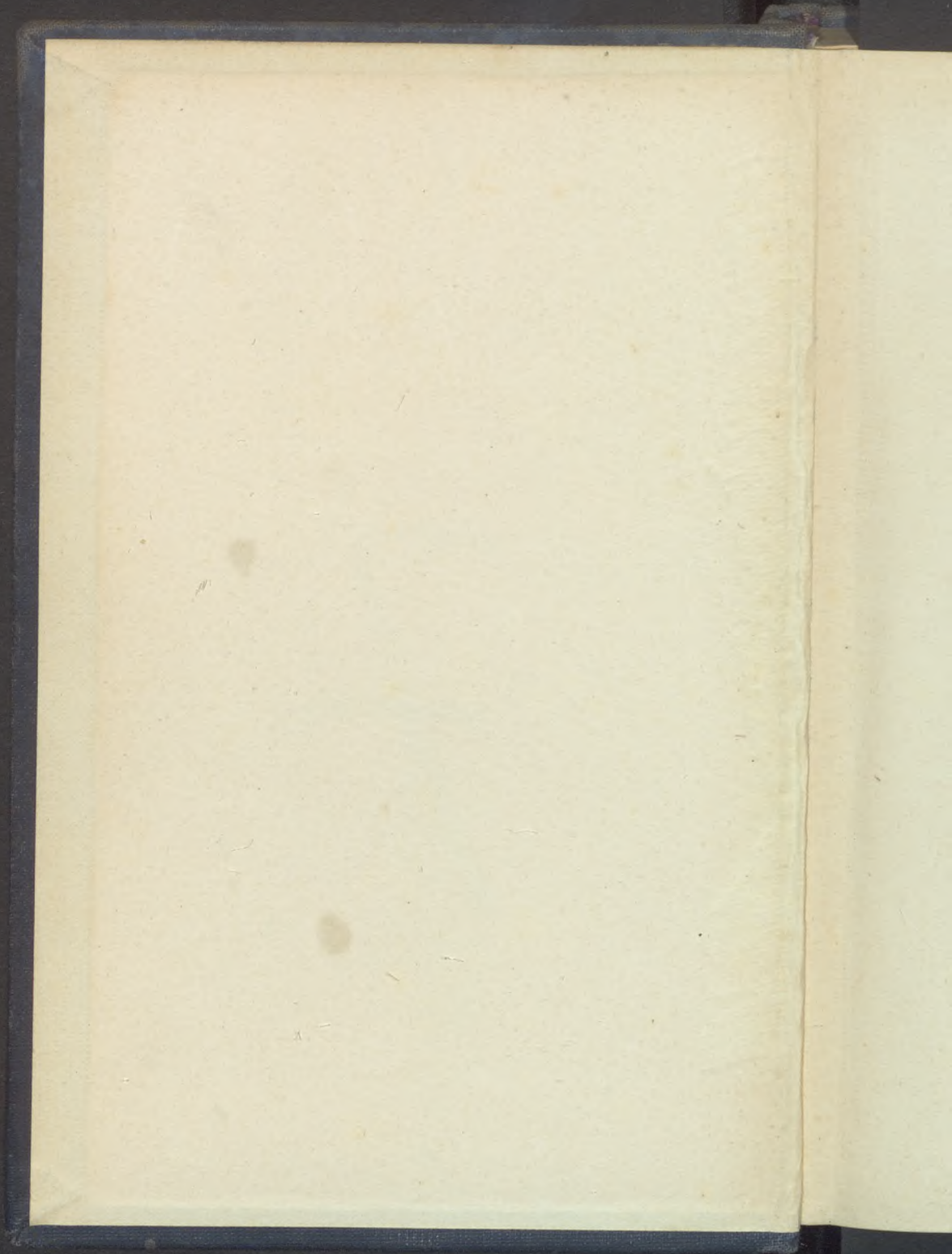
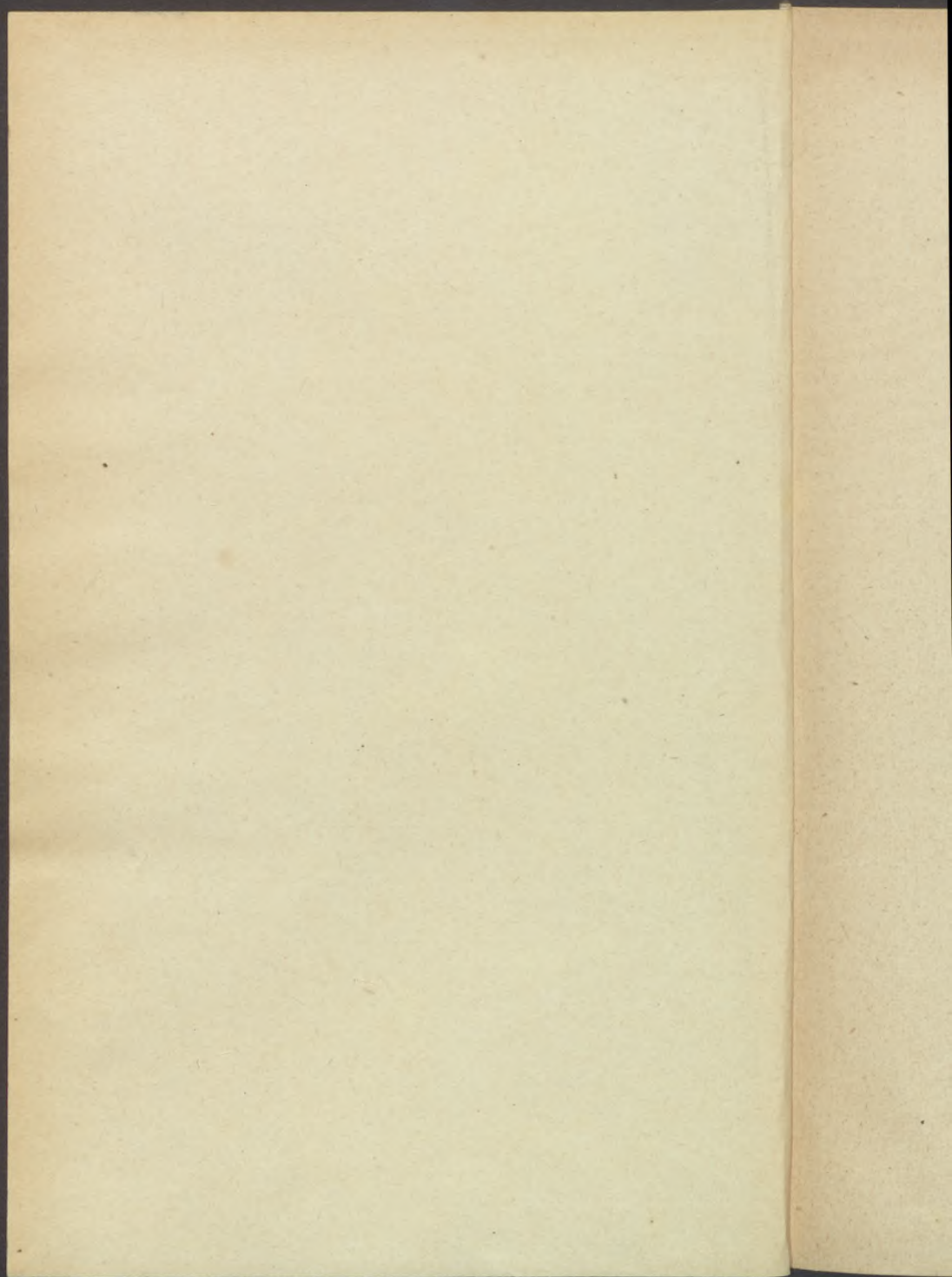

342.440

OSZK

NEMZETI IRODALMUNK
MESTEREI

ÜVEGHÁZ

ELBESZÉLÉSEK

IRTA

SZÖLLŐSI ZSIGMOND

BUDAPEST

SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T.
KIADÁSA

Fenntartunk minden jogot, a fordítását is.

Copyright by Singer és Wolfner irod. int. r.-t., Budapest.

312440

46174. — Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

A Ho
kertje volt
itt magas,
egy karos
két fürdőb
lülről alig
les köfal s
hos kőpad
középütt h
dett, törede
nyomorodo
a park sűr
kék ür, r
formáju an
alacsony
fűstje, ame

A leán
falon állt,
mozdulatlan
szemmel m
telenségbe
határtalans.

Szóllósi Zsig

ÜVEGHÁZ.

I.

A Hotel Rève híressége és jogos büszkesége a kertje volt, amely lenyult egész a tengerig. A part itt magas, csupa szikla és oly meredek, hogy csak egy karos vaslépcső vezet le a kiálló sziklára pántolt két fürdőbódéig. A kert erősen kinyuló részét belülről alig pár arasznyi magas, de jó két méter széles kőfal szegi, a fal mögött egy kis tisztás, mohos kőpadokkal, öblös nádszékekkel, nyugágyakkal, középütt hatalmas sátor-ernyő, hátrább megredvesedett, töredezett kőszobrok, orratlan angyalkák, megnyomorodott pogány istenek és istennők. Mögöttük a park sűrű, zöld rengetege, előttük lent a végtelen kék ür, nyilegyenes aranyfolyókkal és szeszélyes formájú arany tavakkal a hátán. A messzeségben alacsonyan szálló, hosszukás barna felhő: egy hajó füstje, amely azonban maga nem látszik.

A leány, magas és szőke, világoskék ruhában a falon állt, arccal a vízfelé fordulva, oly mereven és mozdulatlanul, mint egy szobor. Kissé összehuzott szemmel merült bele az aranyoskék szikrázó végtelenségbe és a mozdulatlanságán is érzett, hogy a határtalanság áhítata átjárja egész meghatott, fiatal

valóját. Hogy belé olvad a lelke és minden gondolata engedelmes odaadással foszlik bele a gyönyörűség édes öntudatlanságába. Lecsüggesztett két keze hal-
kan, álomszerűen, mint két alvajáró indult meg és mikor összetalálkozott, csöndesen kulcsolódtak egymásba.

Klausen, mint rendesen, ha csak az idő megengedte, egy öblös nádszékben ült, a lábát, mint valami zsámolyon, a fal szélén pihentette, hátravetette magát és némán, figyelmesen nézte a leányt. Érdekes fejű ember volt. Simára beretvált arca csupa egyenes vonal, határozott, csaknem éles; de nagy, sötétkék szemének szinte ábrándos, mindig fátyolozott tekintete valahogyan letompította a vonásai élességét és a mosoly, amely gunyra szabott, keskeny ajkain megjelent, valami különösen méla és jóindulatu fénnel árasztotta el az arcát. Már nem lehetett nagyon fiatal. A halántéka fölött fekete haja ezüstösen csillogott, mozdulatai csöndesek, de ezt a halkságot inkább mintha csak egy fölöttes meggyőződés szándékossága diktálná. A nyugalomnak egy nagy, elhasználatlan erőkézsége, valami csöndes, de akaratlanul kisugárzó belső biztosság.

Meg se moccan. Nyilván vigyázott rá, hogy valamiképpen meg ne zavarja a leány áhítatos gyönyörködését. De a gyöngédsége hasztalan volt. A leány egyszerre csak megfordult és amint észrevette, hogy nincs egyedül, elpirult.

Klausen kissé fölemelkedett ültében és mosolyogva mondta:

— Bocsánatot kérek, hogy megfosztottam.

A leány még az elmerültségtől ittas szemmel, értelmetlenül nézett rá és zavartan kérdezte:

— Megfosztott? ... Mitől?

— Az egyedüllétől. De azt hittem, nem vett észre és így mind a kettőnknek teljes marad a gyönyörűsége. El kellett volna surrannom nesztelenül, de az én átkozott önzésem nem engedte, hogy elmulasszak egy olyan látnivalót, amit a legritkábban ad az élet... Egy embert, aki nagyon boldog.

A leány egészen elpirult. Egy pillanatig zavartan hallgatott. Azután elnevette magát, fölkapta a fejét és kiáradó hangon mondta:

— Hát én az vagyok! ... Csakugyan az... Hisz, édes jó Istenem, olyan csodálatos itt minden. Olyan kimondhatatlanul szép... Az ember sirni is, nevetni is szeretne az örömtől, hogy itt van.

Klausen elmosolyodott:

— Akkor azt ajánlom önnek, kisasszony, hogy sirjon.

— Sirjak?

— Igen, mert mégis csak kellemesebb, ha az örömnak adjuk a könnyeinket, mint ha a fájdalom szedi el tőlünk.

A leány nevetett.

— Ez igaz. De ami ezt illeti, ebben nem kell takarékoskodnom. Könnyem, az van nekem bőven.

— Ehhez gratulálok. Tehát nem igen kellett még elsirnia őket. És amikor az ember úgy érzi, hogy még sok a könnye, az nagyon jó, amint hogy mindenképp jó, ha sok van.

— Jó. És lássa, nekem most az az érzésem, hogy az egész világ az enyém. Minden, amit itt látok.

Ezek a kedves, zöld hegyek, ez a csodálatos öreg kert és ez a ragyogó, nagy néma ür...

Kitárta a karját és forróan áradó hangon, szinte fanatikus hévvel mondta:

— Rettenetesen élvezem... Majdnem az egész éjszakát az ablakomnál töltöttem és a szememnek nem volt szíve hozzá, hogy abbahagyja ezt... ezt a dorbézolást... Mert az... Az ember mámoros lesz... szédül és... és bolondokat beszél. De nem baj, ha ki is nevet.

A férfi sietve tiltakozott.

— Nem. Erről szó sincs. Biztosíthatom, hogy semmiféle ünnepet nem tudnék kigunyolni. És minden igazi öröm, ünnep.

A leány elismerő és hálás tekintettel nézett rá. Komoly és telt hangon mondta:

— Nagyon szép, hogy így gondolkozik. Ez nagyon szép. Ön jó ember lehet.

Klausen elmosolyodott.

— Köszönöm, hogy ilyen hamar kiismert és engedje meg a kényelemszeretetemnek azt a szerénytelenségét, hogy ne mondjak ellent a véleményének.

— Nagyon szívesen. Annyival is inkább, mert úgy látom, csakugyan nagyon szereti a kényelmet. Mindig itt ül ebben a nagy székbén és... és csak pihen.

— Anélkül, sajnos, hogy lenne, amit kipihenhethnék.

— Igazán? Hát nem fáradt? Hát akkor miért?

— Csak azért, mert nagyon szeretem a mozgalmasságot.

— Azért nem mozdul?

— Igen. Hogy minden mozgás megmaradjon a számomra.

— És mikor fog fölkelni?

— Majd ha eljutottam oda, ahol megpihenhetek.

— Furcsa. Akkor tehát keres valamit?

— Természetesen. Mint mindnyájan, kisasszony, akik élünk. Minden ember keres valamit.

— És miért nem megy utánna annak, amit keres?

A férfi vállat vont.

— Ha akadna egy bölcs, aki utbaigazitana, merre kell mennem: megtenném. De mert ilyen bölcsesél, sajnos, nem volt szerencsém találkozni, a magam szerény okosságából a keresésnek azt a legkevésbé fáradságos módját választottam, hogy várok.

A leány kissé összehuzott szemmel kíváncsian nézett az arcába:

— És biztos benne, hogy így megtalálja?

— Biztos? ... Mindenesetre ugyanannyi jogom van remélni ezt a szerencsét, mint aggódni azon, hogy akkor se találom meg, ha folyton futkosnék utána.

— Szóval ön fatalista?

— Nem tudom. Még nem fogalmaztam meg magamat. De azt tudom, hogy az élet: idő. És minden jövődő perc egy-egy ismeretlen és ezekkel az ismeretlenekkel föltétlenül találkozni fogunk, akárhol keressük vagy várjuk is őket. Velük és azzal, amit hoznak. A sors mindig tudja az adreszüket és pon-

tosan szállít. Amit az ember, ha teheti, megtehet, legfőlebb az, hogy egy kellemes, szép helyre dirigáltatja magának a küldeményeit. És kegyed a tanum rá, kisasszony, hogy ezt valóban nem mulasztottam el. Az elragadtatása jóváhagyja a választásomat.

A leány egy ideig elgondolkozva hallgatott. Azután csöndesen, tétován mondta:

— Ön tehát itt... egy percet vár?... Azt a bizonyos percet...

— Igen. Amelyet mindnyájan várunk. Amely azután kiszélesül és magába öleli mindazokat, amelyek utánna következnek.

— Értem... De nem fárad bele ebbe a várakozásba? Nem fásul el? Nem unja meg?

— Hogyan? A jövő soha se unalmas és az idegenek: a percek folyton jönnek. És, hogy el ne felejtsem: én bélyeggyűjtő vagyok. Természetesen nem úgy, mint az iskolásgyerekek, hanem mint azok, akik a fantáziájukat tartják jól ezzel a szórakozással.

— A fantáziájukat?

— Azt. Minden bélyeghez hozzáképzelnék egy levelet és minden levélhez valakit, aki írta. Ez Kaliforniából jött, nyilván egy ember írta, aki kincs után kutat. Ez a sarkvidékről. Bizonyára egy tudós levélén volt, aki a világ végét keresi... Minden bélyeg beszél valakiről és — még egy valakiről. Az egyik egy kis tengerész üzenetét viszi messze vizekről az édesanyjának, a másik egy szerelmes ifju sóhaját a mátkájának... Az egyik könnyet, a másik csókot, esküt, biztatást vagy egy utolsó istenhozzádot...

A leány fojtott hangon kérdezte:

geket?

Itt a sz
nekem
ez a vi
minden

a sors
elmenne
vagy: a
világosa

embere
Kla

dani, h
ha nem
És
mosoly
folytatt

Hát ne
szót ti
ember
a teng
mány,

— És hol szedi ön, Klausen ur, ezeket a bélyegeket?

— Jönnek maguktól. Minden vonat hozza őket. Itt a szomszédban van a nagy játékbank és az gyűjti nekem a legérdekesebb példányokat. De enélkül is: ez a világ egyik legszebb pontja, ahová a szélrózsa minden irányából folyton jönnek az emberek.

— A bélyegek.

— Ahogy jobban tetszik.

— És ön találgatja: mi van a levélben?

— Nem kell nagyon találgatni. Nyitva érkeznek.

— Ezt már nem értem.

— Pedig nagyon egyszerű. Otthon lenni, ahová a sors helyezett bennünket, mindig véletlenség. De elmenni valahová: ez szándékosság. Már pedig a vágy: az ember. Ebben mutatja meg magát a legvilágosabban.

— De én azt hiszem, ide cél nélkül jönnek az emberek. Csak a gyönyörűségért.

Klausen mosolyogva bölintott a fejével:

— Ugy van. Tehát a legkevésbé lehet azt mondani, hogy cél nélkül. Hát mi az ember igazi célja, ha nem a gyönyörűség?

Észrevette, hogy a leány megütődve néz rá. A mosoly eltűnt az ajkáról és nagyon komoly hangon folytatta:

— Mért néz úgy, mintha megsértettem volna? Hát nem azért jött-e maga is? Gyönyörűség, ezt a szót tisztelni kell, mert belefér mindaz, amit az ember lelke kívánni és szomjazni tud. A boldogság, a tenger, a hegy, a muzsika, mit tudom én, a tudomány, a vers, sőt még a vértanúság is... Mindenki

vágyik valamilyen gyönyörűségre és semmiben se szólal meg olyan őszintén a lelke, mint ebben a vágyában.

A leány nem felelt. Megzavarodott. Egy ideig hallgatott, azután kissé elfogultan mondta:

— Igaza van. De... bocsásson meg... bocsásson meg; önnek elég gyönyörűség... vagy szórakozás az, ha folyton a mások leveleit olvassa?

A férfi hangosan elnevette magát, azután nagyon élénken mondotta:

— Szó sincs róla! Sőt engedje meg, de ez ellen egyenesen tiltakozom. Én nem a mások leveleit olvasom, hanem a magamét keresem köztük! Amit várok, bár sejtelmem sincs róla, mikor és merről érkezik... De azért várom és remélem, hogy egyszer mégis csak itt lesz... Hisz ezt mondtam!

A leány tágra nyílt szemmel, őszintén és szótlánul nézett rá. Klausen mosolygott:

— Furcsának találja, amit mondtam? Furcsának?...

A tekintete sürgette a választ. De a leány sokáig hallgatott. Az arca elkomolyodott és a szeme elborult. Végre nagyon halkán és vontatottan mondta:

— Nem... Nem találom furcsának... csak... irigylem önt...

A férfi meglepetten kérdezte:

— Miért?

— Csak azért, hogy így... várhat...

Hirtelen fölkapta a fejét. Mintha megbánta volna és megrettent volna attól, amit mondott. Zavartan nézett körül és mohón mondta:

— De most itt hagyom önt. Az a kaliforniai asszony jön, aki mindig úgy néz rám, mintha keresztül akarna szurni a tekintetével. Igazán nem tudom, mit vétettem neki? A viszontlátásra!

Gyorsan, majdnem futva indult el a kertet átszelő uton a hotel felé.

II.

Klausen meglepetve és kissé nyugtalanul nézett utána. Csak nem bántotta tán meg? De hirtelenében semmi olyan nem jutott az eszébe, ami ezt az aggodalmát megokolhatta volna. Hosszasabban gondolkozni rajta pedig nem juott ideje. A fal melletti ösvényen ketten jöttek; egy alacsony, szélesvállu, nagyon eleven mozgású nő és egy ugyancsak alacsony, sugár, erősen kivasalt fiatal ur. Az asszony úgy negyven éves lehetett, keményen rajzolt vonású arca szinte csokoládészinű, nagy fekete szeme ragyogó és csodálatosan mozgékony. A fejét erősen hátraszegte és kissé rekedtes hangjában és sűrű, széles gesztusaiban is volt valami — harcra kész. Nem Kaliforniából, hanem Mexikóból való volt. Juareznének hívták, a saját állítása szerint valamikor ünnepelt énekesnő volt, de Juarez ur kedvéért lemondott a dicsőségről, amit az a derék milliomos azzal hálált meg, hogy hamarosan dúsgazdag özvegyé tette.

Azóta a deli özvegy minden esztendőben ellátogat ide nagy öröme a kísérőjének, Kavadi urnak, akinek módot nyújt, hogy kipróbálja a legújabb, föltétlenül biztos módszerét a bank teljes és tökéletes kifosztására. Az eredmény, sajnos, évek óta

mindig az, hogy a metódus még tökéletesítésre szorul és a kampány többé-kevésbé viharos összeveszéssel végződik. De a következő évben azért megint csak találkoznak és a mexikói aranyak újra viszontlátják tavalyi testvéreiket a játékbank hatalmas acélszekrényeiben. Mert Kavadi mester megingathatatlan a hitében és a próféták fanatizmusával érzi magában a hivatást, hogy koldusbotra juttassa a casino részvényeseit.

Az asszony megállt Klausen előtt, egy fejmozdulattal abba az irányba intett, amerre a leány távozott, szécsapta a kezeit és kissé gunyos sajnálkozással mondta:

— Egész szerencsétlen lennék, ha zavartam volna és miattam maradt egyedül.

Klausen vállat vont.

— Egyedül? Hiszen ha jól tudok számolni, hárman vagyunk.

A cingár fiatalember összehúzta a szemét és furcsa, vontatott hangon mondta:

— Három, az sokszor kevesebb, mint kettő.

Klausen ránézett.

— Ön tulságosan szerényen taksálja magát.

Az asszony hangosan, nyílt kárörömmel nevetett.

— No, Kavadi, maga megkapta... Én nem is úgy értettem... De ez a fiatal hölgy olyan... olyan hirtelen távozott, amint megpillantott minket... Mint aki szökik...

— Nem vettem rajta észre semmi ijedtséget.

— No Istenem, megijedni, az talán kissé sok is lenne. De mintha a kisasszony kissé óvakodnék a

társaság
lönös.

—
—

megfigy
egyuttal
vagy pa
lemetlen

Ka
mondta

—
gyon sz

Az
tetet ve

—
De egy

egy fia
egészen
nélkül,

Kla

—
megtán

meg va

—
is, hog

védelm
volna

ját, ak

éppen

egyedü
azt öm

hölgy

társaságunktól... A viselkedésében van valami különös.

— Én ezt se vettem észre.

— Csodálom. Pedig ön bizonyára nagyszerű megfigyelő és semmi okom sincs a föltevésre, hogy egyuttal nem lenne kedve ennek a tudományának vagy passziójának a gyakorlására. A téma nem kellemetlen.

Kavadi gyorsan bólogatott a fejével és élénken mondta:

— Nem, nem. A fiatal hölgy nagyon szép. Nagyon szép.

Az asszonynak szikrázott a szeme és olyan tekintet vetett rá, mint egy ostorcsapás.

— Nagyon szép. Ez bizonyos. Sőt gyönyörű... De egy kicsit furesa. Egy kicsit nagyon furesa. Hogy egy fiatal leány megjelenik itt teljesen egyedül... egészen egyedül, minden kísérő és minden személyzet nélkül, hát ez...

Klausen vállat vont és közbevágott:

— Ez azt mutatja, hogy nem akar senkit se megtámadni és nem is tart attól, hogy őt támadja meg valaki. Tudta, hogy nem az őserdőbe indul.

— Bizonyára. És teljes joggal számíthatott arra is, hogy föltétlenül akad egy nemes lovag, aki megvédelmezi a fenevadaktól... De ha nem sietett volna tulságosan kedves Klausen kirántani a kardját, akkor a hüvelyében is hagyhatta volna. Mert éppen azt akartam mondani, hogy ez a magánossága egyedül még nem lenne különös. Nem is szokatlan. De azt önnek is észre kellett vennie, hogy ennek a fiatal hölgynek a viselkedése egyáltalában nem azoké a

lányoké, akik magukban járkák a világot, nyugodtan, bátran és biztosan... Ez olyan... tétova, olyan határozatlan... félős, olyan idegen az idegenségben és gyakorlatlan a magánosságban. Zavart és elkáprázott... Az így utazó leányok nem szoktak ilyenek lenni. Azok se nem ilyen meghatottak, se nem ilyen özike nézésűek. Nézzen csak egyszer jól a szemébe, csupa csodálkozás és csupa nyugtalanlás, mint a gyermeké, aki leszökött az erdőbe, amely ellenállhatatlanul vonzza, de amellett folyton retteg, hogy észreveszik a szökését vagy pedig attól, hogy eltéved és nem találja visszafelé az utat.

Klausen élesen nézett az asszonyra és kis szünet után csöndesen mondta:

— Ha így van, ez nagyon természetes. Ez a fiatal hölgy nyilván először van egyedül és ez megmagyarázza úgy a meghatottságát, mint a nyugtalanságát. Nagyon jól mondta, mikor a gyermek először van az erdőben, gyönyörködik és fél. Akkor is, ha nem éppen szökve jutott oda.

Az asszony mohón tiltakozott.

— Ezt én nem is állítottam. Én csak azt mondtam, amit mondtam. Se a szökést nem értettem szó szerint, se az erdőt, se a gyermeket. Mert a gyermek, bár nagyon szép, bájos... igazán nagyon szép, már nem egészen gyermek... Tegnap este jól megnéztem és mondhatom, már nem egészen gyermek.

Klausent, maga se tudta miért, bántotta ez a megjegyzés, amelyben rosszindulatot érzett. Az ajka meg-rándult és a hangja nem volt minden élesség nélkül, mikor mosolyogva felelt:

— Egy bizonyos számú esztendőn túl a nőnek

három k
idősebb
második
dik, mil
idős.

Az
razon n
—
megmon

Bic
vette, de

Az, hog
ő. És ez

Hal

Kla
get ér
tották,
lései ne
tartózk
körülm
titokzat
zett, m
szal, a
hogy M
levelet
A föllé
szokott

három kora van. Az első, mikor esti lámpafénynél idősebbnek látszik, mint a reggeli világosságban, a második, mikor este látszik fiatalabbnak és a harmadik, mikor akár reggel, akár este mindig egyforma idős.

Az asszony szeme idegesen huzódott össze. Szárazon nevetett és érdes hangon mondotta:

— Sietek óvatosan visszavonulni még mielőtt megmondaná, hogy engem melyik kategóriába soroz.

Biccentett a fejével és tovább vonult. Kavadi követte, de előbb még odasugott Klausennek:

— Tudja, mi az a gyanu, ami a signorát bántja? Az, hogy az amerikai kisasszony jobban tetszik, mint ő. És ez a gyanuja bizonyára nem alaptalan.

Halkan nevetett és sietett az asszony után.

III.

Klausen elgondolkozva ült és valami kelletlenséget érzett a lelkében. Az asszony megjegyzései bántották, de maga előtt se tagadhatta, hogy a megfigyelései nem voltak alaptalanok. A leány megjelenése és tartózkodásának körülményei vagy inkább minden körülmény nélkül valósága nem volt híján bizonyos titokzatosságnak. Öt nap előtt egészen egyedül érkezett, minden kísérő nélkül, nagyon szerény poggyászszal, a bejelentőlap mindössze annyit mondott róla, hogy Miss Grace Mawell, Amerikából. Se ujságot, se levelet nem kapott semerről és nyilván nem is várta. A föllépésében semmi a magános idegenséget megszokott nő edzett biztosságából, sőt ellenkezőleg, bá-

tortalan, félénk, elfogult és riadékony. A szeme, mikor először jelent meg a szálló éttermében nyugtalan, aggodalmaskodó és szinte segítségért esengő volt. A véletlen a Klausen szomszédjává tette az asztalnál, amely körül a nyári hónapban nem ültek sokan. A szezon még nem kezdődött meg, a néhány vendég részben éppen a magánosság kedvéért volt itt, részben a közeli játékbank fanatikusaiból telt ki, akiket se a hely paradicsomi szépsége nem érdekelt, se a rettentő hőség nem riasztott.

De a magános leányt nyilván nem a Casino mámoros élete vonzotta ide. Még egyetlen egyszer se volt odaát, noha Kavadi ur már az első beszélgetésben kifejtette neki, hogy ez a mulasztás a legnagyobb könnyelműséggel határos. Kíváncsian, de vonakodva hallgatta és huzódózva mondta.

— Majd később... Talán a jövő héten... Hisz egyelőre még itt is annyi az élvezni való.

De igazában alig tett mást, minthogy a vizet nézte, a kőfalon állt vagy a parton bolyongott valami állandó nagy meghatottságban és magába merüléssel. Az lehetetlen volt, hogy össze ne ismerkedjék a kis társasággal, de szinte ijedten tért ki minden lehetősége elől annak, hogy bele is vegyüljön. Ez elvonuló hajlandóságában azonban semmi se volt, amit gögnek vagy akár csak zárkózottságnak is lehetett volna magyarázni. Inkább egy leküzdhetetlen, állandóan eleven érzése az idegenségnek, valami titokzatos és folytonosan éber aggodalom, ijedt, néma védekezés minden esetleges kíváncsiság ellen.

Klausennek az első, ösztönös, de ritka határozottsággal jelentkező impressziója az volt róla: mennyire

védtelem
zatlan é
dergő a
viselked
lami elo
dott ma
az első
katlan e
lességér
sában t
maga t
szemléle
őszinte
az érde
lában m
körülm
Klausen
multjáb
lyét, ki
hagyta
helyet
gője, se
gyulni
hálás
emelte
ként fil
a saját
a hajla
tegnap
történt
ban a
ismerte

védtelen ez a szép, magános leány! Milyen páncélozatlan és megriadó. Milyen szorongó, kíváncsi és didergő a tekintete. Zavart, nesztelen, andalgó és tétova viselkedésében volt valami az álmjáróéból vagy valami elcsodálkozott és fényittas. Klausen maga se tudott magának számot adni róla: miért és honnan, de az első perctől fogva az érdeklődésnek egészen szokatlan érzése áradt föl benne. A részvétnek és a kötelességérzetnek sajátos keveréke, eredetében és hivatásában teljesen homályos és határozatlan. Amióta a maga fájdalmas ügyét magával végleg elintézte, a szemlélődés nem kábítószer volt a lelkének, hanem őszinte kedvtelés. Szerette figyelni az embereket, de az érdeklődése nem volt tárgyi természetű. Egyáltalában nem volt kíváncsi az emberek külső dolgaira, a körülményekre, amelyek az élet formáit alakítják. Klausen elvált ember volt, egy gyötrelmes órával a multjában, amelynek a robbanása szétvetette a tűzhegyét, kisodorta házából és távol északi hazájából. Ugy hagyta el, mint egy keserves, rossz emléket és olyan helyet keresett magának, amelynek se földje, se levegője, se virágai arra ne is emlékeztethessék. Meggyógyulni a feledésben: ez a nagy vágy hozta ide és hálás volt az idegenségnek, amely csakugyan kiemelte lelkét az emlékezés gyötrelmeiből és lassanként filozófiává edzette, ami egykor fájdalom volt. De a saját tegnapja emlékeitől való irtózás elidegenítette a hajlandóságát minden tegnaptól. Nem szerette a tegnapot, csak az emberek érdekelték és nem ami történt velük. Ugy vette az embereket, mint akik abban a pillanatban jöttek a világra, amelyekben megismerte őket és valami különös, ösztönös kötelességet

érezte, hogy ragaszkodjék ahhoz az impresszióhoz, amelyet az első pillanatban reá tettek. Ragaszkodjék hozzá és megvédelmezze.

Sose jutott volna eszébe tanakodni azon, amit a mexikói asszony a szép magános idegen lány megjelenésében és viselkedésében föltűnőnek vagy legalább is észrevenni valónak talált és bosszantotta, hogy erre rákényszerült. Az ő gyanu és kémlelés nélküli tekintete csak kedvesnek és némileg megindítónak látta a leány némán áradó gyönyörűségét, friss meghatottságát és mert a jelenség szép volt és nyilvánvalóan őszinte, semmi okát se érezte annak, hogy tovább keressen.

— Mit akar tőle ez az asszony? — kérdezte magában kelletlenül. És kissé megriadtan maga is meglepődött rajta, hogy ez a kérdés milyen energikusan megmozgatta a gondolatát. El kellett mosolyodnia.

IV.

— Ha még sohase látta, akkor el kell jönnie; — erősködött a görög. Ötven perc innen vonaton. Nem mondom, hogy játsszék, de nézze meg. Látványnak is olyan, amilyen kevés van a világon. Igaz, hogy ez az idő most nem az igazi, az élet most a tizedrésze se annak, ami a nagy szezonban, de annak, aki még sese látta, így is roppant érdekes. Klausen ur is többször volt már odaát, pedig ő sohase játszik.

— Csak azért nem, mert minden más jobban érdekelt, mint a játék. Untat és fáraszt.

A leány leplezetlen kíváncsisággal hallgatta a görögöt. Halkan, tétován mondta:

izgalmas
nak...

Meg

ran! ...
Sőt: egy
telennek

A l

érték e

Zav
felé for
De Klau
élénke

mint ar
kölcsel
orvos, t
akarta,
és meg
az, aki
szerelm
tüzele a
megvan
mert so
nem al
játékos
nélkül

Kl

Szólló

— Elhiszem, hogy nagyon érdekes lehet. És... izgalmas is. Természetesen azoknak, akik játszanak... És ön bizonyára...

Megakadt és elpirult. A görög elmosolyodott.

— Miért zavarodott meg? Csak mondja ki bátran!... Persze, hogy én játszom. Játékos vagyok. Sőt: egyéb se vagyok. Furcsának vagy éppen erkölcstelennek tartja ezt?

A leány riadtan tiltakozott:

— Dehogy!... Hogyan?... Én... én nem is értek efélékhez, tehát nem is lehet róla véleményem.

Zavarában ösztönösen a szomszédja, Klausen felé fordult olyan tekintettel, mint aki segítséget kér. De Klausen szótlan maradt. Ellenben Kavadi annál élénkebben folytatta:

— Erkölcstelenség az, ha valaki mást csinál, mint amire magában hivatást érez. Vagy, ha nem erkölcstelenség, legalább is lelkiismeretlenség. Ha én orvos, ügyvéd, mérnök vagy mint az apám valamikor akarta, diplomata leszek, meghamisítom az életemet és megcsalom a mesterségemet, mint ahogyan csaló az, aki szerelem nélkül házasodik. De a játék: abba szerelmes vagyok. Foglalkoztat, érdekel, izgat és tüzezi a fantáziámat. Mindenkinek, akinek lelke van, megvan a maga nagy érzése, amelyik nem mámor, mert sose röppen el és nem is csak szenvedély, mert nem alacsonyít le. Semmi se lehet önzetlenebb, mint a játékos szerelme a játékhoz, amely tiszta és érdek nélkül való.

Klausen elmosolyodott:

— Hát akkor, hogy van, hogy mégis mindig

nyerni akar valamennyi? Mire való a csalhatatlan melódiák folytonos keresése?

A görög vállat vont:

— Nyerni kell, hogy tovább játszhassunk. Mint ahogy örökké fiatal akar maradni, aki egy istennőbe szerelmes. Mert a játék meg nem vénül soha. Mindig fiatal marad és örökké izgató titkok égnek a szemében. Aki a pénzért játszik, az nem az igazi. Az igazi játékos nem rabja a pénznek és nem is porkolábja. Az arany csak arra jó neki, hogy eszköze legyen a gyönyörűsége szakadatlan hálájának. Diadalának jutalma, amit olvasatlanul tele marékkal szór vissza, mert az igazi játékos gavallér, merész és nagylelkű. Ezért van, hogy ahol a játék tanyát ütött, ott mindig szép az élet, lendületes, fényes és hullámzó. Minden öröm oda siet és a levegőnek olyan édes íze van, mint sehol másutt a világon. Meg kell kóstolni ott a levegőt.

A leány mosolygó arccal hallgatta az áradó beszédet és kissé meggyőződés nélküli hangon mondta:

— És ha a kóstoló tulságosan talál ízleni? ... Az aztán veszedelmes ...

— Veszedelmes? Félni attól, hogy valami jó lesz, be kell ismernie, hogy ez nem tulságosan logikus. Ha már az ember egyáltalában szükségesnek vagy kötelességének, vagy mondjuk, erkölcsösnek érzi, hogy okvetlenül félni is kell valamitől, akkor tartogassa ezt az érzését annak, ami rossz, ami kellemetlen. Azért mondom ezt ilyen feltételesen, mert a játékos nem ismeri ezt az érzést. Ő olyan tengeren hajózik, amelynek nincsenek partjai. Csak gyönyörű szigetei és persze zátonyai, meg örvényei. De éppen így szép és

érdekes!
uton és
szer egy
viharzó
kerül eg
a vízre.
polgári
Ez is va
életen á
paszkod

A l
mély só
hatást é
dalvást

—
—
A
dott és
tott, az

—
kes kir
És
tétova

—
A
mellátl
zett a
lalt me

—
M
volt k
neve

érdekes! Mindig mélységek fölött lengeni, mindig uton és mindig — sehová, de mindig ujat élni, egyszer egy tündérszigeten, máskor egy szál deszkán a viharzó vizen... ez az! Mert a végén ugyanis a fenékre kerül egyszer mindenki, ha soha se merészkedett is a vízre. Mit kockáztatott az ember? Egy szép, rendes polgári temetést, bóbítás lovakkal és égő gyertyákkal. Ez is valami. De azért talán mégse érdemes egy egész életen át óvatosan a padlón maradni és a rögbe kapaszkodni.

A leány önkéntelenül bólintott a fejével és egy mély sóhajítás szállt föl a melléből. A görög látta a hatást és diadalmasan mosolygott, Klausen pedig oldalvást meglepetten pillantott rá. Csöndesen mondta:

— Ugy látszik, kedvet kapott... hajóra szállani?

— Csak egy kirándulás — biztatta a görög.

A leány zavart volt. A tekintete meghomályosodott és tanácstalanná lett. Egy pár pillanatig hallgatott, azután halkán, de sebesen mondta:

— Az. Végre is, csak egy kirándulás. Egy érdekes kirándulás.

És maga sem tudta miért, Klausenre nézett, tétova és kérdő tekintettel. Ez bólintott a fejével:

— Igen. Még pedig egy szép kirándulás.

A leány arca fölvidult. Ez a néhány szó szemmel láthatóan megnyugtatta. Derülten és hálásan nézett a szomszédjára és mosolyogva, kissé tétován szólalt meg:

— Ön persze? ... De hisz ön már látta...

Megakadt. Elpirult. Nem fejezte be. De könnyű volt kitalálni, amit mondani akart. Kavadi furesán nevetett és hangosan mondta:

— Klausen ur bizonyára nem fogja megtagadni ezt a lovagi szivességet, ha az én kíséretemet kevésnek találja.

Klausen vállat vont és kissé érdesen mondta:

— A kisasszony bizonyosan egyedül se fél. De ha nem kellemetlen, a legnagyobb örömmel... Tehát holnap, ha szép idő lesz.

A görög nevetett:

— Szép idő? ... Minden idő szép, amit az ember ott tölt.

V.

Ez a beszélgetés az ebédnél folyt le és Klausen nem igen tudott volna rá megfelelni: miért bosszus vagy legalább is zavaros érzéssel kelt föl az asztaltól. Amint megtette, már meg is bánta az ígéretét és szívéből kívánta, bár támadna valami véletlen oka annak, hogy a kirándulás elmaradjon. A zavartalanságnak valami csöndes fanatizmusa alakult ki az idők folyamán a lelkében, különös, néha neki magának is föltűnő irtózás minden programtól és bár a legcsekélyebb mértékű megkötöttségtől. Teljességgel semmit sem mulasztott és semmi kötelezettséget nem vállalt, ha át is megy velük és mégis valami kellemetlenséget érzett. Ugy tetszett neki, mintha a mexikói asszony, aki az ebéd egész ideje alatt egy árva szóval se vegyült a társaságba, csak keserű és gunyos mosollyal hallgatta a görög áradozását, egy furcsa és jelentőségteljes pillantást vetett volna rá, mikor a kirándulásra vállalkozott és ezzel próbálta a visszas érzését megmagyarázni. De viszont arra, hogy miért törődne

ennék a galmasablának serdekelt.

A dédolt, hogy lebeszéli ezen a ké egész dolo sodik, oly is tette mert a le napi napi egy kicsi

— Ignyosan n

Kavatatlankod

— Kságtalans hálás ért kit erre

Méga mexiko

— l. l. Merha egyemert őt volna es

Kla

--

ennek a nőnek akármilyen pillantásával, a legszorgalmasabb gondolkodás után se tudott volna magának semmiféle feleletet adni. A legkevésbé se érdekelte.

A délután folyamán mégis ismételten arra gondolt, hogy valami ürüggyel lemond, sőt a leányt is lebeszéli a kirándulásról. De megint csak megakadt ezen a kérdésen: miért? Se oka rá, se joga hozzá és az egész dolog, abban a pillanatban, amint szóvá hangozik, oly végtelenül jelentéktelen. És csakugyan nem is tette meg se az egyiket, se a másikat. Annál kevésbé, mert a leány most már fentartás nélkül örült a holnapi napnak. Beszédesebb volt, mint idáig, izgatoit is egy kicsit és mosolyogva szólt Klausennek:

— Igazán előre is hálás vagyok önnek... Bizonyosan nagyon érdekes lesz.

Kavadi hátrakapta a fejét és nevetve, tulzott méltatlankodással csattant föl:

— Kinek hálás? ... Hát ez már mégis csak igazságtalanság! Én csábitom el és ime Klausen urnak hálás érte. Pedig ő ugyan még aligha beszélt rá valakit erre a kirándulásra.

Még mielőtt Klausen valamit szólhatott volna, a mexikói asszony élénken vágott közbe:

— Éppen ezért logikus, ha a kisasszony neki hálás. Mert ön, kedves Kavadi, átjönne holnap akkor is, ha egyedül van. De Klausen urat megilleti a köszönet, mert őt nem az vonzza, ami magát. Neki aligha jutott volna eszébe velünk tartani. Nem igaz?

Klausen hüvösen mosolygott:

— Engedje meg, — mondta csöndesen — hogy

gondolkozzam rajta, mi lenne nagyobb udvariatság: ha igennel vagy ha nemmel válaszolnék?

A leány kissé megütődve nézett rá. A görög pedig hevesen mondta:

— Be fogom bizonyítani, hogy igazságtalan. Nem fogok játszani. Mit szól ehhez?

Az asszony összecsapta a kezét.

— Ez több annál, mint amennyihez az én szökincsemből telik. Erre csak einémulni lehet.

A leányra nézett.

— Tudja ezt méltányolni? ... Föl tudja mérni, hogy ez mit jelent?

A leány arcára egy kelletlen, zavart vonás ült ki. Vontatottan mondta:

— Annyit mindenesetre sejtek, hogy valami ... önmehtagadást és ... áldozatot ... Ezt pedig igazán nem akarom. Nem. Igazán nem akarom ... Akkor inkább ...

Klausen megrázta a fejét és nála egészen szokatlan élénkséggel mondta:

— Ugy látom, egy kicsit kisiklottunk. Csinálunk egy szép kirándulást, ami mindenkinek kellemes és szórakoztató. Ez az egész. Áldozatról itt szó sincs, amint hogy egyáltalában kár is lenne több szót vesztegetni.

Nem is beszéltek többet a dologról. A hölgyek hamarosan elvonultak, Klausen átment a dohányzóba. Kavadi mellé telepedett és egy idő múlva őszinte keserőséggel szólalt meg:

— Ez az asszony már egészen türehetetlen. Borzasztó, mennyire unom. És nem lehet tőle szabadulni.

Klausen meglepetten, szótlanul és idegenül nézett rá.

— Tudom, hogy ez súlyos udvariatsátság. De nem a legsúlyosabb, amire képes lennék vele szemben. Ki nem állhatom azokat az embereket, akik a pénzért játszanak. Akiket nem a játék izgat, hanem az arany. És ez az a legterhesebb fajtából. És az már nekem régi tapasztalatom, hogy a játék ezekkel szemben a legkegyetlenebb. A legnagyobb maliciákat követi el velük. Konok, szeszélyes és irgalmatlan velük szemben. Nincs az a biztos módszer, amely csődöt ne mondjon, amint beléje kapaszkodnak és minden esély egyszerűen meghalt, mihelyt őket kellene szolgálnia.

— Szóval: folyton veszít?

— Hát ezt megteszi. De ha ez lenne a legnagyobb baja, ezt még ő is kibírná, meg én is. Segíthetne rajta azzal, hogy abbahagyja. Már tudniillik a játékot. De a legnagyobb baj az, hogy folyton nyerni akar. Tehát képtelen arra, hogy leszereljen. Ez a legnagyobb baj.

— Neki!

— Persze, hogy neki is. De ezt én kibírnám. Van azonban a dolgoknak egy komplikációja. Mondhatom, tragikus komplikációja. Ez az asszony ugyanis egyszer — az én szerencsétlenségemre — szerencsés volt. Nyert. Egy töredékét se annak, amit azóta leadott, de nyert. És ezt nekem köszönhette. Én voltam oly vigyázatlan, hogy a magam akkori módszerét ajánlottam neki. És az a módszer akkor bevált.

— Akkor rendben van!

— Ördögöt van rendben! Mondtam önnek: a

játék nem szereti a kapzsi embereket. És nagyszerű szímatja van, hogy hamar megismerje őket. Akkor aztán mindent elkövet, hogy elkergesse magától a lerázhatókat, vagy megsemmisítse a makacsokat. Érti már? ... És ez a legmakacsabb makacsok közül való. Ezt nem lehet lerázni! Ennek ... ennek csak a torkát lehet elharapni.

Klausen mosolygott és csöndesen mondta:

— Ön tulságosan vérengző kedvében van.

— Minden okom megvan rá és meg vagyok győződve róla, ön lenne az esküdtek között az első, aki fölmentene ... Mert, hogy ez az asszony dühösen fut a pénze után, annál dühösebben és lihegőbben és toporzékolóbban, mennél sikertelenebbül, — bánná az ördög! Többen is vannak, akik együtt nyargalnak vele! De ez kérem, én rajtam nyargal! Engem ostoroz és fölöttem toporzékol! Mintha rajtam mulnék a dolog, én lennék a felelős érte, és nekem lenne a kötelességem! ... A perpetuum mobile nem csináltak még annyi tervet, ahány tervet és módust nekem gyártanom kellett az ő használatára.

— Hasztalanul.

— Persze, hogy hasztalanul ... De ennek igazán nem én vagyok az oka. A fejemet teszem rá: a bank utolsó aranya is rég engedelmesen elébem gurul már, ha ezt ott nem érzi a hátam mögött. Ha nem ez a kapzsi, szigorú kéz várja ... A fejemet teszem rá!

Klausen bólintott és egészen gunyosan hangon mondta:

— Meg kell szabadulnia tőle.

— Ez az eltökéltségem. Mert higgye el, ez valószínű rabság. Rabság, amit az ember nem is tudja:

miért tül
seikötél
szolgált
Sokszor
Kla

ség.

A
állapítá

gyaráza
hatom,
feláldoz
szerenc
ugy vis
lott a v
az ő ál
abban
az átol
nem ta
geri ha
bóna. I
sik kéz
hogy a
az árac
Eg

megfig
csomó
gyaráz
tökélet
kezdte

miért tűr? Kötelességeket, amelyekre igazában semmi se kötelezi és szemrehányásokat, amelyekre rá nem szolgált... És én mégis próbálkozom és mégis tűröm. Sokszor magam kérdelem magamtól: miért? Mi az?

Klausen lehunyta a szemét és így mondta:

— Nyilván: tulzásba fejlődött lelkiismeretesség.

A görög teljes készséggel akceptálta ezt a megállapítást:

— Azt hiszem, sajnos, igaza van. Mert más magyarázatát magam se találom. Tulzott, sőt azt mondhatom, tragikus lelkiismeretesség, aminek az ember feláldozza az akarátát, a szabadságát, az idegeit és a szerencsáját is. Igen. A szerencsáját... Ez az asszony úgy viselkedik, mintha ő lenne az én áldozatom, holt a valóság, éppen megfordítva az, hogy én vagyok az ő áldozata. Mert ezerszer is megesküszöm rá, abban a pillanatban, amint megszabadultam tőle, vége az átoknak, amely vele oly makacsul üldöz... Én, nem tagadom, babonás vagyok, minden játékos tengeri hajós és minden hajós babonás, de ez nem babona. Ez több... Egy másik kéz, uram... Egy másik kéz!... És ennek a kéznek csak ki kell nyulnia, hogy az aranyak ömöljenek felé! Ömöljenek, mint az áradat. Ez holt bizonyos.

Egy csomó jegyzetet húzott ki a zsebéből.

— Tudja, mi ez? Több, mint tiz évi munka, megfigyelés és egy... nem, nem egy, hanem egész csomó vagyon eredménye. Ön nem játékos, a magyarázatom tehát csak untatná. Csak annyit mondok: tökéletes... Ha délután háromkor pár arannyal kezdtem, este hatkor egy millióm van.

Klausen fölkapta a fejét.

— Kábitó. De akkor én az ön helyében korábban kezdeném és későbbben hagynám abba.

A görög arca megrándult. Cinikusnak érezte a megjegyzést, de erőt vett megmozdult indulatán és kényszeredetten mosolygott.

— Elmés!... Nagyon elmés... De, ha gunyolódni akart, biztosíthatom, hogy nem igazságos, ami olyan embernek, mint ön, bizonyosan fájdalmasabb, mint akivel szemben elköveti.

Klausen mosolygott:

— Nem... nem guny volt, csak... önkénytelenség. Kissé megzavart, hogy ha önnek csak a kezét kell kinyújtania, akkor...

— Mért nem nyujtom ki?

Klausen bölintott a fejével. A görög pedig hátravetette magát a székre, nagyot szítt a cigarettáján, azután kurtán elnevette magát, szétvetette a két karját és derűs őszinteséggel mondta:

— Ennek egy szomorúan egyszerű oka van. Ez a kéz e pillanatban üres. Ami engem a magam személyére nézve, biztosíthatom, sokkal kevésbé izgat, mint ön gondolná. Volt az már tele is, üres is... volt is, lesz is... Nekem nem fontos. De képzelje a tudós helyzetét, akinek végre föltétlen biztossággal sikerült megoldani a problémát és nincs rá mód, hogy ezt igazolhassa. Nincs eszköze a demonstráláshoz. Holott nem egy Mecenást keres, hanem valakit, akit szerencsésé tehet. Akinek biztos a főnyeremény, csak a sorsjegyet kell megvennie. Furcsa: nemde?

Klausen egészen komolyan felelt:

— Nem furcsa. Az emberek azt a sorsjegyet ve-

szik me-
vásárol

Ka-
Vontato

A
sokáig
lyodott

Önnek
Klausen
azt baj
paranc
őszinté
akaratl
lehet.

KL

nagy t
igy va
lány is

KL
valam
pillana

akarta
elhuzó
bizalor
hangs
lom és
monde

szik meg a legnehezebben, amelyik nyer. Százezer vásárol másikat, amíg erre csak egy akad.

Kavadi gyanakodva nézett rá. Gunyolódik? Vontatottan mondotta:

— De, hisz ez természetes...

— Én is azt mondtam, hogy nem furcsa.

A görög kissé elfordította a fejét, vállat vont és sokáig hallgatott. Jókor szünet után nagyon elkomolyodott hangon, halkán szólalt meg:

— Fáj, hogy ön gunyosan veszi, amit mondok. Önnek van egy rejtelmes, szép, nagy adománya Klausen ur. Azok közül a kevesek közül való, akik, azt bajos megfogalmazni, hogy miért, de bizalmat parancsolnak az emberre. Önhöz őszintén lehet, sőt őszintén kell beszélni. Az embernek megvan az az akaratlan érzése, hogy... így kell... sőt csak így lehet...

Klausen egy elhárító mozdulatot tett.

— Ne titkolózzék kérem!... Ez egy ritka és nagy tulajdonság. Ön bizonyára nem büszke rá, de így van. Látja, én megfigyeltem, ez a kis amerikai lány is...

Klausen hirtelen fölkapta a fejét. A tekintetében valami különös lehetett, mert Kavadi megakadt egy pillanatra, de aztán élénken folytatta:

— Miért néz rám ilyen szigoruan?... Csak azt akartam mondani: ez az amerikai leány is, aki olyan elhuzódó és titokzatos, oly szemmelátható és elemi bizalommal vonzódik önhöz. Nem győzöm eléggé hangsúlyozni, hogy ezt a legtermészetesebbnek találom és csak példának hozom föl arra, amit az, mint mondtam, csak nem gondolja talán...?

Hirtelen abbahagyta a mondatot. De érezte, hogy már megkezdeni is súlyos hiba volt. Zavartan, erőltetett mosolylyal az ajkán nézett Klausenre, aki makacsan rajta tartotta a szemét. És ez a szem most hideg, kemény és fürkésző volt. Egy ideig némán meredt rá, azután csöndesen, vontatottan, de parancsoló nyomatékkal kérdezte:

— Mi az, amit nem gondolok?

A görög sokáig nem felelt. De azután vállat vont és hangosan elnevette magát.

— Semmi... Igazán semmi... Már magam se tudom... De megzavart, hogy ön egyszerre olyan különösen nézett rám... Nem is tudom, miért?

Klausennek is kényelmetlen érzése támadt. Egy pillanatra megzavarodott és szinte magyarázkodó hangon mondta:

— Csak... nem értettem a vonatkozást. Az imént egészen másról beszéltünk és nem találtam a kapcsolatot a játék és e között a fiatal hölgy között. Csak ez!

A görög hátravetette a fejét. Csodálkozva meresztette ki a szemét, de a tekintetében zavar és meghökkenés is volt, mikor igen élénk hangon és heves gesztussal mondta:

— Ezt meg én nem értem... Igazán nem értem!... Biztosíthatom róla, hogy eszembe se jutott, hogy azt a hiányzó kapcsolatot... Eszembe se jutott... Biztosíthatom róla...

Elakadt. Csak a fejét rázta hevesen. Azután mo hón és diadalmasan vágta ki:

— Hiszen megmondottam, holnap nem is ját-

szom!...

tott. Ne

Kla

sen mor

—

tottam

ahogyan

viszont

A g

gás me

oldalväs

mintha

lanul ü

abból:

ezt a sz

pillantá

arcán:

—

még fel

És

kiráandu

Kla

kan mo

—

cset és

A

valami

a székr

szom!... Megmondottam... Igazán, eszembe se jutott. Nem is értem, hogy ön...

Klausen most már nyugodtan nézett rá és hüvösen mondta:

— Ön tuloz. Olyasmit tagad, amit én nem állítottam és amire én éppen úgy nem gondoltam, mint ahogyan ön nem gondolt. Éppen úgy, mint ön. Erről viszont én biztosíthatom.

A görög élénken bólogatott a fejével. De a társalgás megakadt. Szótlanul üldögéltek. Kavadi néha oldalvást egy pillantást vetett a szomszédjára és néha mintha meg akart volna szólalni. Klausen mozdulatlanul ült és sima, nyugodt arca semmit se árult el abból: vajjon mire gondol. Végre is a görög elunt az a sziesztát. Köszönt és távozott. Klausen egy rövid pillantást vetett utána és furcsa mosoly villant át az arcán:

— Egy friss kéz... Amely nem üres és e mellett még fehér, kicsiny és meleg...

És most már örült, hogy ő is eligérkezett arra a kirándulásra.

VI.

Klausen odahajolt a leányhoz, mosolygott és halkán mondta:

— Most pedig szépen söpörje be ezt a talált kincset és gratuláljon magának, hogy a próba sikerült.

A leány ránézett. Furcsa, ködös tekintetében valami ellenkezés volt, de azért engedelmesen kelt föl a székről. Klausen az asztalra mutatott.

— Ezt azonban ne felejtse itt.

A leány még mindig ködös szemmel, kábultan nézett. És tétova, fátyolos hangon kérdezte:

— Hát ez... ez most már az enyém?

Klausen nevetett.

— Természetesen. Hiszen nyerte.

A leány kezét nézte. Különös volt. A fehér keztyűs kezecske lassan, határozatlanul, ingadozva és vonakodóan indult el az asztalon az aranyak felé, amelyek enyhén fénylettek a posztón. A kis kéz mint egy járatlan idegen, tétovázva és tájékozatlanul, félénken tartott feléjük. De mikor egészen odaértek a fehér ujjak, mintha fölsikoltottak volna örömben. Szinte reszkető mohósággal, gyorsan markolták össze őket és a leány olyan mozdulatot tett, mint aki futni akar.

Megérezte-e, hogy a kísézője éles és aggodalmas tekintettel, nyugtalan és elborult szemmel figyeli? De a mohó mozdulat után hirtelen megállt, elpirult, előrenyújtotta a karját és összeszorított ujjai szinte ijedten egyenesedtek ki. Az aranyak a tenyerén csillogtak. A leány kérdő és zavart tekintettel nézett rájuk. Ezután még egyszer, csöndesen mondta:

— Igazán az enyém?

Klausen mosolyt erőltetett az arcára.

— Különös kérdés.

— És mit csináljak velük?

— Azt, amit akar. De mindenekelőtt tegye el őket.

A leány azonban mintha nem hallotta volna a választ. Megint a tenyerébe szorította a pénzt, leeresztette a karját és kissé kábultan nézett körül. Nyilván egész önkénytelenül mondotta:

— Milyen szép ez a terem...

Klausen vállat vont. Hüvösen kérdezte:

— Hát látja?

A leány rábámult és megint elpirult. Majdnem sugva, különös, töredelmes hangon mondotta:

— Kissé szédülök... Szédülök...

A férfi nevetett.

— Látja, ez az, amit a játékosnak soha se szabad...

A leány hátrakapta a fejét. Kissé ijedten és meglepetten, homályos szemmel nézett a férfi mosolygó arcába és zavartan mondta:

— A játékosnak?...

— Nos igen!... Hiszen maga most játszott. Játsozott és nyert... Ami azt mutatja, hogy tehetsége van ehhez a tudományhoz. És nekem igazság szerint lelkiismeretfurdalást kellene éreznem, amiért...

A leány elérte, mit akart mondani és mohón szakította félbe:

— Nem, nem. Nagyon jól tette, hogy figyelmeztetett... Három forduló. Így állapotunk meg. És elég is volt... Hiszen maga mondta, hogy aki szédül... És én, igazán nem is tudom mitől, de szédültem...

Már künt állottak a játékpalota széles lépcsőfeljáróján. A leány egy gyönyörködő pillantást vetett az óriási kerek virágágyra, az izmos, pikkelyes törzsű legyező-pálmákra; a kép, amely felmosolygott rá a szinte szikrázó világosságban, olyan volt, mint egy hatalmas szőnyeg, puha síkján tobzódva átizzó forró színekkel. De a lelkét nyilván más, erősebb hatás

tartotta fogva. Hirtelen megállt és erőltetett könyedséggel, mosolyogva és zavartan mondta:

— De meg se számláltam.

És fölemelte a jobb kezét, amelyben az aranyait tartotta.

— Nyolc, — mondotta Klausen. — Nyolcnak kell lennie.

A leány megszámolta.

— Annyi, — mondotta. — Egyből nyolc... Ez mégis csak nagyszerű!

Eltitkolhatatlan öröm csengett a hangjában és a szeme ragyogott.

— Mégis csak nagyszerű! — ismételte. — És ha többet merek, akkor...

Nem fejezte be a mondatot, mert megértette, hogy ezt a kísérője szemrehányásnak is érezhetné. Fordított tehát egyet a szón:

— Akkor — bizonyosan elveszítettem volna.

Klausen csendesen mondta:

— Az se lehetetlen... És mondja kérem, ha elvesztette volna, akkor tudta volna annyira sajnálni, amit veszített, mint amennyire örül annak, amit nyert?

A leány kissé meghökkent. Ránézett a kísérőjére és nyugtalanul mondta:

— Nagyon is örülök úgy-e?... Tulságosan. De higgye meg: ez csak a szokatlanság... Olyan új ez nekem és olyan különös. Leteszek egy asztalra egy aranyat, ülök egy pár percig egész mozdulatlanul és egyszerre röpülnek felém az aranyak... Idegen aranyak, nem tudom honnan, nem tudom kitől, nem tudom miért, de odafutnak hozzám és egyszerre... az enyimek... Mint a mesében: kívánj és teljesül!...

Holot
szelle
tem a
nem t
mit...
pár p
odale
verejt
ereje
össze
A
is der
gyog
ólmos
felhő
mind
vénye
hogy
férfi
őszin
mozd
merek
tettel
után

is ler
odarc
csak
észre
puha
meg

Szó

Holott én semmit se tettem. Se ki nem mentettem a szellemet a palackból, se a köteg rőzsét nem segítettem az öregasszony hálára... Csak ültem és néztem, nem tudva, hogy mit is vártam, nem tudva, hogy mit... Csak ültem tétlenül és nem tovább, mint egy pár percig... És az emberek odakünt, odafent és odalent mindig és mindig hogy dolgoznak, kinlódnak, verejtékeznek, hogy sorvad el az izmaik és az idegeik ereje a munka örök égésében, amíg csak egy ilyet is össze tudnak maguknak kalapálni...

A fehér homlok, amely csak pillanatokkal előbb is derüsen és szinte egy gyermeki öröm fényében ragyogott, már borus volt és a leány távolba néző szeme ólmos volt, mint a tenger színe, mikor vihar készül. E felhők oly csodálatos gyorsasággal jöttek, mintha minden szélmozdulás nélkül, a maguk egyszerre kiérvényesülő sulyával felülről ereszkedtek volna alá, hogy útját állják, eléje kerüljenek a napsütésnek. A férfi nem tudott szóhoz jutni. Megállt és némán, őszinte elámulással nézett a lányra, aki egy heves mozdulattal kapta föl a karját és kinyitott tenyerét mereven előre nyujtva, furcsa, szinte ellenséges tekintettel nézte a sárga pénzdarabokat egy pillanatig, azután éles, fölsattanó hangon mondta:

— Mit csináljak velük!?... Eldobjam!?...

És amint kimondotta a szót, a kis kéz már meg is lendült és az aranyak megvillanva a napfényben, odarepültek a nagy virágágy bokra közé. A sétány csaknem néptelen volt: az aranyesőt senki se vette észre. A kis sárga, kerek fémlapok nesztelenül estek a puha élő szőnyegre és mintha ijedten bujtak volna meg a hant között. Egy pénzdarab azonban visszajött.

Az utra esett és nagy ivben gurulva az élén, halk pendüléssel ott dőlt az oldalára éppen a leány előtt. Ez egy pillanatig megütődve nézte, azután lehajolt érte, fölvette, elmosolyodott és csöndesen mondta:

— Lám... Hisz ez az enyém volt. Ez az enyim volt.

Klausen az egész különös jelenet alatt némán és mozdulatlanul állt. Nagyon erősen és éles tekintettel nézte a leányt, akinek a viselkedése oly száguldó hirtelenséggel csapott egyik furcsaságból a másikba. Milyen boldog aléltságban volt, hogy nyert! Milyen kábultan nézte a néhány aranyat maga előtt az asztalon, mily kapzsi mohósággal ragadta föl és szoritotta a kezébe! Szédült az örömtől és hangja tele volt elfojtott ujjongással... És egyszerre eldobja, mintha iszonyodnék tőle, vagy megvetné, mint valami alávalóságot.

A tekintete feszülten, szinte kétségbeesett igyekezettel keresett magyarázatot erre a sok érthetlenségre a leány szemében. De ezek a szemek most már derűsen és nyugodtan, mosolyogva állták fürkésző nézését. A leány, mintha semmiben se érezte volna különösnek vagy magyarázandónak a viselkedését, mindössze egy fejbiccentéssel a Casino palotája felé, csak ennyit mondott:

— No, hát itt is voltam. Érdekes. És örülök, hogy tul vagyok rajta.

A férfi csak most szólalt meg. A virágágy felé mutatott.

— Nem sajnálja?

A leány egész őszintén felelte:

— Nem. Igazán nem. Hiszen nem volt az enyém.

— De a magáé volt.

Hevesen rázta a fejét.

— Nem. Mondom, hogy nem. Mert semmi okát se éreztem, hogy az enyém legyen.

A férfi szeme hirtelen átmelegedett. Mintha valami egészen bensőséges, egészen csendes, egészen kifejezhetetlen, de nagy öröm érte volna. Önkéntelenül bólintott a fejével s sugárzó tekintettel, gyönyörködve nézte a leányt. Egy pillanat alatt elszállt a lelkéről minden zavar, nyugtalanság és kényelmetlenség nyomása. Olyan élénken fölcseggő hangon, amilyenén szólni a leány még sohase hallotta, mondotta:

— Ez szép... Nincs igazsága, de jó... de szép, hogy így érzi... Jó!...

Elnevette magát és derüsen folytatta:

— És jó az is, hogy a barátom, Kavadi ur ezt nem hallotta. Ez a jutalma annak, hogy oly önfeláldozó módon korrektül viselkedett.

A leány is nevetett:

— Az ám. Őt az én érzésem nyilván legszentebb meggyőződésében sértette volna meg... De tulajdonképpen mért nem maradt Kavadi ur velünk? Mért nem jött be a terembe?

Klausen a legnagyobb komolysággal felelte:

— Mert: jellem. Tegnap este kijelentette, hogy ma nem fog játszani és ma megtartotta a szavát. Ha velünk marad, egy kísértésnek semmi esetre se tudott volna ellentállani. Nem annak, hogy játsszék, hanem annak, hogy kegyedet meg ne ajándékozza a legújabb csalhatatlan módszere titkával. Ennek a kísértésnek a sárkányát dőfte le a küszöbön, mikor oly keményen és engesztelhetetlenül visszafordult.

Leértek a tengerpartra. A leány elbűvölten állt meg és az ajkain egy áhítatos, önfeledt mosollyal merengett bele az aranyszikrás kék végtelenségbe. A tenger határtalansága nemes pompájában, alázatos mozdulatlanságban terült el a hegyek lábánál, mint egy kinyílt, szerelmes, tiszta szív a vallomás után. Melegnek érzett és csöndesen pihegőnek. Mintha minden, ami mély, és ami homály kipárolgott volna belőle és beleengesztelődött volna a kristályos, aranyló levegőbe. Tisztaságot és könnyűséget lélekzett, némaságot, amelyben édes és ragyogó melódiák alszanak.

A leány csöndesen és forró rajongással mondta:

— Érdemes élni csak azért, hogy az ember a tengert meglássa... Érdemes élni, csak azért, hogy az ember folyton a tengert nézze... Milyen kár a szerencsétlenekért, akik soha meg nem láthatják... És milyen szegények és vakok, akik folyton ezt nézhetnek és oda pazarolják a szemüket és a lelküket.

A feje egy modzulatával a Casinó palotája elé mutatott. Azután Klausenre emelte a szemét és kiáradó hangon, heves őszinteséggel mondta:

— Emlékszem arra, amit ön mondott nekem. Ott a terraszon... Ön nagyon okos ember... Önnek...

Hirtelen a torkán akadt a szó. Tágrameredt szemmel, hirtelen támadt ijedtséggel a vonásain nézett az utra. Klausen is arra fordította a fejét. A pálmascoros uton vagy száz lépésnyire tőlük lassu járással két férfi közeledett. Az egyik Kavadi volt, a másik egy nála jóval magasabb barna férfi, fekete ruhában. A görög, szokása szerint, élénk gesztusokkal beszélt, a barna férfi merően nézett előre, egyszerre meglepetten állt

meg, r
,hagyva

KL

jak sz

hátra.

hirtele

sápadt

Vonag

—

Ne

dult fő

a meg

totta t

amint

mutat.

akarna

őket. C

tekintv

Az izg

—

Mitől

A

olyan

volna

lami k

—

menni

R

A fér

kérde

—

Valam

meg, majd gyors lépésekkel közeledett, maga mögött hagyva a társát.

Klausen e pillanatban görcsösen összecsukló ujjak szorítását érezte a karján. Meglepetten fordult hátra. A kéz, amilyen hirtelen ragadta meg, oly ijedt hirtelenséggel pattant is el a karjáról. A leány arca sápadt volt és a szeme megüvegesedett a rémülettől. Vonagló ajkakkal suttogta:

— Kérem, menjünk el innen...

Nem várt feleletet. Sebesen, majdnem futva indult fölfelé. Klausen egy pillanatra szinte megdermedt a meglepetéstől. Önkénytelenül a két férfi felé fordította tekintetét. Azok állva maradtak az uton. Láta, amint az idegen kissé fölemelt karral a leány felé mutat. A görög a kalapja felé nyul, mintha köszönni akarna és vállat von. Nem volt ideje tovább figyelni őket. Gyorsan a leány után kellett sietnie, aki hátra se tekintve, mint egy riadt őz futott előre. Végre utólérte. Az izgalomtól tompa hangon kérdezte:

— Mi ez? ... Mi történt önnel? ... Miért siet? ... Mitől ijedt meg?

A leány hirtelen megállt. A szeme még mindig olyan volt, mintha egy rémes látomány képe fagyott volna beléje. Nem válaszolt a kérdésekre. Csak valami különös, éles hangon mondotta:

— Minek is jöttem ide!? ... El akarok innen menni!

Rémület, parancs és könyörgés volt a hangjában. A férfi megrendülten és értetlenül nézett rá. Zavartan kérdezte:

— Valami baja van? Valamit ... valamit látott?... Valamitől megijedt? ...

Felelet helyett a leány egy olyan mozdulatot tett, mintha megint a karját akarná megragadni. De a keze megállt, még mielőtt a férfit érintette volna. És most már csak könyörgés volt a tekintetében is, a hangjában is, amikor megszólalt:

— Nagyon kérem... El akarok innen menni... El akarok innen menni.

Klausen élénken bólintott a fejével:

Kérdések egész áradata viharzott a gondolatában és a leggyötrőbb nyugtalanság égette a lelkét. A leány viselkedése az utolsó pár óra folyamán egyik rébuszt a másik után adta föl a gondolatának. És mind e rejtélyek mögött a férfi lelkében bár félénken, de nyugtalanító módon még egy kérdés kezdett kisejteni, amely egyre élénkebben zavarta és egyre nehezebben hagyta magát elhessegetni. Miért hasit mind e különösség ez idegen és igazában ismeretlen leány körül oly mélyen az érdeklődésébe? Mért riasztotta meg őt magát is annyira a leány megriadása? Mi köze mindahhoz, ami a viselkedésében különös, rejtelmes vagy éppen gyanús? Miért vésődött oly hirtelen, oly kiirt-hatatlan élességgel neki is az emlékezetébe vagy a gondolatába az idegen férfi ott a tengerparton, amint kissé fölemeli a karját és a leány felé mutat? Volt valami fenyegető ebben a mozdulatban? Volt valami nagy és sötét árnyéka? Egyáltalában van-e valami összefüggés ez ismeretlen megjelenése és a leány rejtelmes viselkedése között? De ha van is: mért izgatja ez idegen emberek titka úgy, hogy a kíváncsiság égeti a lelkét és perzseli a szemét?

De mindennél erősebben érezte, hogy most se szólnia, se kérdeznie semmit se szabad. Csak lopva

vetett egy tekintetet a leányra, aki szinte élettelenül roskadt a vasuti kocsi pamlagára és úgy ült ott, mint egy szobor, sápadtan, fagyott arccal, félig lehunyt szemmel. A vonásai megélesedtek és szép, üde ajkai megkeskenyedve, keményen feszültek egymásra. Klausen inkább diktálta, mint kérdezte:

— Nagyon fáj a feje?

A leány furcsa, hálás tekintetet vetett rá és engedelmesen felelt:

— Nagyon fáj a fejem.

A férfi bólintott a fejével és kiment a kocsi peronjára. Ott is maradt, amíg megérkeztek. És az állomástól is szó nélkül mentek egész a szállóig. A csarnokban a leány a kezét nyújtotta a kísérőjének és igen halkán mondotta:

— Nagyon kérem, bocsásson meg nekem.

Klausen kissé erőltetetten felel:

— Senki se tehet róla, ha hirtelen megfájdul a feje.

— Nekem nem fáj a fejem.

Fölsietett a szobájába és aznap nem volt többé látható. A vacsorához se jött le. Ellenben Kavadi ur megjelent és szemrehányó hangon mondta Klausennek:

— Kissé furcsán bántak el velem. Egyszerűen megszöktek tőlem.

Klausen mosolygott.

— Igaza van. Bocsánatot is kell kérnem öntől. De egy kellemetlen véletlenség a hibás. Miss Mawel hirtelen rosszul lett. Megszédült a teremben és arra kért, kísérjem azonnal haza.

— Ah... De remélem, nincs semmi komoly baja szegénykének...

— Én is remélem.

A görög a fejét csóválta:

— Pedig olyan egészségesnek látszik... Mint egy virág...

Klausen élénken vágott közbe:

— Különben láttam önt. Egy urral a tengerparton...

Kavadi bólintott.

— Igen. Mi is láttuk önöket. És bocsásson meg, de majdnem úgy festett a dolog, mintha előlünk menekülnének...

Klausen élénken tiltakozott:

— No de kérem!... Micsoda föltevés!... Mondom önnek: a leány nem jól érezte magát. Majd, hogy össze nem roskadt. De már a teremben megszedült... Különben, ha szabad tudnom, ki volt az az ur...

Kavadi vállat vont:

— Régi ismerősöm, aki, mint én is, minden esztendőben ellátogat ide... Egy bojár... Glegának hívják. Vakmerő és szerencsés játékos. Valamelyik őse fejedelem volt valahol Oláhországban és nem hagszik, ha hercegnek szólitják. Kissé vad legény és furesa szokásai vannak, de érdekes ember... Érdekes...

VII.

A leány, amint a szobája küszöbén belül volt, magára zárta az ajtót. Ugy jött, mint aki menekül és az üldözője lépteit hallja maga mögött. Egy pillanatra meg is állt az ajtó mellett és hallgatózott. A szívére

szorító
lomtól:

jön!...

már m

Eg

totta a

nék. M

gondol

Azonna

dent, a

ahogy

Né

megáll

tárcát

odadol

székre

karjára

káig. l

ség jel

csönde

szemm

M

egy la

ról. A

kolt.

egyenl

és am

sugta:

—

volna.

H

szorította a kezét és majdnem fölsikoltott az aggodalomtól:

— Utánam fog jönni! Bizonyos, hogy utánam jön!... Holnap már itt lesz!... De az is lehet, hogy már ma!

Egész testében megrázkódott és görcsösen szorította az ajtó kilincsét, mintha betörő ellen védekezne. Menekülni! Azonnal futni innen!... Ez sikitott a gondolatában és kalapált hevesen zakatoló szívében. Azonnal csomagolni és menni, vagy itt hagyni mindent, az egész komédia fölszerelését és futni úgy, ahogy van... De azonnal...

Néhány lépést tett befelé a szobában. Azután megállt. A retiküljébe nyult és a fenekéből egy pénztárcát húzott elő. Egy ideig a kezében tartotta, azután odadobta az asztalra. Csöndesen ereszkedett le egy székre és kimerülten hajtotta az asztalra fektetett karjára a fejét. Így ült fáradtan, mozdulatlanul, sokáig. Egyszerre azután a lecsukott pillákon fényesség jelent meg. Könnyek szivárogtak elő némán és csöndes folyással. A leány hangtalanul és lehunytt szemmel sirt.

Már egészen sötét volt, mikor a lehanyatlott fej egy lassu, fáradt mozdulattal fölemelkedett az asztalról. A leány a tárcá után nyult, kinyitotta és belémárkolt. Halk és puha csendüléssel aranyak hulltak egyenként az asztalra. A leány némán számlálta őket és amikor az utolsó is a társai mellett volt, tompán sugta:

— Még három hét... Még három hétig lehetett volna.

Hirtelen felszökött. Az aranyakat megint vissza-

tette a tárcába, azután az erkélyajtóhoz sietett. A sarokerkélyről gyönyörű kilátás nyílt egyfelől a parkus, fekete tömegére és túl rajta a tenger végtelen ezüst síkjára, a másik oldalon Szent Hilárius szürke olajfa-erdővel borított hegyére, e lejtő egy kiugróján a kis fehér templommal, amelynek falkerítéses nagy udvarába minden január 14-én összetereli a környék egész lakossága az őszeireit és szamarait, hogy a szent oltalmába ajánlja a fölvirágozott, fölpántlikázott hasznos és jámbor állatokat. A holdfény úgy omlott alá, mint finom ezüst-liszt a kék ég óriási, csöndesen és némán ingó szitájából és mindent elborított a maga szelid, tompa ragyogásával. A holdfény ráomlott a leány lelkére, édes, meleg és megnyugtató hullámok borították el a gondolatát.

Míntha csak most eszmélne a fényáradatban. Miért is volt ez a nagy rémület? Hát tolvaj? Vagy szökevény? Meglopott valakit? Van oka vagy joga bárkinek is, hogy üldözzé? Kinek lehet rajta követelni valója?

— Miért menekülnék én valaki elől? — kérdezte magától és szertelen csodálkozás töltötte el azon, amit tett és amit érzett. Hihetetlennek tűnt föl hirtelen megvilágosodott gondolatában a saját egész viselkedése. Ijesztően és ostobán érthetetlennek.

— És ha meglátott? ... És ha utánam jön? ... Hát kim nekem az az ember? ... Mit tehet nekem vagy mit követelhet tőlem? ... Miért kellene nekem elfutnom előle, megijedni tőle vagy elkerülni a tekintetét? Félek tőle? ...

Kiegyenesedett és fölszegte a fejét. A szeme acélosan villámlott meg és a fogait összeszorította.

— Félek tőle? ... Nem. Nem! Nem félek. Ha közeledni próbál, visszautasítom. Ha tolazkodni próbál, elkergetem, ha erőszakoskodni próbál, akkor ...

Az arca szinte megkövült egy határtalan és féktelen eltökéltség indulatában és a szeme a gyűlölet tüzeiben lángolt. Mind a két keze ökölbe szorult. Ugy állt a beszűrődő holdfény világosságában, mint egy haragos istennő márványszobra, egyenesen, mereven, sápadtan, mozdulatlanul.

— Nem félek senkitől, nem futok senki elől, senkinek sincs rajtam keresni valója. A magamé vagyok és senki másé és senkinek se lehet se joga, se hatalma, hogy elrabolja tőlem, amit magamnak ígértem. Azt teszem, amit akarok és az vagyok, ami akarok ... Nem hagyom magamat megzavarni.

Erősnek, biztosnak és megtámadhatatlannak érezte magát. Ami bántotta, az már csak az volt, ahogyan délután viselkedett. Észre se kellett volna vennie. Vagy szembe nézni vele nyugodtan, szilárdan, közömbösen, idegenül, mint olyanra, aki téved ... Hiba volt és ügyetlenség, hogy nem így cselekedett. Hiszen el kellett volna készülnie lennie, ha nem is éppen arra, de hasonlóra. És érthetetlennek érezte szinte alélt megriadását.

Ez az emlékezés fullasztó volt. A kilincsre tette a kezét, hogy kinyissa az erkélyajtót. De a mozdulata félbemaradt. A szálló előterén egy magas, karcsú férfialak jelent meg. Klausen. Lassan, az ő nyugodt, hosszú lépteivel haladt a park felé. Amint a lombok homályába ért, megfordította a fejét és fölnézett. Biztos volt, hogy nem láthatta a leányt és ez mégis érezte, hogy a tekintete, kérdően és gyanakvóan,

nyugtalanul és parancsolóan egyenesen a szemébe fúródik. És ő nem tudta állani ezt a tekintetet. Érezte, hogy égő pirosság borítja el az arcát és a homlokát. Hogy egyszerre minden idegén átlángol az ijedtség és a fájdalom. Hogy minden erő és eltökéltség hirtelen megroppan benne és a szeme csupa rémült alázatosság és könyörgés. Hátrátántorodott az ablaktól és alig tudta magát az asztalig vonszolni. Megint le roskadt egy székre és a feje megint a karjára hanyatlott. És megint megeredtek a könnyei, most már vastagon, sűrűn és így sugta maga elé:

— De minek is jöttem én ide? ...

VIII.

Az álmatlanul töltött éjszaka izgalma ráperzselődött a szemére és rásápadt az arcára. De a reggeli napfény föllendítette a lelkét. Valami gyöngye, mosolygó reménykedés játszott bele a gondolatába. Hátha fölösleges volt minden nyugtalansága és gyötrődése, ijedelmé és eltökéltsége? Hátha nem is lett semmi folytatása annak a gonosz véletlenségnek? Hátha az az ember elintézte magában az egész dolgot azzal, hogy — tévedett? Vagy elfogadta azt a nagyon egyszerű magyarázatot, hogy az egész csak egy nagy hasonlóság káprázata? ... Lehet, hogy öt perc múlva már nem is gondolt rá és régen elfelejtette, mialatt ő itt ostoba aggodalmak kinjában vergődött. E lehetőség valószínűsége egy csöppet se kisebb, mint az ellenkezőjéé.

Ez a vigasztaló gondolata később még megerősödött. A csarnokban, mikor lement, az első ember, aki-

vel találkozott, Kavadi volt. A görög derüsen és hangos szóval üdvözölte:

— Boldog vagyok, hogy látom. Klausen ur említette, hogy... hogy gyöngélkedik és nyugtalanok voltunk, mikor tegnap este se volt szerencsénk.

A leány sietve mondta:

— Pedig szerettem volna öntől bocsánatot kérni, amiért...

— Szó sincs róla! Bocsánatot nekem kell kérnem, mert hiszen ennek a sajnos, ilyen nem jól végződött kirándulásnak én voltam az értelmi szerzője. De bizonyosan nem fog engem felelőssé tenni a fejfájásáért, ami különben, úgy látom, hála Istennek, nem jelentett semmi komolyat... És végre is ez a fő! Mert én, bár busan és nyugtalanul, de haza találtam magam is...

Nyugodtan és őszintén beszélt, a leány fürkésző tekintete nem látott a szemében semmi gyanusát. Nagy megkönnyebbülést érzett és szinte tulságos hála volt a hangjában, mikor mosolyogva mondta a görögnek:

— Nagyon köszönöm önnek, hogy nem haragszik, holott egészen olyan színe volt a dolognak, mintha megszöktem volna... Én nem is tudom: mi volt az?...

A görög legyintett:

— Ah, Istenem!... Talán az erős napsütés... Vagy egy kis idegesség... Mindegy! A fő, hogy elmúlt.

— Most, mikor meggyőződtem róla, hogy ön se haragszik érte, egészen elmúlt...

Mosolygott; Kavadi pedig mélyen meghajtotta magát.

Klausennel csak az ebédnél találkozott. A férfi egy árva szóval sem érintette a tegnapi eseményeket és semmit se kérdezett, ami azzal vonatkozásban lehetett volna. A leány, aki maga se tudta miért, de a találkozás pillanatában nem tudott a szemébe nézni és csak később, oldalvást, lopva vetett rá egy-egy tekintetet, úgy találta, mintha az arca ernyedt lenne, kedvetlen és árnyékolt. Máskor se volt bőbeszédű, de most, mintha még ritkábban szólana és a leány mintha valami tompa hüvösséget érzett volna a hangjában. Mintha valami homályos, hideget ködlő fátyol ereszkedett volna le közéje és a szomszédja közé. Csöndes folytonossággal nőtt az árnyék és a sulya ráterült a leány szívére, nyomta a lelkét és zavarta a gondolatát. Az a nehéz és gonosz balsejtelem lassan megint szétáradt az idegein és befelhőzte a szemét. Alig hallotta, miről beszéltek, tétován felelgetett és nehezen várta a pillanatot, mikor megint egyedül lehet a szobájában.

A délelőtti biztossága egészen oda volt. Anélkül, hogy azóta bármi történt volna, nem csak érezte, de tudta, hogy valaminek kell történnie, de most már eszébe se jutott, hogy kitérjen előle.

— El fog jönni; égett a gondolatában. El fog jönni okvetlenül! Meglátott, megismert és látta, hogy futottam előle... El fog jönni! Sietve, hogy el ne menekülhessek... Csodálatos, hogy még nem jött... de jönni fog... Inkább ma, mint holnap... De itt lesz és elébem áll és kérdez és követel... Rajtam van a szeme és nem ereszt és lángol...

Össz-
tete éget

—

Arra
menni.
rajta. A
Az, ami
kiállotta
az elma
lenséget
volt, dül
gette, ha
kisebb r
lehunyv

Már

mintha
zett és a
lanságba
gyors le
se a cs
haladt a
lépcsőn
husos le
ben kar
hosszus
rétából
friss vo
bágyad
sárga, h
kan sim
A leány
ébred é

Összeszorította az öklét és a fogait, és a tekintete égett a keserű elszántságtól:

— Hát jöjjön!... Csak jöjjön!

Arra gondolt, hogy a legokosabb lenne eléje menni. Kikényszeríteni a találkozást és — tulesni rajta. Azt világosan érezte, hogy félni már nem fog. Az, ami tegnap, többé meg nem esik vele. Azt már kiállotta. De elviselhetetlennek érezte a várakozást az elmaradhatatlanra, ezt a függést, ezt az elintézetlenséget. És minden ize és minden idege mozgásban volt, dühös és szilaj türelmetlenség forrott benne, kergette, hajtotta. De képtelennek érezte magát a legkisebb mozdulatra. Aléltan hevert a kevereten, erősen lehunyva perzselő szemét.

Már alkonyodott. A narancsszinű világosság mintha izzó parázs lenne. Tűrhetetlen forróságot érzett és azt, hogy bele kell fulladnia ebbe a mozdulatlanságba. Hirtelen felszökött, megigazitotta a haját és gyors lépésekkel hagyta el a szobáját. Örült, hogy se a csarnokban, se az előtéren senkit se látott. Áthaladt a tágas uton, a kerten, lement a keskeny vaslépcsőn és a tengerparton volt, ahol szürkészöld, husos levelű, tüskés kaktuszok között a sziklák tövében kanyargós gyalogösvény huzódott. Az uton egy hosszuszáru fehér rózsza hevert, nyilván valami bokrétából hullt ki. A leány lehajolt érte és felvette. Még friss volt, de semmi illata. Egy darab ideig állt és a bágyadó fényű vizet nézte, amelynek kék tükrét élénk sárga, hosszú sávok csikozták. Egy kis szél járt és hal-kan simogatta az arcát. Kellemes volt és nagyon üdítő. A leány még érezte, hogy nehéz, forró kábulatból ébred és gyönyörűséggel szilta a tenger friss lélegze-

tét. Meglehetős messze bent a vizen egy vitorlás bárka uszott nagyon lassan.

A leány csendes léptekkel elindult a parti ösvényen. De a szikla-kiugrásnál, ahol az ut élesen kanyarodott, meg kellett állnia. Hirtelen, mintha nem is az ellenkező irányból jött, hanem már ott várakozott volna, egy férfi jelent meg a szikla tövében. Magas, barna férfi, hosszukás arc, éles vonások, erős nézésű fényes fekete szem. A homloka már erősen fölhuzódott födetlen fejére. A kalapját a kezében tartotta. Az ajkai lekonyuló, hosszú fekete bajusza alatt mosolyra huzódtak. Meghajtotta magát és élesen nézett a leány arcába, aki a megrettenés egy akaratlan mozdulatával lépett vissza. De hirtelen összeszorított ajkai még elfogták a sikolyt, amely kiröppenni akart.

A férfi előrenyújtott karral olyan mozdulatot tett, mintha meg akarná ragadni. De mikor látta, hogy a leány állva marad, leeresztette a karját és mosolyogva szólalt meg:

— Hála Istennek, most legalább nem fut el előlem, mint ahogyan tegnap tette. Nagyon helyesen. Ezt már nem is engedtem volna. Mert, ha elfut, kénytelen lettem volna utána futni és ha valaki meglátja, még azt hihetné, hogy üldözöm...

A leány egy szót se szólt. Némán és mereven nézett a jövevényre, aki szilárdan, de nem minden meglepődés nélkül állta a tekintetét és egy pillanatnyi szünet után folytatta:

— Pedig biztosíthatom, hogy ezt nem tettem. A milyen boldoggá tett a szerencse, hogy megláthattam, olyan váratlan is volt, olyan meglepő és olyan... olyan egészen valószínűtlen. Amivel nem mondom

azt, hogy
utaztam
vesen!
sorsnak
Igy am
kegyed

A
vér lea

egyszer
Ez a k
mikor
aki leh
de nag
tekinte
hogy r
egyszer
magam
gositam
anon t
tudtam
azonna
Azt me
keztem
ban, v
De az
Ne

mel, M
gondol
ijedjen
genül!

azt, hogy akár az egész világot szívesen körül nem utaztam volna ezért a véletlenségért... Nagyon szívesen!... De így... így annál szebb!... Nevezhetem sorsnak, végzetnek, gondviselésnek... mindegy... Így annál szebb!... És annál hálásabb vagyok érte kegyednek Miss Grace Mawell... Amerikából!

A leány megrázkódott és érezte, hogy minden vér leárad az arcából. A jövevény bólintott a fejével:

— Amint látja, már ezt is tudom. Ha az ember egyszer szerencsében van, akkor... minden jól megy. Ez a kedves, szép véletlen gondoskodott róla, hogy mikor megpillantottam, olyan valakivel legyek együtt, aki lehetővé tette, hogy ne kövessék el egy akaratlan, de nagy... tapintatlanságot. Mert mindjárt ebben a tekintetben is megnyugtathatom. Az lehetetlen volt, hogy magamat el ne áruljam, amint oly váratlanul egyszerre elém ragyogott. De csak magamat. Csak magamat. Mikor Kavadi barátom szíves volt fölvilágosítani, hogy ez a gyönyörű tavaszi jelenség az Océánon tülről jött ide, Miss Grace Mawell Amerikából, tudtam a kötelességemet. Kár volt elfutnia... Mert azonnal szolidaritást vállaltam az elfogultságával... Azt mondtam: emlékszem a névére... Sőt, úgy emlékeztem, találkoztunk is már valahol... Vagy Bostonban, vagy a párisi amerikai nagykövet szalonjában. De az se lehetetlen, hogy Londonban.

Nevetett.

— Remélem, meg van elégedve a viselkedésemmel, Miss Grace Mawell, Amerikából?... És úgy gondolom, megérdemlek legalább annyit, hogy ne ijedjen meg tőlem és ne nézzon rám olyan — idegenül!...

A kezét nyújtotta. A leány azonban nem mozgott. Egy szobor merevségével állt és a szeme jegesen szegeződött a férfire. Ennek elkomorodott az arca. A tekintetbe fenyegető fény villant és a hangjába fojtott düh vegyült. Halkan mondotta:

— Ejha ... Ez ... váratlan ...

Leeresztette a karját, de egészen a leány elé lépett:

— Pap Lenke kisasszonynak talán lehet oka arra, hogy ne fogjon velem kezét, de Miss Grace Mawellnek éppen ezért sokszoros oka van rá, hogy jóban legyen velem, ha már így összehozott a véletlen amiben én egyszerű véletlenségnél többet és nagyobb tisztelek ... Azok után, amiket elmondottam, ennyit és legalább ennyit egész bizonyossággal elvárhattam ...

A leány még mindig nem szólt egy szót se. Csak hátra lépett és egy elhárító mozdulatot tett a karjával.

A férfi nem követte, de a két karját a mellén összefonva, fenyegető tartásban egyenesedett ki, a szeme villogott és a hangja izzott az indulattól:

— Egyet mondhatok: menekülni ne próbáljon! Ez egészen haszontalan lenne, mint amilyen naiv és céltalan ez a velem szemben való mostani viselkedése. Csak olyasmire kényszerít, ami nem volt szándékomban ... Tapintatos és ... és alkalmazkodó voltam és akartam is maradni, amennyire csak lehet ... De azért tisztában kell lennie a helyzettel és óvakodnia kell minden végzetes ... ügyetlenségtől ... Látja: egy órával ezelőtt még magam se voltam bizonyos benne, mi is az, ami idehozott ... Csak azt éreztem: kell! ... Kell, hogy találkozzam magával ...

Hogy
csak,
előttem
az arc
sabbat
menek

E
gon fo

kell la
csoda,
Ezt az
akar
vissza
lotta
és lela
kált é
jas sz
rá! Ki
és iga
Hogy
sötétl
egy b
hoz k
nak?
Emlél

A
néma

dássa
tettem
A sze

Hogy a szemébe nézzek... Talán nem is másért, csak, hogy megnyugtassam. Hogy megmondjam, előttem nincs miért félnie és nincs miért eltakarnia az arcát! Ezt akartam. Beláthatja, hogy barátságosabban is fogadhatott volna! És, hogy nincs miért menekülnie.

Elmosolyodott és hirtelen barátságosra vált hangon folytatta:

— Hiszen, amint én belátom, úgy magának is be kell látnia, hogy ez a véletlenség, ez a titok, ez a csoda, ez az én igazolásom! Az én igazolásom... Ezt az egyet tőlem meg nem tagadhatja, ha igazságos akar lenni saját magával szemben... Emlékezzék vissza és vallja meg őszintén: kinek a szavában hallotta először azt, ami reszketve és ijedten, elnémitva és leláncolva, de a vágy lázadó tüzeiben égve ott bujkált és szenvedett a gondolatában, mikor olyan szomjas szemmel nézte a tovaszálló felhőket? Emlékezzék rá! Ki mondta magának először, hogy a sorsa ostoba és igazságtalan, mint a sárba taposott gyémánté... Hogy maga nem az igazi életét éli, amikor a ködös és sötétképek hegyek között unalmas regényeket olvas föl egy beteg és szomorú asszonynak... Mi köze magához ködnek, sötétségnek, fáradtságnak és szomorúságnak? Magához, aki csupa élet, sugárzás, napfény... Emlékezzék! Emlékezzék!

A leány egy pillanatra lehunyta a szemét, de néma maradt és mozdulatlan.

— Hogy akkor maga megvetéssel és felháborodással fordult el tőlem, rosszul esett, de... megértettem. A lelkébe láttam... Megleltem az álmait... A szemem rátört az ábrándjaira... Rajtakaptam a

könnyeit, amelyek az éjszaka sötét magánosságában némán peregetek végig az arcán... Kihallgattam a sóhajtasait... Hangot adtam a legtitkoltabb némaságának és maga rémülten tagadott, dühösen tiltakozott és a gyűlölet égett a szemében!... Megértettem! Maga így gondolkozott: — Mért kinoz még ez az ember is? Mért rak csóvát a lelkem és gondolatom alá, mikor ugyanis úgy ég és lángol és sorvaszt, hogy belé kell pusztulnom!... Mért vágja az arcomba, hogy hasztalan szoritom össze az ajkamat és hasztalan szoritom le a szememet: mindent hall és mindent lát és mindent tud, ami nekem keserves és lángoló titkom?... Mért döngeti kívülről is ennek a nagy börtönnek az ajtaját, mikor belülről úgy verik, úgy kalapálják, úgy feszegetik, hogy majd szétpattan?...

A mellére ütött és lihegve folytatta:

— Megértettem magát... és... és nem gyötörtem tovább. Nem panaszkodhatik. Hagytam, hogy Pap Lenke kisasszony elkerگessen. De Miss Grace Mawellnek nincs joga ahhoz, hogy elfusson előlem! Ezt be kell látnia. Mert Miss Grace Mawell Amerikából nem tagadhatja, hogy a kis tanítónő a szomorutót hegyek közül azóta... megértett engem!

A leány egész testében megrendült. Az arcát égő pirosság öntötte el és a szeme megvillámlott.

A férfi fölkapta a fejét. Éles hangon mondta:

— Ne szórjon rám villámokat!... Ha kettőnk közül valamelyiknek oka van rá, hogy... hogy... nehezteljen egy kicsit, az... az nem maga. Semmi esetre se maga Miss Grace Mawell Amerikából!... De megint megnyugtathatom. Amit én maga iránt érzek, az minden más, csak nem neheztelés vagy vád,

vagy sz
azt mo
a ködh
Ide ke
Itt van
tása.
gyogjo
hogy n
igazat
diadal
nyást
csak ö
választ
Lássa
nie...
és a m
natban
mesen
jönne,
A
utját á
—
hogy f
nem k
hogy:
Erős v
Tudom
nak ér
illetett
És mo
dem!.
paranc

vagy szemrehányás... Magamra cáfolnék rá, ha nem azt mondanám: — Jól tette!... Okosan tette!... Ki a ködből!... Jól tette!... Maga nem odavaló volt... Ide kell jönnie. Az életbe. A fénybe!... A fénybe. Itt van a helye... Itt a helye... Ez a joga. A hivatása. A kötelessége!... A kötelessége!... Hogy ragyogjon és hódítson, mert ragyogó és hódító... Kár, hogy nem voltam ott abban a pillanatban, amikor... igazat adott nekem. Amikor a néma forradalom egy diadalmas föleszméléssel véget ért... De szemrehányást érte csak magamnak tehetnék... Magának csak örülni tudok... Hogy itt van! Hogy, ha más választott is a kalauzának... de eljött! És ide jött... Lásza be: ez nem véletlenség. Ennek így kellett lennie... Ezzel tartozott nekem... ez az én igazságom... és a maga igazsága... ami eggyé lett abban a pillanatban, amint megértett engem és a csatáját győzelmesen megvívta. Ezzel tartozott nekem és el kellett jönnie, hogy a tartozását megfizesse!

A leány rémülten hátrált. A férfi utána ment és utját állotta. A hangja izzott az indulattól:

— Ne féljen!... Értse meg: nincs joga többé, hogy féljen tőlem... De oka sincs. Nem vádlok és nem követelődözöm... Az egyetlen, amit kívánok, hogy: parancsoljon! Hogy *nekem* parancsoljon!... Erős vagyok és gazdag... és engedelmes és alázatos... Tudom: kell valakinek lenni, aki ezt a jogot magának érzi... De maga a tanum rá, hogy... engem illetett volna, amitől az ő szerencséje megfosztott... És most már nem engedem magamat!... Nem engedem!... Most már nem! Azt akarom, hogy nekem parancsoljon!... Nincs, amiért megváljon tőlem és

nem engedem, hogy elfusson előlem... Gazdag vagyok és erős és a maga rabszolgája akarok lenni...

Mind a két kezével megragadta a leány karját, akinek halálsápadt lett az arca. Kétségbeesett erővel próbálta magát kitépni a rákapcsolódó kezek szorításából:

— Eresszen el!... Eresszen el!

A sikoltása élesen és riasztón hasított bele a levegőbe. A támadó kéz ujjai hirtelen pattantak le a karjáról. Valaki futva közeledett az uton és egy szempillantás alatt már ott is volt mellettük. A leánynak az izgalomtól káprázó szeme Klausen sápadt arcát és az indulattól elfakult ajkait látta. Kiegyenesedett, karját mereven a támadója felé szögezte és szinte magánkívül, recsegő hangon kiáltotta:

— Ez az ember összetéveszt engem valakivel!... Mondja meg ennek az embernek, hogy téved!...

Az idegen olyan mozdulatot tett, mintha neki akarna rohanni a leánynak. De ez a mozdulat abba maradt. Vaskapcsok furódtak a karjába. A Klausen két kemény keze úgy fogta, mint valami acélszorító. A düh izzó vonaglása pillanatok alatt a fájdalom rémületébe olvadt a lefogott ember vonásain és sápadtság borította el az arcát. A szorítás egyre tűrhetetlenebb lett. Dühösen lihegte:

— Eresszen el!... Eresszen...

A vaskapcsok nem tágitottak. Szinte a csont ropogása is hallatszott a könyörtelen acélujjak sajtolása alatt. A tehetetlenné tett ember homlokára kiült a kín verejtéke és a szeme most már könnyörgött. Csöndesen, összetörten sugta:

— Eresszen el...

Kla
emberé
egy tűz
neki:

—
vedett.

A
nem va
szemek
gatott.
leválna
nak.

A
egyene
mint c
mába.
ren es
gen es

D
és az
lobban
kinyu
mondt

—
A
a férf
végtel
nyatlo
két n
hatatl
árasz
és ije

Klausen sápadt arca szinte érintette a vergődő emberét és a szeme perzselőn meredt a szemébe, mint egy tüzgolyó. Halkan, tompán, szinte sugva mondta neki:

— Vegye tudomásul, hogy tévedett... Ön tévedett.

A másik semmit sem szólt. Éreznie kellett, hogy nem várnak tőle feleletet. Nem bírta el a rámeredő szemek nézését. Már roskadozott a fájdalomtól. Hallgatott. És amint érezte, hogy a vaskapcsok lassan leválnak a karjáról, szinte aléltan dőlt neki a sziklának.

A leány vagy tiz lépésnyire állott mögöttük egyenesen, mereven, mozdulatlanul, fölemelt karral, mint egy szobor, belékövülve a keze rettentő izgalmába. Az életnek semmi jele rajta. A holdfény fehéren csurgott rá, bevonta mozdulatlan alakját és hidegen csillogott tágra nyílt szeme síkján.

De a szobor hevesen rázkódott meg egy érintésre és az élettelenység merev ereje egy szempillantás alatt lobbant ki belőle. Klausen gyöngéden tette rá a kezét kinyújtott karjára és csöndesen, ébresztő hangon, mondta:

— Miss Grace...

A leány feje megmozdult. Lassan, nagyon lassan a férfi felé fordította az arcát. Különös, szomorú és végtelenül alázatos mozdulat volt ez. A fej lefelé hanyatlott és a fölfelé esengő tekintet olyan volt, mint két néma könyörgésben összekulcsolt kéz. Ellenállhatatlan, leküzdhetetlen és magával mindent elárasztó szomorúság ömlött belőle: a férfi meghökkent és ijedten mondta:

— Térjen magához... Az Istenért... Térjen magához...

Át kellett karolnia a derekát, hogy össze ne roskadjon. Érezte, hogy a leány egész testében reszket és didereg. A feje aléltan hanyatlott hátra, a szempillái szorosan becsukódtak, a fogai összekocódtak. Klausen szinte kétségbeesetten sugta neki:

— Ne féljen!... Már elment... Ne féljen!

Mint egy halottat, úgy vitte a vasajtóig, azután föl a lépcsőn és leültette a kőfal szélére. Meghajoltan állt előtte és erősen fogta mind a két kezét, hogy el ne düljön. A leány lehajtott fővel ült, Klausen érezte, hogy a keze hideg, mint a jég. Egy pillanatra szilaj aggodalom rohanta meg a gondolatát: vajjon él-e?... Ijedten és fürkésző szemmel figyelte a mozdulatlant, szeretett volna rákiáltani, de a csend oly feneketlen volt, oly zsarnoki és elnyomó, hogy valami egészen rejtelmes és érthetetlen respektusból nem merészelte megtörni. Sőt úgy érezte, a szive dobogása is meghalkul.

IX.

Egyszerre azután a két hideg kezecske, mintha álomból riadna föl, hirtelen kimenekült a kezeiből. A leány fölpattant ültéből, megállt egyenesen a férfi előtt, tágra nyílt szemmel nézett az arcába és tompa, akadozó hangon el-elfulladva, mondotta:

— Köszönöm önnek... hogy... hogy jó volt hozzám... Hogy... mellém állt... és... hogy... hitt nekem... Hogy, hitt nekem és mellém állt...

és arra
son me

Na
szöktek
dácsolta
nem tu
mozdul
rakni,
Nem m
könyör
részev

—
Mi
rezdült
egyenes
rult, a
bálta az

—
Grace
Nem v
nem té

Mo
nyen, e
ugy kop
sen egy
zavarod

—
indulva

Ös
sugta:

—
A l

és arra kérem ... hogy ne ítéljen el engem és bocsásson meg nekem, mert ... hitt nekem és ...

Nagyon különösen beszélt. A szavak mohón szöktek ki rebegő ajkai közül, de megroskadtak, bukdácsoltak, egymásba tántorodtak, összekapcsolódni nem tudtak. A lány furcsa, tétova, kétségbeesett kis mozdulatokat tett a kezével, mintha össze akarná rakni, sorba akarná helyezni őket. De sikertelenül. Nem ment. Megakadt és a szeme rémülten, segítséget könyörgően meredt Klausenre, aki megdöbbenve és részvéttel sugta:

— No de Miss Grace ...

Mintha villamos áram érte volna, a leány megrezdült. Egy lépést tett hátrafelé. Azután hirtelen kiegyenesett, fölemelte a fejét, a két keze ökölbe szorult, a szemét lehunyta és hangosan, szinte belekiabálta az ezüstös csöndbe:

— Nem vagyok miss Grace! Nem hívnak Miss Grace Mawellnek! Nem jöttem az Oceánon tulról! Nem vagyok se amerikai, se gazdag! Az az ember nem tévedett! ... Nem mondtam önnek igazat ...

Most már kinyitotta a szemét és bátran, keményen, eltökélten nézett a férfi sápadt arcába. A szavai úgy kopogtak, mint egy sortűz golyói a sziklán. Klausen egy percig némán állta a tekintetét. Azután megzavarodva, tétován és halkán szólalt meg:

— Miss Grace kegyed ... kegyed nagyon föl van indulva ... Olyanokat mond ...

Ösztönös aggodalommal nézett körül és ijedten sugta:

— Lassabban beszéljen ...

A leány dacosan rázta meg a fejét. Egy szempil-

lantás alatt csodálatos változáson ment át. A merevség eltűnt az arcáról, a tekintete biztos és nyugodt. A tartásán, a vonásain egy óriási megkönnyebbülés, mintha nehéz bilincsek hulltak volna róla. A szeme megfényesedett és a hangjából kiolvadt a fagyott tompaság. Erősen és határozottan beszélt:

— Az igazat mondtam... Megmondtam önnek az igazat... és a többivel nem törődöm... De önnek meg kellett mondanom... Mert mellém állt, anélkül, hogy kérdezett volna... és hitt nekem, anélkül, hogy kérdezett volna... Önnek meg kellett mondanom... Nem vagyok se Miss Mawell, se amerikai, se gazdag... Hazugság volt... Álom... Komédia... Káprázat... Megmondtam!...

Tágra nyitott szemmel, elszántan, szinte dacosan nézett a férfi arcába. Ez mozdulatlanul állt és nyugodtan állta a tekintetét. Egy vonása se rándult meg. A legkisebb meglepetés se látszott rajta.

A leányt megzavarta ez a nyugalom. A tekintete csodálkozó lett és aggodalmas. Látszott, hogy erre nem volt elkészülve. A nézése tétova lett és sürgető. A feje megcsuklott és lehanyatlott. És hosszú, keserves csönd után halkán és zavartan szólalt meg:

— Mit... mit vár még?... Mit mondjak még?...

Klausen előre lépett. Megfogta a leány kezét, egészen hozzáhajolt és igen csöndesen, de nagyon határozott hangon mondta:

— A valóságot.

A leány nem felelt. A keze engedelmesen ott maradt a férfiében és ez érezte, hogy forró és reszkető, mint egy könnyecsepp. Erősen szorította és szinte parancsolóan sugta a leány arcába:

— A valóságot akarom... Beszéljen.

A leány ráemelte az arcát. Az arca piros volt és könnyben uszott. Alig hallható hangon mondta:

— Azt hittem: eleget mondtam... Azt hittem... tovább nem lesz kíváncsi a szavamra.

Hirtelen fölemelt, éles, önmagától ijedt hangon csapta hozzá:

— Egy kalandornő szavára!...

Klausen hátrakapta a fejét. Kelletlen, szinte fenyegető kifejezés villant át az arcán és érdesen mondta:

— Ez nem igaz!

A leány az éles szóra meghökkent. Egy ijedt mozdulatal huzódott hátrább. De Klausen erősen tartotta a kezét. A tekintete is fogta a leányét, aki hasztalan próbálta elszabadítani a szemét a férfi kemény és parancsoló nézésétől. Klausen hallgatott egy pillanatig, azután csöndesebb hangon mondta:

— Ne mondjon ilyet... Maga nem kalandornő... Ugy-e nem?...

A leány megrettenten, csöndesen, engedelmesen felelt:

— Nem... Én... én nem akartam megcsalni senkit... Én... én...

Megakadt. De a férfi türelmetlensége könyörtelen volt. Erősen fogte a leány kezét, odahajolt hozzá és nagyon halkán, de forró és parancsoló szóval sürgette:

— Beszélnie kell... Le kell tépnie magáról és el kell taposnia ezt a rettenetes szót, amit az imént kimondott. Ezzel tartozik magának és ezzel... ezzel nekem is tartozik... Az én hitemnek... az én...

tiszteletemnek... Magának! Beszélnie kell!... Mert én magának... én magának csak hinni tudok... Erről biztos lehet... Én magának csak hinni tudok... Hát mért nem mondja meg, hogy kicsoda?...

Mind a két kezével fogta a leány kezét. Szemtől szembe álltak egymással a holdfényben, amely fehérré ezüstözte az arcukat. A leány lehunyta a szemét és a hangja oly gyöngé volt, mint a lehellet és az ajka is alig mozdult, így beszélt:

— Nem vagyok Miss Grace Mawell... De kalandornő se vagyok... Csak... egy leány, aki kíváncsi volt... Egy leány, aki ébren álmodott...

Klausen szeme égő izgalommal tapadt a leány ajkára. Sugva mondotta utána:

— Egy leány, aki kíváncsi volt... és aki ébren álmodott...

A leány lehunyta szemmel, mint álomban, bólintott a fejével és ugyanazon a hangtalan hangon folytatta:

— Egy leány, aki a ködben élt... a szegénység ködében... az árvaság ködében... a magánosság ködében... és aki a ködben a fényről álmodott... Az élet fényéről... A forró napról és a végtelen tengerről... Aki mindig azt látta, amit soha meg nem láthat és úgy érezte... meghal a kíváncsiságtól... meghal a kíváncsiságtól, ha egyszer, csak egyetlen egyszer ide el nem jöhet...

Hirtelen kinyitotta a szemét és különös, ijedt tekintettel nézett a férfi arcába. Egy pillanatig hallgatott, azután tétova, nyugtalan hangon kérdezte:

— Megért... megérthet ön engem?...

A férfi hevesen felelt:

—
A l
végigsin
lyodott.
az arcán
egészen
újra me

—
dolja..
olyan k
vetséges
gény fa
királynő

Alá
a férfi
nása s
mondta

—
sőt nem

A l
hálásan
hangon

—
nem ro
az, ha
életében
és amel
váncsisá
ez nem
kiviszik
tam...

— Én ... én, igen! Én igen.

A leány csöndesen kivonta a kezét a férfiéből, végigsimitotta a homlokát és egyszerre — elmosolyodott. Halk, kedves, bánatos kis mosoly futott át az arcán, röstelkedő, szomorú, gyermekes és valami egészen különös csengése volt a hangjának, mikor újra megszólalt:

— Azt hiszem ... ez nehezebb lesz, mint gondolja ... Hiszen csakugyan ... csak most érzem ... olyan különös ... Olyan egészen különös ... És nevetséges ... és ... megmagyarázhatatlan ... Egy szegény falusi tanító árvája, aki harminc napig dollárkirálynő akar lenni ...

Alázatos, nyugtalan és fürkésző szemmel nézett a férfi arcába. De ez nem mosolyodott el. Egy vonása se rándult meg. Csöndesen és komolyan mondta:

— Ez nagyon természetes ... Ez nem különös, sőt nem is megmagyarázhatatlan.

A leány csodálkozva és megkönnyebbülten és hálásan nézett rá. Azután mohón, hevesen föláradó hangon mondotta:

— Köszönöm! ... Nagyon köszönöm! ... Ugy-e nem rosszság és nem bűn ez ... és nem is hóbot az, ha az ember egyszer ... csak egyetlen egyszer életében ki akar osonni a ködből, amelyben született és amelyben meg kell maradnia ... Ugy-e ez a kíváncsiság, ez az emésztő, ez a perzselő kíváncsiság ... ez nemcsak az én bűnöm? ... Hiszen a rabokat is kiviszik sétálni egyszer. És ennél többet én se akartam ... Csak egyszer kisurranni a kőfalon ... csak

egyszer megfürödni a verőfényben... csak egyszer eltelni a végtelenség muzsikájával...

Klausen csöndesen kérdezte:

— Hát olyan magas volt a kőfal? ... És mögötte olyan homályos és olyan szomorú?

A leány hallgatott egy pillanatig. Azután tagadólággal rázta meg a fejét.

— Nem, mondotta nyíltan és határozottan. Nem szabad panaszkodnom. Az élet nem volt hozzám olyan rossz, hogy meg kellett volna szöknöm tőle. A keze, amellyel megfogta az én kezemet, puha, meleg és gyöngéd volt, a szeme, amellyel rám nézett, nagyon bánatos és nagyon jó. Egy nagyon szomorú és nagyon jó asszony keze és szeme. Nyomorgnom nem kellett. Ez az asszony meglátott, megszánt és elvitt a házába, amely — kastély volt, nagy és diszes, magas hegyek közt és óriási kert közepén.

— Özvegy asszony volt?

— Nem. Csak nagyon... magános. Ő már nem vágyott el sehova. Szerette a csöndet, a füstölő hegyeket, a néma homályt... szinte beléburkolózott az elhagyatottságba. És gyötrelme volt neki, ha a hangosság néha mégis betört hozzánk... Mikor a kastély ura ritkán, bár nem is hosszú időre, de olykor-olykor mégis hazajött és a palackok durrogtak a termekben és a puskák ropogtak az erdőben... De ez a lárma később egyre ritkább lett és a csönd egyre háborítatlanabb... Ugy éltünk ott, mint a csiga a tenger fenekén... Nem volt rossz... Hálátlanság lenne, ha azt mondanám... Nem volt rossz...

A férfi halkán vágott közbe:

— Csak — elviselhetetlen.

A
aki tilt
vont és

—
értem,
hogy..
a felhők
hassana
én nem
körül, e
és az e
tam!..
váncsisá
bekandí
olvastan
És tanu
vashass
nem bá
csérte a
szomorú
buzgósá
szilaj és
árad a
visz...

A
csengett

—
világot,
sarokba
a legkél
legforró
tam jár

A leány egy meghökkent mozdulatot tett, mint aki tiltakozni akar. De mindjárt leszerelt. Vállat vont és csendes mentegetőző hangon folytatta:

— A kíváncsiság égetett... És... nagyon ráértem, hiszen jóformán egyéb dolgom se volt, miní hogy... ott legyek... és sóváran és irigyen nézzem a felhőket, amelyek oly szerencsések, hogy tovaszállhassanak és törjem a fejemet, hol lehet a nap, mikor én nem látom... Ugy éreztem: egy nagy titok vett körül, egy titok, amelybe belefér az egész világ fénye és az egész élet minden mosolya... Kíváncsi voltam!... Rettenetesen, emésztően kíváncsi és ez a kíváncsiság ott nyitogatta a titkok zárait, ahol érte és bekandikált, ahova csak bepillantott. Olvastam, olvastam és olvastam mohón és csillapíthatatlanul... És tanultam idegen nyelveket, hogy még többet olvashassak... Az asszonyom gyönyörködött benne... nem bánta, sőt segített nekem... Szorgalomnak dicsérte a kíváncsiságomat és mosolygott és dicsért a szomoru szájával és nem vette észre, hogy ez a buzgóság egy emésztő kíváncsiság lázadása... Egy szilaj és leküzdhetetlen kíváncsiságé, amely már túlárad a könyveken és a karmai közé ragad és visz... visz... ellenállhatatlanul...

A hangja felrajongott és, forró nekiáradással csengett bele a holdfényes estbe:

— Látni akartam!... Csak egyszer; de látni a világot, ahol a legszebb... Csendesen megállva a sarokban, de látni akartam... Látni a tengert, ahol a legkékebb és megfürödni a napfényben, ahol a legforróbb és legaranyosabb... Pálmák alatt akartam jární és olajfák lehellétével teleszedni a tüdő-

met... Csak egyszer, de hallani akartam az aranyharang szavát... Egy emlékét akartam az életemnek, amely elkísérjen végig és amelyben mindig melegedni járhasson a szívem... Kellett!... Bele kellett volna pusztulnom, ha meg nem teszem!...

— És eljött...

A leány bólintott a fejével.

— El... Hamarabb is meglehettem volna... Mondtam önnek, a hangosság néha betört a csendes kastélyba. Jöttek urak, vidámak, lármások, fiatalok és... szomjasak.

Összerázkódott és lehunyta a szemét. Halkan, de sebesen folytatta:

— Ez is!... Ez ott, odalent... Ez is járt ott. És azt hitte... És azt gondolta...

Ajkai görcsösen összeszorultak és az iszonyatnak egy villanása futott át az arcán. Klausen csendesen mondta:

— Értem... Értem...

A leány hosszú szünetet tartott. A keble lázasan zihált és az ajka vonaglott. Csendesen, akadozva folytatta:

— És most... hogy itt látott... azt hitte... szentül meg volt győződve róla... Azt merte hinni rólam... azt merte hinni rólam, hogy... hogy amit ő akart... az merte hinni rólam, hogy az... az másnak... az másnak sikerült... Azt merte hinni rólam...

Fölkapta a fejét. A szeme nedvesen csillogott, könnyek peregtek végig az arcán, de a tekintete bátran és nyíltan szegeződött a férfi szemébe és bátor és nyílt volt a hangja is, így mondta:

— H
azt én ne
De önne
erre...
bálomra
kuporgat
építgette
len farsa
tam erre
rakosgatt
négy hét
Ez az én
az én...
másé!...

Égő
tanó, ma
mondta.

— I
hinnie!...

A ha
tatta:

— A
kell men
doltam, m
álmokat
üvegház
De élt.
Látta a
mondani
Lenke, a
a tót heg
Jó... De

— Pedig nem! Nem. *Ugy* én nem akartam és azt én nem tettem... Senkinek semmi köze hozzá... De önnek elmondom: hét évig készültem én erre... erre... az ünnepemre. Erre az én kis álarcos bálomra... Hét évig terveztem és készültem és kuporgattam... Hét évig gyűjtöttem magamnak és építgettem és öltöztettem az életemnek ezt az egyetlen farsangi mulatságát... Hét évig takarékoskodtam erre az egy hónapra... Hét évig töltöttem és rakosgattam azt a bőrdönt, amellyel idejöttem, hogy négy hétig Miss Grace Mawell lehessek Amerikából... Ez az én álmom volt és senki másé, az én farsangom, az én... az én szegény kis kalandom és senki másé!... Senki másé!...

Égő szemmel nézett a férfi szemébe és fölcsatlanó, majdnem fenyegető hangon, szinte kiabálva mondta:

— Ez így van!... Ez így van!... Ezt el kell hinnie!...

A hangja hirtelen megtört és csöndesen folytatta:

— A komédiának vége van... Én elmegyek. El kell mennem... Az álom rövidebb lett, mint gondoltam, mert látom, a valóság nem tűri az ilyen álmokat... A véletlenségnek egy kődobása és az üvegház összetört... Miss Grace Mawell meghalt... De élt... Ha kevesebbet is, mint négy hetet, de élt... Láta a tengert és járt pálmák alatt. Mit fognak itt mondani róla, hogy oly hirtelen eltűnt, azzal Pap Lenke, a volockói tanítónő messze Magyarországon, a tót hegyek között, nem törődik... Kalandornő... Jó... De önnek... önnek jó, hogy elmondhattam...

Mert ön jó volt az amerikai lányhoz... Ön hitte, amit... amit ő álmodott...

Klausen erősen, mozdulatlan szemmel nézte a leányt és nagyon halkán mondta:

— Én... én csak hinni tudok önnek, Miss Grace...

Nem fejezhette be a mondatot. A leány közbevágott:

— Nem az vagyok. Pap Lenkének hívnak, Vollockórol, Magyarországból... Tudja, merre van az?

A férfi csöndesen és határozottan mondta:

— Meg fogom tudni, Miss Grace.

A leány szeme fölillant. Egy pillanatig meglepetten, némán nézett a férfira, azután a kezét nyújtotta neki és gyorsan mondotta:

— Köszönöm, hogy jó volt hozzám!... Isten vele Klausen ur.

— Miss Grace... kezdte a férfi, de nem jutott tovább.

— Az nincs!... Az meghalt! — vágott a szavába hevesen, majdnem sirva, a leány és a keze hirtelen kisiklott a férfi kezéből és könnyű alakja gyorsan futott a kerten át, a fehér holdsütésben, a szálló felé.

X.

Reggel kilenc óra. Az eső vékonyan, de sűrűn susterog a párás levegőben. A kavicsok fénylenek a sinek mentén. A mozdony tüdeje kimerülten piheg. Kevés utas száll föl. A leány a kocsí ablakában áll és homályos szemmel nézi az állomást és a ködtengert, amelybe belesülyedtek a hegyek, az erdők és a part.

A h
ragyog é
gas férf
vonatot.
előtt és
hoz. És

— M
well. Eg
megérke
tam, ugy
virágot
neki, hog
kérdelni
tességes
hogy elm

Éles
vonat v
láncsörg
mellett é
fehér vir

A halavány és fáradt arcocska egyszerre fölragyog és pirosság önti el. Az állomás előtt egy magas férfialak jelenik meg és a szeme végigkeresi a vonatot. Egy pillanat és Klausen már ott áll az ablak előtt és egy fehér virágbokréta emelkedik a leányhoz. És a férfi csöndesen, nyugodtan mondja:

— Nem csak bucsuzni jöttem Miss Grace Maxwell. Egy szivességre is megkérem. Ha szerencsésen megérkezik Magyarországra, Volockóra, jól mondtam, ugy-e? ... akkor kérem, adja át ott a pár szál virágot Pap Lenke kisasszonynak és mondja meg neki, hogy aki küldte, itt vár ... itt vár és valamit kérdezni akar tőle ... A legnagyobbat, amit egy tisztességes férfi egy leánytól kérdezhet ... Itt várja, hogy elmehet-e hozzá megkérdezni?

Éles füttyszó. A mozdony egy nagyot szisszen, a vonat végignyilallik, az ütközők megcsendülnek, láncsörgés, a férfi levett kalappal áll az induló vonat mellett és látja, hogy egy égő, drága arc odamerül a fehér virágok közé.

ROKOKÓ.

I.

Egy illatos, édes levegőjű tavaszi esthajnalon, miután már egy óra óta némán ültek a zöldfödélű kastély aranyrácsos erkélyén, Amelie asszony csöndesen szólt oda férjének, Gaszton urnak:

— Kedves barátom, engedje meg, hogy éljek e ritka alkalommal, hogy mondjak magának valamit.

Gaszton ur meghajtott a fejét és udvarias kíváncsisággal felelt:

— Parancsoljon, drága barátnőm!

Amelie asszony bájosan mosolygott.

— Egy kívánságom, vagy mondjuk inkább így: egy ajánlatom lenne.

Gaszton ur sietett a kijelentéssel:

— El van fogadva.

Amelie asszony élénken bólintott aranyfürtös, szép fejcskájával:

— Köszönöm, kedves barátom. Biztos voltam benne, hogy ez lesz a válasza. Tehát — elválunk.

Gaszton ur olyan mozdulatot tett, mintha föl akart volna pattanni a székéből. De bizonyára megérezte, hogy ez nagyon széles, öblös, sőt brutális gesztus lenne. Olyan mozdulatot tett tehát, mintha visszahanyatlott volna a székébe. Egy pillanatig né-

mán néz

déssel me

— V

lepő!...

Nem fél

Ame

szép fejé

— F

világért s

lam, Gas

kedves ba

Gasz

— K

Az a

— C

mondja

tudom, h

Higyje e

rá oka, k

— O

— Ne

tendőn át

hogy ner

mára...

létünk ha

amit mor

vád!...

ság lenne

férfi, aki

hát, hogy

férfit, mi

rem, hog

mán nézett a felesége arcába, aztán őszinte megütődéssel mondta:

— Valóban, édes barátnőm, ez az ajánlat meglepő!... Miért kíván tőlem ilyen borzasztóságot?... Nem fél tőle, hogy belehalok?...

Amelie asszony tovább mosolygott, miközben szép fejét csöndesen ingatta:

— Ha ilyesmitől kellett volna félnem, akkor a világeért sem szóltam volna. Ezt föl kell tennie rólam, Gaszton. De én csak a javát akarom magának, kedves barátom és... és magamnak is.

Gaszton ur a fejét csóválta és halkán mondotta:

— Kétségbeejtő...

Az asszony csöndesen fölnevetett:

— Ön kedves és udvarias, mint mindig. Azt mondja: kétségbeejtő!... Köszönöm a bókot. De tudom, hogy egyáltalában nem fog kétségbeesni... Higyje el nekem, hogy nem fog. Remélem, nincs rá oka, hogy a szavamban kételkedjék...

— Oh, kérem, kérem...

— No látja! Nekünk, kedves barátom, teljes öt esztendőn át volt alkalmunk meggyőződni arról, hogy... hogy nem vagyunk nélkülözhetetlenek egymás számára... Kérem, ne zavarja meg e ritka, rövid együtt-létünk harmóniáját ellentmondással!... Nincs ebben, amit mondtam, semmi rossz és főként semmi vád!... Tévedtünk. Ennyi az egész... Elbizakodottság lenne, ha azt mondanám, hogy maga nem az a férfi, akit egy asszony le tud kötni. Azt mondom tehát, hogy én nem vagyok az az asszony, aki egy olyan férfit, mint maga, magához tud láncolni... Elismerem, hogy a hibás én vagyok!

Gaszton ur tiltakozólag emelte fel a kezét:

— Ellent kell mondanom! Én vagyok a hibás! Csak én vagyok!

Az asszony mosolyogva hajtotta meg a fejét:

— Ez az, amiben maga páratlan! Gavallér! Mindig gavallér... Jó. Hát ezen ne vitatkozzunk. Értjük be a megállapítással, hogy a hiba megvan és legyünk rajta közös erővel, hogy minél hamarább, minél simábban megszabaduljunk tőle. Hála Istennek, mind a kettőnknek megvan minden föltétele arra, hogy boldogok legyünk. Fiatalok, egészségesek, gazdagok vagyunk mind a ketten. Ha a szabadságunk is teljes lenne, akkor már igazán semmit se kívánhatnánk többet... És van-e szebb, édes barátom, mintha boldoggá tehetünk valakit?

Gaszton ur őszinte meghatottsággal nézett az asszonyra és halkán mondotta:

— Legyen boldog, Amelie... De mondja, hát sohase lássuk többé egymást?... Hiszen...

Amelie asszony fölkapta a fejét:

— Hová gondol, édes barátom! Ez hálátlanság lenne! Hálátlanság azokhoz a napokhoz, amelyekben még azt gondoltuk, hogy — boldogok vagyunk!... Nem! Ennek az időnek emlékét, ha még oly rövid volt is, nem szabad eltaszitanunk! Akkor nem érdemeltük volna meg! Tudja: volt nekünk egy ünnepünk, amelyet hűségesen megtartottunk... Amelyet mindig együtt töltöttünk... Sőt, ne vegye szemrehányásnak, három esztendő óta jóformán csak ez az egy nap volt az, amit együtt töltöttünk...

— Az esküvőnk évfordulója...

Minden
nap...
sebb les
volt ber
hányás
vannak
közöttü
lős a tö
nehéz.
amely s
rong se
hogy ig
Gas
—
homlok
Am
lokára
—
És
Igy

Má
Május
a napo
Gaszton
egyszer
gyon m

— Ez. No látja, erről nem szeretnék lemondani. Mindenkinek kell, hogy legyen egy ünnepe. És ez a nap... ez még kedvesebb, még melegebb, még derűsebb lesz azután, mint volt idáig... Mert idáig ugy-e volt benne valami... vezeklés... Valami... szemrehányás... Egy kérdés: miért hogy csak ma?... Hol vannak a hétköznapiak?... De ezentul, ha megszűnt közöttünk az a kötelék: ez a nap nem lesz többé felesleges a többinek. Nem kérdez semmit, amire a felelet nehéz. Csak egy másik napot juttat az eszünkbe, amely szintén szép volt... és amelyen már nem borong semmi árnyéka a többinek... Nem gondolja, hogy igazam van?...

Gaszton ur fölkel. Tompa hangon mondotta:

— Megengedi asszonyom, hogy megcsókoljam a homlokát — utoljára?

Amelie elmosolygott és hófehér kis kezét a homlokára tapasztotta:

— A homlokomat — nem. Itt!

És kis piros száját összecücsöcsöritette.

Igy váltak el egymástól Gaszton és Amelie.

II.

Május havában volt az esküvőjük évfordulója. Május tizedikén. A Garda-tó partján találkoztak ezen a napon, egy olajfás kis olasz faluban. Amelie és Gaszton. Ebben állapodtak meg, mert ez a falucska egyszer, akkor, amikor először utaztak együtt, nagyon megtetszett Amelienek és így szólt:

— Azt hiszem, ide szokott elvonulni a boldog-

ság, ha odakünt a világban valami bántódás érte és gyógyulni akar.

A falucskában nincs fényes szálló. Csak egy szerény kis vendégfogadó. Gaszton ur mindig egy nappal előbb érkezett, hogy méltó felkészüléssel fogadhassa Amelie asszonyt. És mikor május tizedikén a délelőtti hajó kikötött, a kis vendégfogadó terme már ünnepi díszben, a virág és fény szokatlan pompájában várta Ameliet.

Ebéd előtt sétáltak a tóparton, meg az erdős hegyoldalon, ebéd után csónakáztak a vizen, amelynek sötétkéék puha tömegén a napfény millió arany csillaga tündökölt. A csónak is tele volt virággal és a peremén száz tarka zászlócska villogott.

Hat órát töltöttek együtt. Délelőtt tíztől délután négyig. De mintha csak hat perc lenne, az idő úgy repült, a kifogyhatatlan gyöngédség omló fehér rózsáit hullajtva szárnyairól. Elmondották egymásnak: hol jártak, mit csináltak, mi mindent láttak közben. Gaszton ur folyton a távol világot járta. Egyszer a Szaharából sietett vissza az ünnepnapra: egyszer úgy bucsuzott, hogy a jéghegyek birodalmába megy egy sarki expedícióval.

Amelie asszony elborulva mondotta:

— Istenem, vajjon látom-e még egy év múlva?...

Gaszton ur élénken felelt:

— Csak nem teszi föl rólam, hogy ezt elmulasztom?

Nem is mulasztotta el. Pontosan megjelent a találkozáson.

Délután négykor jött a hajó. Akkor Gaszton ur lekísérte Amelie asszonyt, kezet csókölt neki és át-

nyújtó
állt és
zsebbe
len főv
mástól

Öt
jus hav
a leveg
vizet é
súlyát
ségben
És
mégse
lenni,
minder
cek al
nul tet
ván a
tesben

A
—
Az
rejtett
—
De
gos cs
ték és
—
Ga

nyújtotta a bokrétáját. Az asszony a hajó korlátjához állt és mosolyogva, megindultan lobogtatta fehér zsebkendőjét. Gaszton ur levette a kalapját és födetlen fővel nézett a távozó után. Így bucsuzkodtak egymástól, míg a hajó el nem tűnt a hegyfok mögött.

III.

Ötödször találkoztak a kék tó partján, illatos május havában. Soha a tavasz ilyen szép nem volt, soha a levegő ilyen édes. Szikrázó aranypára borította el vizet és a lejtőket. Viz és föld: minden elveszítette a súlyát és érezni lehetett, hogy csak lebeg a mindenségben. Könnyű és illanó, mint egy mosoly.

És a két ember: Amelie asszony és Gaszton ur mégse tudtak oly derűsek, oly mosolygósak lenni, mint máskor. Máskor kevés volt az idő, hogy mindent elmondhassanak egymásnak. Most — percek alatt elfogyott a mondanivalójuk. Szinte szótlannul tették meg a rendes sétát, lehajtott fejjel andalogván a lombok alatt és az ünnepi lakoma, virágos kettesben se tette őket beszédesebbé.

A férfi lopva tekintett az asszony arcába.

— Milyen halavány, — gondolta magában.

Az asszony viszont Gaszton urra vetett egy-egy rejtett pillantást és busan állapította meg:

— Fáradt... Szenved...

De egyik se szólt. Csak mikor kiszálltak a virágos csónakból, mert távolból gyöngé füst fátylát vetltek észre a víz fölött, akkor szólalt meg az asszony:

— Kedves, jó barátom, én szomorú vagyok...

Gaszton ur csendesen mondta:

— Fájdalommal látom, hogy az.

Amelie asszony folytatta:

— Szomorú vagyok, mert látom, hogy maga szomorú... És megértem, hogy miért...

Gaszton ur összeresztette:

— Megérti, hogy miért?...

Az asszony mosolygott:

— Igen, édes barátom. Én megértem. Maga sajnál engem és én sajnálom magát... Maga ezt gondolja magában: — Miért kell ennek az asszonynak így elhullajtani fiatalága szirmait? Így... Egyedül... És én ezt gondolom magamban: — Miért kell ennek az embernek így magányosan bolyongania?... Miért?... Mikor boldog lehetne mind a kettő, ha megtalálná azt, akit...

Gaszton ur tágra nyílt szemmel nézett Amelie asszonyra és halkán mondotta:

— Hová gondol?... Esküszöm önnek, édes Amelie, hogy én sohase kerestem...

Amelie asszony szeme fölillant:

— Csak — megtalálta!...

Gaszton ur hirtelen félrefordította a fejét és ijedten rázkódott meg, mikor a száján kiszökött a kérdés:

— És ön?...

Amelie asszony belesugta a levegőbe:

— Én is...

Most hirtelen szembe fordultak egymással. Két meglepett, boldog, sugárzó arc. A kezük önkénytelenül egymásba simult. Így néztek egymás szemébe, hosszan, melegen.

A férfi szólalt meg. Halkan, remegő hangon:

— Hát nem haragszik meg érte?

Az asszony kérdéssel felelt:

— És magának se fáj? ... Hiszen könnyes a szeme ...

— Olyan boldog vagyok, hogy maga boldog ...
oh Amelie, engedje meg ...

— Én édes, jó barátom ...

Hosszu, meleg csók.

Erős hullámcsobogás. Csengő szó. A hajó kürtjének öblös bugása.

Amelie asszony gyöngéd erőszakkal szabadította ki magát az ölelő karokból. Repeső hangon mondta:

— Sietnem kell! ... Ő vár ...

A férfi sugva felelt:

— Engem is várnak ...

— Isten vele ... örökre ...

— Isten vele ... örökre ...

Egy perc. Amelie asszony a hajó korlátjánál áll és kipirult arccal, könnyes, de mosolygó szemmel néz vissza. A kezében kis fehér zsebkendő röpös. A parton födetlen fővel áll Gaszton ur és néz ... néz, míg a hajó el nem tűnik a hegyfok mögött ...

AZ ARCKÉP.

I.

Igazában semmi más nem tartotta már együtt őket, mint az a titokzatos, nagy erő, amely összeszorítja a torkot és megbénítja a nyelvet, mikor az elhatározó, a végzetes szót ki kellene mondani. Mert az ilyen szavak nehezen mozdulnak. Olyanok, mint a leválni készülő szikla, amely fenyegetve függ a magasban, minden pillanatot megtölt a veszedelemmel, hogy lezuhan és állandó halálfélelemben tartja azt, akinek alatta kell állania. De azért esztendők telnek el, míg az elemek feszítő és morzsoló ereje az összetartó réteget megtöri és a sulyos tömeg gyilkoló útjára lezudul.

Semmi, de semmi se volt már más hátra, mint kimondani ezt a szót. A többire, aminek azután kell következnie, megvolt a teljes eltökéltség. Pál Sándor világosan érezte, hogy egy irtózatossá terhet vet le a melléről, egy olyan terhet, amely alatt össze kell roskadnia, az életét menti meg vele, ha — kimondja. Csak egy pillanat ereje, elszántsága és bátorsága kell hozzá és az a borzalmas feszültség, amely most, már hosszú hónapok óta elviselhetetlenné, sorvasztóvá, fullasztóvá teszi a háza levegőjét, egyszeriben véget ér, elillan, fölszáll, eltisztul. Elmúlik, mint egy nehéz álom és jön az ébredés, az új élet, új szépségekkel, új fölfrissüléssel.

Hogy a joga megvan annak a szónak a kimondásához, azzal már régen és teljesen tisztában volt Pál Sándor. A vagyontalan árva leánynak, akit háza urnőjének tett meg, ezen a világon semmi más kincse nem volt, mint a szépsége. Ezért és csak ezért vette el feleségül jóformán egy szál szoknyában, holott választhatta volna a vármegye összes kisasszonyai közül akármelyiket, a kosár veszedelme vagy szégyene nem fenyegette. Pál Sándor azonfölül, hogy a maga kétezzer holdján gazdálkodott, gyönyörű legény volt. Széles, karcsu, villogó szemü, aki nem ok nélkül szerette olyan nagyon — a tükrét.

De miért ne szeresse magában is a szépet az, aki másban is meg tudja becsülni? Ha Pál Sándor nem lett volna hű ember, aligha vette volna el a szegény Maklány Jolánt. De úgy érezte; magának tartozik vele, hogy méltó párja legyen. A legszebb férfi mellé a legszebb asszony való. És ez a rangja, ez az elsősege nem lehetett vitás a leánynak. Olyan pár lett belőlük, amelyet ritkán látni nagyobb helyen is, mint Szentágnas. El kellett mosolyodnia, aki látta őket, amint végigsétáltak vagy végigkocsikáltak az utcán. Az emberek azt mondták magukban:

— Milyen szép, hogy ezek így megtalálták egymást! Mert biztos, hogy a jó Isten is egymásnak teremtette őket!

Igy senki se üthetett meg azon, hogy a gazdag Pál Sándor anyagilag olyan gyöngé partit csinált. Sőt — dicsérték érte a szívét is, meg az — eszét is. Azt mondták:

— Ez egy okos ember. Esze meg szíve is van

a szerencséje mellé, mert értett hozzá, hogy mindenképpen széppé tegye az életét.

Nemcsak a háta mögött mondták, hanem szemtől-szembe is és Pál Sándornak természetesen nem esett rosszul, mikor a maga dicséretét hallotta. Ugy bánt az asszonnyal, és úgy viselte is, mintha valami gyönyörű, pompás ékszer lenne. Vitte ahová csak lehetett, mutogatta, ahol csak lehetett és némán ujjongó boldog kevélységgel neszelt a suttogásra, amely mögöttük támadt, ahol csak megjelentek. A csodálkozó és gyönyörködő tekinteteket, amelyek rájuk szegeződtek úgy itta a lelke, mint valami édes, gyöngyöző, mámorító nedűt.

Az asszony pedig boldog volt, hogy az ura boldog. A szavakban halk, a lelkében alázatos teremtés volt, aki egy állandó meghatottságban élt, szinte beleolvadva a hálába a szerencséért, amely érte. Az urára úgy nézett, mint a mesék jótévő hercegére, imádattal, engedelmesen, alázatosan. Az a meglehetősen mozgalmas élet, a sűrű szereplés nem volt a természete szerint való. Se a nevelése rá nem szoktatta, se a lelke nem kívánta. De türte és folytatta, amint hogy szó nélkül engedelmeskedett volna, ha az ura azt kívánja tőle, hogy mezitláb járjon.

Büszke fölegyenesedése csak egy volt ennek a csendes és odaadással teljes léleknek. A gyerekük. A Bébi. Egy gyönyörű, kékszemű szőke leányka, amilyen angyalfejet soha festő még nem pingált.

Pál Sándor valóságosan tobzódó szeretettel rajongta körül az ő gyermekét. Legjobban szeretette volna ölbe kapni és végignyargalni vele a világot, hogy mindenki lássa, csodálja, irigyelje.

De
lefotog
a zsebe
a tárcá
mindig
banjon

Ig
abban
után s
Azért
bernek

Ar
szenve
Pál Sándor
ezt a m
profess
és sem
gitsége
erőre l
került
hattak
ahová
roskato
got, vi
szanato

Eg
ségbee
elől és
ségnek

De csak azt cselekedte, hogy szinte minden héten lefotografáltatta és a fotografiákkal telerakta a házát, a zsebeit. Az édes, gömbölyű fejecske ott mosolygott a tárcája födelén, az óráján, a botja fogóján, hogy mindig a szeme előtt legyen és a szeméből sohase lobbanjon ki a boldog öröm fénye.

II.

Igy volt ez tizenkét esztendeig és Pál Sándornak abban nyugodt volt a lelkiismerete, hogy ha már ezután soha többé így nem lehet, abban ő nem hibás. Azért csak az lehet felelős, akit semmiféle földi embernek nincs hatalma felelősségre vonni.

Amig az asszony szegény vergődő rabja volt a szenvedésnek, amely oly vad hirtelenséggel ütött rája, Pál Sándor megtett minden lehetőt és lehetetlent, hogy ezt a neki oly drága életet megmentse. A leghíresebb professzorokat odahozta a nagybeteg asszony ágyához és semmi se volt se elérhetetlen, se drága, amitől segítséget lehetett remélni. Amikor aztán valamelyest erőre kapott az asszony, mikor a csontembert már sikerült elhessegetni a szobája küszöbéről, nem mondhattak a doktorok olyan távoli és olyan drága helyet, ahová Pál Sándor el nem vitte volna az ő szegény, roskatag asszonyát. Hónapokon át járta vele a világot, vitte tengerpartra, magas hegyek ormára, egyik szanatóriumból és üdülőhelyről a másikba.

Egy kerek esztendeig tartott ez a bolyongás, kétségbeesett menekülés a makacs üldöző: a betegség elől és kétségbeesett keresése a megszökött egészségnek.

Végre megtalálták.

És akkor hazajöttek.

Az asszony már semmi baját se érezte. A doktorok is azt mondták: meggyógyult.

De azért az asszony, mikor hazaértek — mást olvasott az emberek szemeiben. A viszontlátás örömének fénye amolyan vergődő láng volt, mint mikor az égő hasábra hirtelen vizet öntenek. Az üdvözlés hangja egyszerre elhalkult, akadozó lett. A tekintetekben zavar és szinte ijedt nyugtalanság tükröződött.

Az asszony — tudta ennek a magyarázatát. Valaki elmondta neki, némán, de könnyörtelen őszinteséggel.

A tükre.

Mikor belenézett — mintha egy kies gyönyörű kép rájárából kilopták volna az eredeti festményt és másat tettek volna beléje. Gyöngé, szomorú hamisítványt.

Az élete megmaradt, az egészségét visszakapta, de a martalóc kór nem ment el zsákmány nélkül.

Sokat rabolt.

Elvitte az áldozata szeme ragyogását, az arca tejes rózsáit, a vonásai édes harmóniáját, viruló üdeségét, aranyos haja puhán csillogó gazdagságát. Egy hirtelen lehervadt rózsakert minden szomorúságát hagyta cserébe. Fonnyadtságot, fáradtságot, pusztulást.

A csodaszép fiatal asszony nem volt többé se szép, se fiatal. A szép Pál Sándornénak, akivel végig lehetett büszkélkedni az egész vármegyén — vége volt. Egy szegény, koravén, fakóarcu, fénytelen szemű, vontatott mozgású asszonyka maradt helyette.

Az
báztatt
bizony
eleinte
fájdalm
leségér
gának.
sabb k

Ar
lában,
hogy
üztek

A
a feles
kárörö
rét, m

ban és
ökölbe
lánték

K
tekint
számo
Sándor
ketten
örökk
kívül

A
nál, m
mind

Szöll

III.

Azt a gonosz örültséget, hogy *vádolta* vagy hibáztatta volna a szegény asszonyt azért, ami történt, bizonyára nem lehetne Pál Sándorra ráfogni. Sőt eleinte maga is szentül meg volt győződve, hogy az a fájdalmas részvét, amely beárnyékolta a kedvét, a feleségének szól. Csak később kellett megvallania magának, hogy — önmagát sajnálja mély és egyre lázasabb keserőséggel.

Anélkül, hogy vád is lett volna ebben az indulásban, sokszor az az egész határozott érzése támadt, hogy — megcsalták. Hogy felültették. Hogy csufot üztek vele.

A meglepett és sajnálkozó tekintetekben, amelyek a felesége sápadt, fonnyadt arcára hullottak, gunyt, kárörömet vagy, ami ennél még jobban égette a véré, maga iránt való részvétet érzett.

— Kinevetnek vagy szánnak — gondolta magában és erre a gondolatra összeesikorgatta a fogait, ökölbe szorult a keze és megfeszültek az erek a halántékán.

Különben egyre kevesebb alkalma volt ezeket a tekinteteket megfigyelni. Az emberek az ujjukon megszámolhatták volna, hányszor látták *azóta* együtt Pál Sándort a feleségével. Ami azt jelenti, hogy mind a ketten elzárkóztak volna a világ elől. — Sőt — a férfi — örökkön odajárt valahol. Mindig akadt dolga a házon kívül vagy olyan, amiért utaznia kellett.

Az asszony sohase kérdezte tőle: hol jár, mit csinál, mi az, ami folyton távol tartja és ha hazanéz, mindig felhőssé teszi a homlokát. Pedig észre kellett

vennie, hogy az ura úgy megy el hazulról, mint a rab, mikor a tömlőcéből szabadul. Éreznie kellett, nyilván érezte is, hogy abban a nehéz, nyomott levegőben, amely a házukat megülte, valami érlelődik, valami nagy, végzetes dolog, egy robbanó pillanat, amely szétvet itt mindent és amely után sehogy se tudta magát többé elképzelni.

... És ez a pillanat csakugyan ért, érlelődött. Pál Sándor már régen készen is volt az elhatározásával:

— Ez így nem maradhat. Ennek a nyomoruságos állapotnak nem lehet örökké így maradnia. Harmincnyolc esztendő vagyok. Fiatal, gazdag, egészséges. A jogom is, a módom is megvan hozzá, hogy széppé és kellemessé tegyem az életemet. Mért kell nekem otthontalan, földönfutó életet élnem? ... Mért kell nekem a szomorúságot és csalódást a házam állandó lakójául megtünnöm? ... Mért kell nekem így elpusztitanom az életemet? ...

A torkát összeszorította a keserűség.

— Nem vagyok gazember! Gondoskodni fogok róla! Fényesen fogok róla gondoskodni! ... Nem kívánhat annyit, hogy többet ne adjak, mint amennyit kíván! ... De beláthatja ő maga is ... És be is fogja látni ... Engem senki se vádolhat ... Ha elvettem semmi másért, csak a szépségéért, akkor bizonyára teljes jogom van hozzá, hogy ...

Szilárdnak és rendithetetlennek érezte magát az eltökéltségében és mégis az *utolsó szót*, az akarása nevét még így gondolatban se tudta kimondani. Csak egy nagyot lélekzett és az öklével belecsapott a levegőbe. Mintha a bélyeget ütné rá valamire.

... Pedig afelől biztos lehetett, hogy az asszony,

szegény
lesz sen
gában
megoko

Me
mondo
zatta h
intézetl
ják ott
voltak,
nem m
neki, P

Az
aki a m
tőzött:

So
Ma
Az
mint a
a küsz
azt hal
Jönnek

Ke
másna
a háza
lágos
zása. E

szegény az — csakugyan *be fogja látni*... Azzal nem lesz semmi baja. Az nem fog fáradozni. Az már magában elkészült mindenre. Az a lelkében már százszor megokolta a döntést, amely róla készül.

Mert volt még valami, ami mást és többet is megmondott neki, mint a tükre. Pál Sándor — nem hozatta haza a gyereket, akit mikor az anyja beteg lett, intézetbe adtak. Pedig úgy volt, hogy csak addig hagyják ott, amíg ők is el vannak hazulról. De már itthon voltak, egyik hét mult a másik után és a gyerekért nem ment az apja. Mikor az asszony utoljára szólt neki, Pál Sándorból kitört az indulat:

— Jobb neki ott, ahol van...

Az asszony halálsápadt lett, a férfi pedig, mint aki a maga szavától megijedt, zavartan mentegőzött:

— Majd... majd, ha egészen rendben leszünk. Soha többet nem beszéltek erről.

Másról is alig.

Az asszony mindennap úgy ment végig a házon, mint aki bucsuzkodik és ahányszor az ura megjelent a küszöbön, az az érzése volt, mint a fogolyé, mikor azt hallja, hogy valaki megállt a cellája ajtaja előtt. Jönnek érte. Viszik ítéletre.

IV.

Kedden reggel ment el hazulról Pál Sándor és másnap, szerdán alkonyatkor fordult be vele a kocsi a háza udvarába. Odabent volt a városban és egy világos éjszakán végképpen megérlelődött az elhatározása. Elég volt a hábozásból, a gyávaságból, a haloga-

tásból. Kemény, szinte szilaj eltökéltséget érzett a lelkében és már csak azon volt, — hogy fékezze magát. Hogy ne legyen kegyetlenebb a kelleténél. Hogy simán, csendesen folyjon le az egész keserves jelenet.

Mikor leszállt a kocsiból, szinte maga se tudta mért mondta a kocsisnak:

— Ne fogj ki! Várj!

Egyszerre a dacnak valóságos mámora árasztotta el a lelkét meg a fejét. Összeráncolt homlokkal, keményen indult be a házba, a léptei csak úgy döngtek az ambitus fehér kövein. Az járt a fejében, nem lenne-e a legokosabb egyszerűen ezzel a szóval nyitni be az ajtón:

— Elválunk! Elhatároztam! Nem lehet másként! ...De mégse ezt tette.

Az asszony a szalonban ült a sarokban egy kis pamlagon, összekuporodva, ahogy rendszeren szokott. Mikor az ura belépett, fölemelte a fejét és ránézett.

Pál Sándor egy pillanatig állva maradt a küszöbön, azután önkéntelenül egy furcsa mozdulatot tett. Mintha vissza akarna menni. Félig megfordult és mikor rajta kapta magát ezen az önkéntelen, menekülő mozdulaton, zavarba jött. Ránézett az asszonyra, aki várakozó tekintettel fordította felé a fejét és — képtelen volt arra, hogy mondjon valamit.

Végre azután, csak hogy megtörje a csöndet, kissé mohón kérdezte:

— A fejed fáj? ... A fejed? ...

Az asszony csöndesen, nyugodtan felelt:

— Nem. Nincs semmi bajom.

A férfi bólintott a fejével.

— Akkor jó.

De maga se tudta, hogy mit mondott.

Korán esteledett. A szobában már sűrű homály volt. Pál Sándor még mindig ott állt az ajtó mellett, míg azután az asszony rászólt:

— Mért nem ülsz le? Fáradt lehetsz.

Leült. Az asszony megnyomta a csengő gombját. A szobalány bejött.

— Gyujtsa föl a lámpát.

Mikor a nagy függőlámpa fénye elárasztotta a szobát, Pál Sándor fölrezzent. Mintha valaki a háta mögé állt volna és izgatottan, sürgetve sziszegi a fülébe:

— Nincs halasztás! Most! Most!... Azonnal!

A férfi, mint aki álmában beszél, hangosan mondta:

— Mindjárt...

Az asszony meglepetten, várakozással nézett rá és mikor hasztalan várt, megkérdezte:

— Mit mondtál Sándor?

A férfi riadtan vetette föl a szemét.

— Én!?...

Megdörzsölte a homlokát és fölkelte a székből.

Egy lépést tett az asszony felé, de azután — megint azzal a furcsa mozdulattal — oldalt fordult és lassu léptekkel méregette a szobát. Néha meg-megállt.

Csak egy szó! Csak egy szó! Az első! Amivel hozzáfog... A többi aztán már menni fog könnyen... De az az egy... Az az első...

Mohón nézett körül, lázas zavarban, mint aki kétségbeesetten keres valamit.

A szeme megakadt valami szürkéségen. A sző-

nyegen az egyik kis asztalka aranyozott lábánál egy leesett kartondarab hevert.

Odament és fölemelte.

Egy fotográfia volt. Egy megsárgult, elfakult papirosu gyermekarckép.

Pál Sándor odatartotta a lámpavilágba és meglepetten mondta:

— Nini! A Bébi!... A Bébi!... És ezt a képet én nem is ismerem!

Valóban. A régi, fakó lapról a Bébi édes, kis kerek szöszke feje, nagy világos szeme mosolygott rá. Pál Sándor szinte nyugtalanul ismételte:

— Ezt a képet én nem is ismerem!...

Az asszony fölkel, odalépett, ránézett a képre, bánatos mosoly uszott át az ajkán és csöndesen, különös, bocsánatkérő hangon mondta:

— Ez nem is a Bébi képe... Ez... én voltam valamikor...

A férfi fölkapta a fejét és elkiáltotta magát:

— Te!

Valami egészen különös kiáltás volt ez. Olyan félelmetes, gonosz süvítéssel csapott bele a levegőbe, mint az élesre töltött fegyver szava. Volt benne rémület, düh, tiltakozás, megdöbbenés.

És ez az éles lövés talált.

Az asszony megingott. A szívére szoritotta a kezét és mint aki halálos sebet kapott, olyan keservesen vonszolta magát a pamlagig, amelyre rároskadt.

De Pál Sándort is mintha a villám szele érte volna. Mereven, mozdulatlanul állt a lámpa alatt, ki-dülledt szeme rámeredve a képre, amelyet reszkető ujjai között tartott.

Egyszerre összevacogott a foga. Dideregve törtelte:

— Bébi... Édes kis egyetlen jószágom... Édes, gyönyörű kis gyerekem...

A tekintete hol az asszonyon volt, hol a képen és egy különös, szörnyű káprázat játszott riadt lelkével. Hogy ez a mosolygó, derűs gyerekarc, ez a feleségéé, ez a szegény, sápadt, vonagló, könnyeborított, elcsunyult fej pedig az ő gyerekéé, a szegény kis Bébié.

Ugy érezte, hogy a csontja megfagy a rémülettől és a szíve összeszakad a hirtelen rázuhant fájdalom súlyától. Zavaros szemmel nézett körül és meg kellett kapaszkodnia egy szék hátában, hogy össze ne essen.

Egyszerre megrázkódott.

A kép kiesett a kezéből.

Nem hajolt le érte.

Hanem szinte odarohant az asszonyhoz, fölkapta ölbe, mint egy gyereket és forró erővel a magáéhoz szoritva az égő, könnyes arcot, zihálva suttogta:

— Nem... Én édes kis jószágom... Nem... Sohase hagylak el!... Soha! Isten engem úgy segítjen... Soha...

A KAPITÁNY.

A kaszinó kis nyilvános éttermében este fél tíz órakor mindössze két magános ur ült két szemben lévő sarokasztalnál. Egy civil meg egy katona. A civil ur nagyon csinos, széles vállu, csontos képü szőke ember, szürkés-kék szeme nyílt és igen energikus tekintetű. Az arca széljárta, kissé rozsdás színű, mint azoké, akik a sport vagy a foglalkozásuk miatt sokat vannak a szabadban. Egészen feketében van, hosszúra kötött nyakkendője is fénytelen fekete: gyászban van. Cigarettázik és folyton a katonát nézi oly állhatatosan és mereven, mintha rá lenne tapadva a tekintete.

A katona: huszárkapitány. Elegáns, karesu, szép ember. A haja sötétbarna, a bajusza világosszőke, kissé halovány arca határozott és finom metszésű. Ujságot olvas és vagy nem veszi észre a másik vizsga tekintetét vagy pedig csak úgy tesz, mintha nem venné észre. Néha föl-fölpillant, de aztán tovább olvassa az ujságját.

A gyászruhás civil urat ellenben mintha izgatottá tenné a kapitány látása. Az arca megpirosodik és különös, fenyegető tűz gyull ki a szemében. Egyszerre aztán magához inti a pincért, egy névjegyét nyújt át neki és halkán mondja:

— Kérem, adja ezt át a kapitány urnak.

A
a névj
csodál
hidgyá
ujságo
jával
azt me

A
lához
A kap
ról és
játság
karral
kedett
rult, c
némán
A
a fejév
mulva
hírtele
mérnö

—
rám, c
kezeté
nek a
szapor
A
rajta,
tette.
helyet
zott v

A pincér teljesíti a parancsot. A kapitány átveszi a névjegyet. A válla gyöngé megrándulása és kissé csodálkozó tekintete elárulja, hogy a nevet: egy nagy hidgyár igazgató főmérnökéét, nem ismeri. Leteszi az ujságot, kíváncsi szemmel néz át a vizavijára és a karjával egy udvarias, invitáló mozdulatot tett, mint aki azt mondja:

— Tessék!

A mérnök már fölkelt és miközben a tiszt asztalához közeledik, távozást int a pincérnek, aki elvonul. A kapitány kissé önkénytelenül fölemelkedik székéről és előre nyújtja a jobbját. De a mérnök olyan sajátságos, hideg merevséggel állt meg, mozdulatlan karral, az asztala előtt, hogy a kapitány visszaereszkedett a székére, visszahúzta a kezét és kissé elkomorult, csodálkozó szemmel néz a jövevényre. És vár némán.

A mérnök meghajtja magát, a kapitány biccent a fejével: de a kezek nem mozdulnak. Egy másodperc múlva, amelynek a levegője fojtott, kellemetlen és hirtelen támadt izgalommal tele, végre a gyászruhás mérnök megszólal:

— Miután úgy látom, a kapitány ur idegenül néz rám, öt percnyi türelmet kell kérnem, hogy az emlékezetét fölfrissítsem és ennek a most támadt helyzetnek a magyarázatához segítsem. Nem fogom a szót szaporítani.

A tiszt szótlánul nézett a mérnök arcába. Látszott rajta, hogy ez a furcsa jelentkezés kissé zavarba ejtette. Egészen önkéntelen kézmozdulattal mutatott helyet a mérnöknek. Ez egy pillanatig mintha habozott volna, hogy elfogadja-e a kínálást. De nyilván

érezte, hogy furcsa lesz, ha állva marad. Tehát fogott egy széket, elhuzta az asztaltól egy lépésnyire és ugy le reá, előrehajolva, hogy ne kelljen tulságos hangosan beszélnie. Csöndesen mondta:

— Köszönöm.

A tiszt, most már bosszusra vált arccal türelmetlen és sürgető tekintetet vetett rá. A mérnök pedig tompa, fojtott hangon beszélt:

— Három évvel ezelőtt, szeptember kilencedikén a délután induló temesvári gyorsvonattal utaztam Budapestről lefelé. Akkoriban és még sokáig azután igen sűrűn, hetenként legalább egyszer, de néha kétszer is megtettem ezt az utat. Aminek igen fontos és igen szomorú oka volt. Egy szerencsétlenség, amelynek az elmondása nem tartozik ide, megfosztott engem egyetlen testvéremtől és idegbeteggé tette szegény, boldogtalan özvegy édesanyámat. A szegény öreg asszonyt, a soha be nem gyógyult sebbel, amelyet az a katasztrófa ütött a szívére, versenyt kinozta és marcangolta egy másik aggodalom. Az, hogy a megmaradt, most már egyetlen fiát is tragikusan fogja elveszíteni. A érettem való szakadatlan és lecsillapíthatatlan rettegés lett a betegsége. Az a szörnyűséges gondolat kinozta, hogy engem üldöznek a katonák, mert egy titkos paranács és fogadalom kötelezi őket arra, hogy megöljenek...

A kapitány homloka felhős lett és az ajka meg-rándult. Halkan mondotta:

— Borzasztó...

— Ezért utaztam én oly sűrűn akkoriban ezen a vonaton. Az anyámhoz mentem. Mert amíg látott, addig — élt. Egy kicsit megnyugodott szegény. Hogy

folyto
volt a
is, ho
birha
elhag
mind
ha lá
tét a
A
hang
—
el kel
tem.
ültün
egy ö
ablak
goras
desne
élese
ros m
hogy
Föla
vált
nagy
megi
—
amel
dobv

folyton vele lehessek, ennek leküzdhetetlen akadálya volt a hivatásom, amely sok utazgatással jár, meg az is, hogy édesanyám szegény, semmiképpen se volt rá-bírható, hogy a városunkat, apám és testvérem sirját elhagyja. Egyszer irtam, kétszer táviratoztam neki mindennap, de megnyugvást csak az tudott neki adni, ha látott. Különben reszkető és siró áldozata volt sőt aggodalmainak.

A mérnök nagyot lélezett, aztán keményebb hangon folytatta:

— Ezt pedig elmondtam a kapitány urnak, mert el kellett mondanom. És most folytatom, ahol kezdettem. Azon a bizonyos délutánon Budapesten négyen ültünk be a szakaszba. Egy középkorú uriaszony, egy öreg ur a husz-huszonkétéves fiával és én, aki az ablak mellett való ülésen telepedtem meg. A sógorasszonyom azt táviratozta, hogy az anyám a rendesnél is nyugtalanabb.

Kecskeméten — és ennél a szónál a mérnök élesen nézett a tiszt arcába és meg is ismételte a város nevét — Kecskeméten kiszálltam egy percre, hogy táviratot adjak föl az állomáson az irodámnak. Föladtam.

Mikor aztán megint beléptem a szakaszomba, ott változást találtam. A helyemen egy huszárfőhadnagy ült.

A mérnök folyton a tiszt arcán tartva a szemét, megismételte a mondatot:

— A helyemen egy huszárfőhadnagy ül. A könyv, amelyet rátettem, a szomszédos, üres ülésre volt dobva.

Tévedés lehet, gondoltam. Talán a hordár hibá-

zott, aki a tiszttáskáját hozhatta. Megemeltem a kalapomat és csöndesen, udvariasan mondtam:

— Főhadnagy ur, bocsánat, de tévedni méltóztatott. Az én helyemet foglalta el.

Remélem, szóról-szóra idézem, amit mondtam. És szóról-szóra idézem a váratlan feleletet is, amit kaptam. A főhadnagy egyszerűen rámförmedt.

— Engem ne dirigáljon! Üljön oda, ahova fér! És ha nem tetszik itt — ezzel az üres helyre mutatott — másszék a plafonra!

Minden szóra jól emlékszem, sőt minden kottájára a szöveg muzsikájának.

A mérnök szeme lángolt és szava elfulladt a rettenetes emlékezés izgalmától. Szünetet kellett tartania. Zsebkendőjét vett elő, megtörülte a száját, mintha azokat a szavakat törölné le az ajkáról, azután kissé rekedt hangon folytatta:

— És emlékszem az arcokra is, amelyek rámmeredtek riadtan, meglepetve, várakozóan, majd sürgetve és végül — elfordultak tőlem. Az asszonyé ajkbigyesztve és bosszusan, a fiatal uré megvetően és gunyos mosollyal, az öreg ur pedig legyintett a kezével, fölkelte és kiment a folyosóra.

Én pedig száz korbácsütés marásával az arcomon álltam némán és mozdulatlanul és csak azt éreztem, hogy nekem másként nem szabad, nem lehet, mert minden szó, ami kiesik az ajkamon, magával ragad és sodor és röpit oda, ahová én most nem mehetek... Akkor nem mehettem semmi, de semmi körülmények között... Érti, kapitány ur... Érti?... És... és elkullogtam, mint a megvert kutya... Érti?... És ott álltam a folyosó végében és

nem tudom mi volt velem, órák hosszat... csak akkor riadtam föl, mikor egy kis gyerek, aki az anyjával ment el előttem az étkező kocsi felé, egyszerre megállt előttem, rámbámult és elkiáltotta magát:

— Nini mama!... A bácsi sir!

A mérnök hirtelen fölugrott. Mereven, egyenesen állt és jeges tekintettel meredt a katona arcába. Gyorsan beszélt, furcsa, ütemes szóejtéssel, amely olyan volt, mint a dobpergés:

— Így történt. Én akkor egy hónapig nem aludtam... Ennek most három éve... Az anyám, Isten nyugasztalja őt, már nem él... Három éve... De annak a tisztnak a képére jól emlékszem... És arról a tisztről nekem megvolt az én véleményem!... És ez az én véleményem ma is megvan és nem változott meg azért, mert az a főhadnagy, mint látom, ma már kapitány!...

A kapitány hátraszegte a fejét és teljes arccal fordult a mérnök felé. A két férfi jó néhány másodpercig nézett így egymással farkasszemet. Azután a kapitány a kabátja nyílásán át kihuzott egy selyemtálcát, kivett belőle egy névjegyet és szó nélkül odatette az asztalra. Aztán rögtön az ujságja után nyúlt és olvasta tovább.

A mérnök pedig fölvette a névjegyet, az asztalához ment, de nem ült le többé. Fizetett és távozott.

Másnap délután öt óra tizenöt perckor már mind a két ur fején az orvosok babráltak a vivóteremben. A párbaj nem tartott egy félperccig és a kardok igen okosan viselték magukat. A kapitány sebe egy fejlet-

tebb karcolás volt: a mérnöké se sokkal súlyosabb. De neki a szemöldökét hasította végig a kard, a párbajnak tehát véget kell vetni, mert a vér a szemébe csurgott.

A kapitánynyal hamarabb kész volt a doktor. De a tisztt, bár nem békültek ki a mérkőzés után, nem távozott el a vivóteremből, amíg az orvos az ellenfelén is elvégezte a dolgát.

Akkor aztán odalépett és nyugodt hangon szólt hozzá:

— Most pedig nekem van az ön számára egy kis mondanivalóm.

A mérnök csodálkozva és értetlenül nézett rá. Halkan mondta:

— Kérem.

A kapitány eldobta a cigarettáját, kiegyenesedett és minden szót erős nyomatékkal ejtve, szólalt meg:

— Csak azt akarom a tudomására hozni, hogy én azon a vonalon, amelyiken önnel az a csunya... az a nagyon csunya... az a nagyon csunya kellemetlenség történt, véletlenül legalább is tiz esztendeje nem utaztam... Legalább tiz esztendeje... Az én tudomásommal mi tegnap este láttuk egymást az életben először...

A mérnök úgy állt, mint akit doronggal fejbe vágtnak. A homlokát kiverte a verejték. Valóságos rémülettel nézett a tisztt arcába és jókora időbe telt, amíg ennyit tudott dadogni:

— Lehet... De hát akkor... akkor...

A kapitány bölintott a fejével:

— Hogy mért nem szóltam, ugye?... Hát persze!... Hát megmondom ezt is... Hát én szól-

...tam, amennyit szólhattam!... Én megmutattam magának az én ábrázatomat teljes világításban... Jól megnézhetette: és jól meg is nézte... No, hát én többet ez után nem szólhattam... Ön egy hónapig nem aludt az után a bizonyos eset után... Hát én nem akartam, hogy én se aludjak egy hónapig, ha arra gondolok, hogy ön talán mégis azt hiszi, hogy... hogy én talán... Na!

A mérnök arca piros lett, mint a vér. Képtelen volt egy szóra, egy mozdulatra. Csak azt érezte, hogy egy kéz nehezedik a vállára és egy meleg, derüs férfihangot hallott:

— Na!... Én tulajdonképpen nem is akartam szólni, de... de nem fért a begyemben... Na igen... Meg kellett mondanom, mert én rólam azt senkinek se szabad föltenni, hogy énvelem olyasmi... olyasmi megtörténhetik... Nekem olyan afférem nem lehet... Nem!... És az nem is lehetett egy huszár... Az... az egy izé volt... Egy izé!.. Akivel nem kell törődni... Egy izé... Na!... Szervusz!

És két erős férfijob melegen fonódott egymásba.

LINK BÁCSI.

Az öreg Link Manó nekem bajtársam. Nemcsak azért, mert ő is hivatalnok, bár más hivatalban, mint én, hanem azért is, mert a pesti drága házber miatt mind a ketten a Telepen lakunk, aminek következtében naponként legalább egy órát együtt vagyunk. Ebből a nagyobbik félórát a megállóhelynél töltjük, ahol várjuk a villamost, a kisebbiket a kocsiban, amíg utazunk rajta. Tehát elég közös bajunk van, hogy bajtársaknak érezhessük egymást.

Én csak délelőtt járok be a városba: Link bácsi azonban délután is, mert ő délutáni foglalkozást is vállalt. Családos embernek sok kell ebben a drága világban akkor is, ha a Telepen lakik, mert ingyen ott is csak a levegőt adják. De ebből legalább sokat adnak és tisztát. Neki két felnőtt gyermeke van: egy fiu, akinek már megvan a mérnöki oklevele, de ezenkívül, sajnos, egyelőre még csak szép kilátásai vannak, meg egy leánya, aki amióta a tanítónői diplomát megszerezte, pályázatok írásával foglalkozik. Ugy emlékszem, hogy ezelőtt öt-hat esztendővel még a leány, a Szerénke volt az idősebb és a fiu, Kornél, a fiatalabb két esztendővel. Ujabban azonban az öreg Link bácsi már megfordította a sorrendet. A Kornél lett huszonhat esztendő és a Szerénke — huszonegy.

N
volt n
jókép
határo
Ha le
kérője
É
a villa
gyon
volt a
keiről
és val
Hogy
látszo
érezte
togat
Majd
A
bácsi
áradoz
deztén
—
T
a besz
mond
az elő
nem l
nak e
E
vetten
veszet
mon:

Szöll

Nem tesz semmit. A fő, hogy sikerült gyerek volt mind a kettő. A fiu egy kicsit csöndes, de nagyon jóképű, komoly, szolid fiatalember: a leány pedig határozottan nagyon csinos, kedves, vonzó teremtés. Ha lett volna vagy harmincezer pengője, bizonyára kérője is akadt volna minden ujjára kettő.

Én csak nagynéha láttam őket, ha összeakadtunk a villamoson: de annál többet hallottam felőlük. Nagyon *meleg* apa a Link bácsi és szemmeláthatólag az volt a legnagyobb öröme, gyönyörűsége, ha a gyerekeiről beszélhetett. Izzott a hangja és nevetett a szeme és valami nagy, büszke reménység áradt a szavából. Hogy kissé késedelmesen indult a karrierjük, az nem látszott, hogy bántotta volna. Egészen biztosnak érezte, hogy a jövő valami nagyszerű kárpótlást tartogat számukra. És egyelőre — nem sürgős a dolog... Majd... Majd...

Azt hiszem, én is azzal nyertem meg a Link bácsi hajlandóságát, hogy nyeregbe segitettem az apai áradozását. Ahányszor találkoztunk, mindig megkérdeztem:

— Hogy vannak a gyerekei, Link bácsi?

Többet aztán szólnom se kellett. Az öregből áradt a beszéd, amíg ki nem szálltam a kocsiból. Nem mondhatnám, hogy mindig tulságosan érdekelt volna az előadása: de neki jól esett, nekem meg pénzembe nem került. Szegény emberek így szereznek egymásnak egy kis örömet.

Egyszer azonban nem minden megütődés nélkül vettem észre, hogy a *varázskérdésemnek* mintha elveszett volna az ereje. Hasztalan ejtettem ki a számon: nem pattant föl rá a Link bácsi szívének ajtaja.

Ha megkérdeztem:

— Hát a kedves gyermekei? ...

Link bácsi halkan csak ennyit felelt:

— Köszönöm ...

És elfordult, másra terelte a szót vagy egyáltalában semmit se felelt. A beszélő kedve észrevehetően megcsökkent. Sokszor az egész uton szótlanul bámult ki az ablakon, csak sóhajtott néha-néha egyet. De ha beszélgettünk is valamiről, folyton epéskedett: egyáltalában nem volt a világ rendjével megelégedve.

Annál jobban meg voltam lepődve, mikor talán három hónappal ezelőtt ezt a jelentést olvasom az ujság *Himen*-rovatában:

„Link Kornél okl. mérnök tegnap tartotta esküvőjét Véber Arankával.“

Tudja Isten, miért, de én mindig ezt a rovatot olvasom elsőnek az ujságban. A sógorom azt mondja, hogy ez kárörvendő természetre vall. Gyönyörködés a mások szerencsétlenségében.

Lehet: de ez nem tartozik ide. A hir nagyon meglepett, mert az öreg Link nekem semmit sem említett és a dolog nem is vágott össze a viselkedésével.

Mikor találkoztunk a villamosnál, szemrehányó hangon mondtam neki:

— Mi dolog az Link bácsi, hogy nekem az ujságból kell megtudnom a szenzációt? ... Ha véletlenül ott nem veszem észre, hát egész ártatlanul ugyan, de elkövetem azt a gorombaságot, hogy nem is gratulálok magának.

Link bácsi komoran bólintott a fejével, csak immel-ámmal nyujtotta a kezét és halkan dörmögte:

— Köszönöm; de nincsen mihez ...

Meghökkenstem. A viselkedése megzavart. Anynyira, hogy megbántam, hogy szóltam és óvakodtam a további kérdezősködéstől.

De az öreg is vagy megbánta a viselkedését vagy pedig nem fért belé a szó, széjjelnézett és mikor látta, hogy nincs szomszédunk a koci páholyában, hangosan nekikeseredett:

— Azt mondom én magának, kedves kollégám, hogy csak az a boldog ember, akinek gyereke nincsen...

Nekem van egy kétesztendő fiacskám, ezt a megjegyzést tehát nem tudtam szó nélkül lenyelni. Azt hiszem, hogy nagyon hevesen csattant ki belőlem, hogy:

— Nono!

Az öreg azonban aligha vette észre a fölszisszenésem heveességét, mert komor indulattal folytatta:

— A gyerek — rossz üzlet. Csak ráfizet az ember... Mennél tovább, annál többet... Az ember odaadja neki az egész életét. Kinlódik. Huzza az igát reggeltől estig... Csak a gyerekért! Csak a gyerekért... Az idejét se tudom, mikor vettem magamnak vagy a szegény feleségemnek egy pár cipőt... A gyerekeknek azóta tizet is!... Se nem panaszkodom, se nem dicsekszem, de nyugodt lélekkel elmondhatom: kevés szegény ember áldozott annyit a gyerekeiért, mint én... Kevés szegény ember...

Bólogatott a fejével.

— Csak én tudtam, hogy szegény ember vagyok, hogy kinlódni kell a mindennapiért... A gyerekem nem!... Azoknak sohase volt szabad hiányozni

semminek... Soha... Ami ott kellett, az megvolt mindig. Rendesen, tisztességesen...

— Elhiszem, Link bácsi. Tudom, hogy maga nagyon jó apa.

— Jó apa, jó apa! Melyik apa nem jó? Aki nem jó apa, az nem apa. Hát kihez legyen az ember jó, ha nem a gyerekéhez?... De van magának fogalma arról, kedves jó kollégám, hogy mibe került nekem az én fiam?... Hogy mennyibe van nekem az ő diplomája?... Hogy én mit fizettem... Mit áldoztam?... Nehéz ezresek uram!... Nehéz ezresek!... Egy vagyon, kedves, jó kollégám!... Egy vagyon!...

— Elhiszem.

— Nem azért mondom! Isten ments!... Nem azért mondom!... Én magamnak bizony Isten nem akarok azért a rettenetes sok áldozatért semmit!... Nem is akartam soha... Isten ments!... De neki!... Neki!... Az ember végre is azért dolgozik, nélkülöz, áldoz, hogy az neki kamatozzék!... A gyerekek! Hogy neki legyen jó sora!... Hogy neki ne kelljen soha kinlódnia!... Hogy neki egy jó, szép élete legyen!... Az ember csak ezt akarná...

Nem én találtam fel se a puskaport, se a fájdalom nélküli foghuzást, de azért most már tisztában voltam vele, hol szorít a cipő. És hogy mondjak valamit, megkockáztattam ezt a nem egészen saját találmányu bölcsességet:

— Nem a pénz az, ami boldogít...

Link bácsi vállat vont és haragosan dörmögte:

— Ezt a nagyszerű okosságot már én is hallottam!... De higgye meg, nem is ez az, ami boldogtalanná tesz!... Egy diplomás embernek lehetne

annyi esze, hogy erről ne feledkezzék meg... Ha ön azt tudná, kedves kolléga ur, micsoda pártikat ajánlottak az én fiamnak!... Micsoda pártikat!...

Teljes meggyőződéssel mondtam:

— Képzelem! Képzelem!... És ha szabad tudnom: ki az a kisasszony...

— Akit elvett?... Hiszen tetszett olvasni a nevét?... Mit akar még?... Mert egyebe, mint a neve, nincs! No igen: meg van neki tanítónői diplomája — tanítónői állás nélkül...

— No, a diploma, az is valami...

Legyintett a kezével:

— Tegye be a takarékbba és kérdezze meg: mennyi kamatot adnak rá!... Köszönöm én az ilyen kapitálist.

— De úgy... úgy-e jóra való?...

— Jóra való? Persze, hogy jóra való. Szép is, derék is: de hát egy gazdag lány nem lehet szép, derék és jóra való?... Szeretem, ha ilyeneket mondanak.

Még csak egy ellenvetést kockáztattam:

— De kedves Link bácsi, ha szeretik egymást!?

Most már valósággal dühbe jött. A térdére ült és kiabált:

— Hát én nem szeretem!?... Hát én nem érdemlem meg, hogy szeressen!?... Annyi áldozatért?... Hát szabad egy fiúnak így mindenről megfeledkezni, amit áldoztam érte és így szembeszállni annak az akaratával, akinek a világon mindent köszönhet?... Hát szabad ez?... Hát illik ez?... Így tönkre tenni az életét...

Erre a kifakadásra már bennem is kapálózni kezdett az indulat. Kissé éles hangon mondtam:

— Micsoda beszéd ez? ... Tönkre tenni az életét? ... Azért, mert egy szegény lányt vett el? ... Kérem szépen, én is szegény lányt vettem el, azért nem érzem tönkrejutottnak az életemet! ...

Egy pillantást vetett rám.

— Maga! ...

Csak ennyit mondott. A folytatást lenyelte. De nekem ez az egy szó és az a pillantás is elég volt, hogy a hajam tövéig elpiruljak. Mert egész világosan éreztem, hogy amit elhallgatott, az ez volt:

— Maga? ... Micsoda beszéd ez!? ... Hát hogy jön maga az én fiamhoz? Az én Kornéomhoz? ... Hogy hasonlíthatja maga magát az én fiamhoz? ...

Nem is beszéltünk többet egy szót se. Kezet is alig fogtunk egymással, mikor elváltunk.

Én érdeme szerint méltányoltam az öreg álláspontját, megértettem, de helyeselni már sehogyse tudtam. Semmi közöm se volt az ő családi dolgaihoz, nekem nem vétett semmit, mégis éreztem, hogy — elhidegültem tőle. Nem kívántam a vele való találkozást és mert világéletemben mindig sikerült az, ami-ben — semmi hasznom sincsen, ebben is szerencsém volt. Hol én mentem haza hamarabb, hol ő, de meg-történt az, ami azelőtt sohase fordult elő: heteken át nem találkoztunk egymással. Amit, mondom, egy csöppet se bántam.

Egyszer aztán mégis csak összeakadtunk megint a megállónál. Ő már hamarabb ott volt és amint meglátott, nagy hallóval sietett elém:

— Na, domine! ... Ezer esztendeje, hogy nem láttam! ... Már aggódtam, hogy beteg vagy főnyereményt csinált és automobilon jár! ...

— Hála Istennek, nem történt velem se az egyik, se a másik szerencsétlenség!...

— Bravó! Bravó! — kacagta. Napok óta direkt várom itt magát egy nagy ujsággal, amivel aztán jóváteszem a multkori udvariatlanságomat!... Hát gratuláljon nekem, kedves kollégám!

— Nagyon szívesen! És szabad tudnom, mihez?

A Link bácsi gömbölyű, husos arca csupa boldog ragyogás volt. Fölágaskodott és repeső hangon sugta a fülembe:

— Megint táncolni fogunk! A leányom menyasszony!

Megszoritottam a kezét:

— Az Isten éltesse!... Nagyon örülök a jó hírnek...

Nem állhattam meg, hogy hozzá ne tegyem:

— És ugy látom, hogy maga is jobban örül, mint a minapában!

Egy kicsit mintha megzavarodott volna.

— Hehehe... Hát... nono... Hát bizony örülök... Van rá okom hála Istennek!... Kérem, ha egy szegény ember a mai világban, egy vas nélkül férjhez adja a leányát... Egy vas nélkül!... A mai világban!

Bólintottam.

— Biz az szép szerencse! És ha szabad tudnom: ki az a derék ember?

Link bácsi hevesen biccentgetett a fejével és szinte meghatott hangon mondotta:

— No ezt igazán jól tetszett kérdezni! Nagyszerűen tetszett kérdezni! Mert az bizony csakugyan egy derék ember! Egy kitűnő fiatalember!... Tessék el-

képzelni! Egy végzett ember! Egy kész orvos! ... És micsoda diplomája van annak! ... És egy ilyen ember, a mai világban, elvesz egy lányt, akinek egy vasa sincsen! ... Egy ember, aki sarokházakat kaphatna hozományul ... A mai világban.

Bennem vadul forgott — az elégtétel vágya. Ártatlan képpel mondtam:

— Ez érdekes ... Nagy eset ... És a szülők? ... A fiatalember szülői? ...

Link bácsi kiterjesztette a két karját és a legnagyobb csodálkozással meresztette rám a szemét:

— A szülők! ... Hisz nem azok veszik el a lányomat! ... Micsoda furcsa kérdés ez? ... A szülőknek, ha van eszük, örülniök kell, hogy ilyen derék, ilyen egészséges szívű és ilyen okos fiuk van! ... Egy fiuk, aki tudja, hogy nem a pénz az, ami boldogít és aki ahelyett, hogy eladná magát, a boldogságát keresi ... És ahelyett, hogy elvenne egy gazdag, de csunya vagy puccos nagyvilági lányt, elvesz egy szép, okos, kedves, szerény teremtet, amelyet bizony nem kap még egyet, ha háromszor körültáncolja is a világot ... Ezt én mondom, akinek tapasztalatai vannak ... Vagy mondja ön kedves kollégám, odaadná maga a maga kedves nejét a Rothschild lányáért ... Egy kis idealizmus kell az embernek! ... Kell!

Elmosolyodtam.

— Kell, kell! — mondtam csöndesen. — És ... és hogy hívják a boldog vőlegényt?

Link bácsi ünnepies tisztelettel ejtette ki a nevét.

— Véber. Dr. Véber Sándor orvos ... Nem halotta még a nevét?

Ránéztem.

— Véber? ... De ... Honnan is emlékszem? ...

Link bácsi félrehajtotta a fejét és kissé akadozva felelt:

— Igen ... Hát ... a testvére ... a testvérbátyja ... a menyemnek ... A Kornél fiam feleségének ...

Egy percig nem tudtam szóhoz jutni. De aztán meg nem tudtam szótlan maradni. Mosolyogva mondtam:

— De most már remélem ... nem haragszik? ...

Link bácsi elfordította a fejét és a vállát vonogatta:

— Haragudni? ... Micsoda beszéd az? ... Én mindig azt mondtam: a jó Isten tudja, hogy mit csinál ... És egy kis idealizmus kell az embernek ... Kell ... Egy kis idealizmus ...

A SZIGET.

Vagy hatvan esztendővel ezelőtt élt egyszer egy ember, mondjuk, hogy Búnak hívták, akire valóságos zápora szakadt a szerencsétlenségeknek és a csapásoknak. Ebben a hirtelen támadt orkánban egy arasznyi idő alatt elveszített mindent, amit szeretett, ami öröme és tartalma volt az életének. Elveszítette a feleségét, a gyerekeit, elveszítette a vagyonát és hogy tökéletes legyen sorsának borzalmassága: elveszítette még a hazáját is, amely idegen hóditó vérrel és könnyel borított prédája lett.

Az ember úgy érezte, hogy nagyon jó lenne meghalni. De nem halt meg, mert Istennek úgy tetszett, hogy életben maradjon és ez az ember nem olyan lélek volt, aki a maga vágyát a jó Isten rendelése fölé teszi. Megerősítette magát abban, hogy ameddig élnie kell, élni fog és hogy egy lázadó perc elviselhetetlen keserősége meg ne tudja hajlítani: — kezébe vett botját, láskáját és elment. El, minél messzebb, hogy ne lássa a földet, amely csupa sir és csupa vér. Ne lássa a virágokat, amelyek könnyet harmatoznak. Ne hallja többé a nyelvet, amelynek minden szava mintha az ő egy-egy halálra ítélt édes testvére lenne. És ne hallja többé még az álmodó puszta szelet se, amely bilincsek csörgését hozta.

Az ember tehát, akit Búnak kereszteltünk el, hogy neve is legyen a csendes alakban: elment és hogy ne legyen ott, ahol a szívének nem volt jó ott lennie, hogy hazája legmagasabb hegyeit se lássa, hogy soha se fájának egy gyermekével, se anyanyelvének egy szavával ne találkozassék, hogy még soha egy olyan virágot se lásson, amilyen az otthoni kertekben és mezőkön terem, hogy még a sirok fejéhez állított fejfák is egészen más formájúak legyenek, mint az ő országa temetőiben: természetesen igen messzire kellett mennie. Ott kellett hagynia azt a világrészt, amelyben az ő hazája leterítve hevert, sőt ott kellett hagynia még azokat a világrészeket is, amelyekbe milliók gyászának hírét elvitte a részvét vagy a kíváncsiság. Ezt mind maga mögött kellett hagynia az elmenő embernek, hogy elég erős tudjon lenni a lelkében arra, hogy éljen.

Igy ment országokon át, világrészeken át, hol szárazföldön, hol hajón. Itt-ott meg-megállt, vajjon elért-e már oda, ahonnan nem kell tovább zarándokolnia: de itt is, ott is akadt valami, egy vonás egy hang, egy szó, ami az emlékeztetés fullánkját szurta a szívébe és az átnyilalló fájdalom azt mondta neki:

— Tovább!... Még tovább!

Igy aztán esztendőkre telt, míg végre az ember letehetette vándorbotját, mert megérkezett oda, ahonnan nem volt miért tovább mennie. Ez a hely egy sziget volt az Óceánban, a geográfiában nem ismeretlen, de a világ számára annyira jelentőség nélkül való, hogy a végtelen vizet szántó hajók tömegéből csak egyetlen egy állt meg köves öblében, minden — tizen-négy hónapban. Az hozott egy rakományt olyan dol-

gokból, amelyeknek a szükségét és használatát a távoli nagy világ életének ez egyetlen halk érintése ide is elhozta, itt is megismertette. E szigetet «Káma»-nak hívták lakói és ama kevesek, akik tudtak róla.

Az ember, aki a tizennégy hónapban egyszer kikötő hajóval érkezett Káma szigetére, látta, hogy ez a hely az, ahol megmaradhat. Ide nem jő utána semmi és itt nincs semmi, ami szegény szívét az emlékeztetés csak egy kipattanó szikrájával is fölgyújthassa. Még a róna sikja, a hegyek oromvonala is egészen más volt, mint az otthoniaké, más a fű zöldje, más a fák formája, mások az állatok és a madarak, más, mint az otthoni házaké a furesa kunyhók képe. A nyelv zengése, az ételek és italok ize, minden más, a sópárás és növények sajátos illatával vegyült levegő, sőt — igen! más volt az ég színe is és a csillagok se-reglésének rajza és fényük remegése.

Az ember körülnézett a szörnyűségesen tökéletes, a minden enyhület nélkül való idegenségben és a szíve dobbanásának olyan volt a hangja, mint amikor a koporsóra ráteszik a födelet és erre a hangra az válaszolta magának:

— Itthon vagyok.

A hajón megvásárolta magának azt, amire tudta, hogy szüksége lesz és ezzel bevonult a szigetre, amelyen sokkal kevesebben laktak, mint amennyien férfiak volna. Barnabőrű őslakók, szelid, igen jóindulatu és igen kíváncsi emberek, a szemük, még az öregeké is oly nyílt és oly bámész tekintetű, mint a gyermeké és néhány betelepült csupa férfi, a lelkében alkalmasint olyanforma, mint a mi emberünk. Mert ezek voltak legbeljebb a sziget mélyébe, nyilván, hogy mi-

nél m
lyet e
M
tekkel
terme
nak é
a beté
férhet
lukra
most

A
gazdá
magár
tak. É
mente
segíte
ember
sal in
vele,
És m
már a
megta
gazda
mint
leány
semm
csinál
nak,
E
Csupa
mely
micso

nél messzebb legyenek lélekzetétől is a világnak, amelyet elhagytak.

Még a hajóhoz se jöttek ki, hanem a benszülöttekkel küldötték oda a gabonát és gyümölcsöt, amit termeltek, az állatbőröket, hogy eladják a kalmároknak és vásároljanak tőlük, amire szükségük van. Ezek a betelepültek bizonyára szintén igen békés és összeférhető életet élhettek, hogy az őslakók így szolgáltatukra álltak és hogy meleg szemmel nézték azt is, aki most hozzájuk érkezett.

Az ember kihasított magának egy darab földet a gazdátlan, szűz területből és nekilátott, hogy építsen magának olyan kunyhót, amilyenben a többiek laktak. És a többiek, a gyerekszemű barna emberek oda mentek a munkájához, anélkül, hogy hívta volna és segítettek neki, anélkül, hogy kérte volna őket. És az ember érezte, hogy a lelke fölenged és erős áradással indul meg benne egy vágy, hogy akik így bánnak vele, hozzájuk tartozzék, az ő életükbe temetkezzék. És mire otthonát, birtokát megalakította, berendezte, már a nyelvükön beszélt velük, amit könnyű volt megtanulnia, mert a kicsi, szegény nyelv nem volt gazdagabb a madarakénál és nem volt több szava, mint ahány kaláris szem egy füzérben van egy leányka nyakán. De Káma szigetén az embereknek semmi szükségük se volt rá, hogy maguknak többet csináljanak. Se azoknak, akik itt születtek, se azoknak, akik idejöttek.

Ez utóbbiak összesen talán harmincan voltak. Csupa magános és hallgatag ember. Ki honnan jött, mely fajtából szakadt ki, mi nyelven beszélt azelőtt, micsoda fájdalom, csapás, bűn, bukás vagy keserűség

üzte ide, soha egyik se mondotta, egyik se kérdezte. Nyilván nagy iskolát járt mindenik abban, hogy se közlékeny, se kíváncsi ne legyen. Ez elég közel hozta őket arra, hogy megértő szemmel nézzenek egymásra és mert mint mondottam, a szigeten bőven fértek, elég messze maradhattak egymástól, hogy senki a másíknak utjában ne legyen.

— Itt jó, — mondotta magában a mi emberünk. Itt majdnem olyan jó, mintha nem is élnék. Itt nincs mult, amit gyászolni és nincs jelen, amiben szenvedni és nincs jövő, amin kétségbeesni kell. Itt nyugalom van a földön és nyugalom vár a földben. Innen sohase fogok elmenni és bár mindig itt lettem volna.

Nagy és meleg hálát érzett oly igen sokat szenvedett szegény szívében, a szeme szeretettel nézett a társaira és valóban soha eszébe se jutott, hogy elmenjen innen. Müvelte földjét, amely jól termett, ápolta fáit, amelyek gazdagon hozták a gyümölcsöt és gondozta jószágait, amelyek szépen gyarapodtak és sohase számlálta meg az aranyait, amit a hajóval érkező kalmároktól kapott. Pedig már nagyon sok volt neki: mert a hajó huszszor kötött ki, mióta a szigeten volt és a bőrzsák, amibe a termés árát rakta, mind duzzadtabb lett. De minek tartsa számon: mennyi van benne? Csak heverjen ott a kunyhó sarkában.

... Történt aztán egyszer, az esős időszak közeledte táján, hogy a lég elemei borzalmas viaskodásra keltek a vízzel. Az orkán ki akarta söpreni a tengert a maga ősi birodalmából és olyan rohamot intézett ellene, amelyet még tán soha. A szél lovasai irtózatoss rohamokban egyszerre száz irányból is belenyargal-

tak a
vessél
Dühö
val és
gatott
tyült,
kozva
kegye
akart
után
dig ta
csatáj
A
körül
a fák.
csatáb
dübör
védel
Mert
értéke
bugás
hegye
Ezért
dob k
D
tak k
vitte
C
A
harco
sohá
mas

tak a tenger mélyébe, hogy kiforgassák, a levegőbe vessék. A tenger vadul és kétségbeesetten védekezett. Dühösen csapkodott a magasba millió hullámkarjával és hányta, vetette magát, hogy ledobja megszagatott testéről konok támadóit. A vihar süvített és fűtyült, a tenger hol harsogva mennydörgött és tajtékozva sziszegett az indulattól, hol sirt és nyögött a kegyetlen korbácsolás fájdalmában. És a harcnak nem akart vége lenni. Egyik nap és egyik éjszaka a másik után mult és a csata csökkenetlen vadsággal még mindig tartott. Öt nap. Tíz nap. Husz nap. És az elemek csatája még mindig nem tudott elcsöndesedni.

A sziget nem érezte a hárcot. Ezt hegyek vették körül minden felől és lent a völgyben alig mozogtak a fák. Csak odafönt a magasságban hallatszott a szél csatába rohanó vagy onnan elnyargaló csapatának dübörgése. Az emberek azonban a sziklák és fokok védelme alatt mindig kint voltak a part közelében. Mert az ellenség folyton pusztította a tengere bizott értékeit: törte, zuzta a hajókat. Néha csontokig ható bugás, fűtly vagy ágyudőrej hallatszott a hullámhegyek mögül, haldokló hajók utolsó sikoltása... Ezért voltak künn a parton a jó emberek: hátha élőt dob ki a hullám, akin még segíteni lehet.

De csak roncsok, deszkadarabok, póznák csapódtak ki. Ember se élve, se halva egy se. Elesettjeit elvitte magával a harcoló tenger.

Csak a huszonkettedik napon...

Akkor történt, hogy a vihar egyszerre föladta a hárcot és egy pillanat alatt elmenekült úgy, mintha soha nem is lett volna. Hirtelen csönd lett és a diadalmas tenger mosolya tündöklő napfényben ragyogta

át a végtelenséget. Boldog volt, de oly szörnyen fáradt, hogy képtelen a legkisebb megmozdulásra.

És akkor látták a szigetnek a partra sereglett lakói, hogy alig pár lépésnyire egy kis teknőcskében egy gyermek fekszik a mozdulatlan víz hátán mozdulatlanul. Egy pillanat múlva a gyermek már a parton volt és az asszonyok könnyel a szemükben, dörzsölgették, melengették alélt tagocskáit és néhány perc: mind hangosan nevettek a boldog örömtől, mert a gyermek, másfél vagy kétéves nagy fekete szemű fiúcska már — sirt. Sirt, tehát élt.

És mind ott álltak körülötte, szerető kíváncsisággal a benszülöttek, de égő szemmel és égő szívvvel és ijedt reménységgel és reménykedő aggodalommal azok, akik odaküntről, a *világból* jöttek ide és úgy lesték a gyermek szavát. A gyermek pedig körülnézett és keservesen sirt és ezt a szót mondotta:

— Anyuka... Anyuka...

Hogy kit keres, szólít, hív, az arcocskáját könyvekben fürösztvén, kitalálni nem volt nehéz. De érteni a szavát csak egy értette. A mi emberünk, aki egy névtelen rémület dermedtségével állt egy pillanattig, azután lassu, tétova, szinte tántorgó léptekkel odament a gyermekhez, kivette az asszonyok karjából, a maga keblére ölelte és szavakat mondott neki, amelyek értelmét csak ő tudta, meg a gyermek, mert ez nem sirt többé, megnyugodott és kis karját a nyaka köré fonta.

— Én elviszem őt magamhoz... A gyermek nálam marad, — mondotta a férfi és bár az asszonyok közt sok volt, akinek sovár tekintete magához kívánta volna a kis jövevényt, senki se ellenkezett. Mert min-

denki
vát ért

És
és míg
mel né

tetted
nekem
ged id
gyon.

És
némán
tette, a
órák H

tél, te
kicsi á
szeren
lent pi
népene
tük...

M
dett?.

M
többé
gyerm
nyelve
mondo
vája ö
M

Szöllősi

denki érezte, hogy a legerősebb jog az övé. Aki a szavát értette.

És hagyták, hogy vigye a kicsikét a maga házába és míg ki irigyen, ki szomorúan, de mind meleg szemmel nézett utána, a mi emberünk halkán suttogta:

— Milyen rossz vagy, hogy ide jöttél!... Minek tetted ezt velem te kis emberke te?... Minek hoztál nekem nagyobb vihart a lelkemre, mint amelyik téged idehozott?... Nagyon haragszom rád!... Nagyon...

És odaszoritotta a gyermeket zakatoló szívéhez és némán könnyezett. És hazaérvén, megetette, lefektette, azután odaült a kis alvó mellé és ült némán, órák hosszat mellette és ez volt szívének határozása:

— Nem bosszulom meg a rosszat, amit velem tetted, te kis ember. A boldogságnak nevellek szegény kicsi árva. Itt fogsz élni és sohase tudod meg, mely szerencsétlen földről menekült veled az, aki már oda-lent pihen a tenger fenekén. Nyelved a boldog sziget népének nyelve lesz és életed az ő boldog, békés életük... Így lesz!

— — — — —
Miért, hogy mégis éppen ellenkezően cselekedett?...

Miért, hogy mégis, a mire a gyermeket, akit soha többé egy percre magától el nem eresztett — amire a gyermeket tanította, nem a boldog sziget lakóinak nyelve volt, hanem egy másik, amelynek minden kimondott szavával a legmaróbb fájdalomnak égő lávája öntötte el a szívét?

Miért, hogy mégis csak erre tudta tanítani, mert

ahányszor egy más nyelv szavát mondotta volna neki, az a borzasztó érzése támadt, hogy lop. A gazdagnak lop a szegénytől és gyermeket lop az anyjától...

Miért mondotta el a tudatlan kisdednek, hogy nekik majd el kell innen menniök, hogy nemsokára majd utazni fognak el... messzire... haza... Miért?...

És miért, hogy mikor a hajó megérkezett Káma szigetére, a mi emberünk sorra járta a házakat és elbusuzott mindenkitől és összeszedte, amije volt és a gyermekkel együtt a hajóra szállt és ment, pedig ott lennie oly jó volt és repülni szeretett volna, pedig a szíve tele volt szomorú félelemmel és ahányszor a gyermekre nézett, a lelke reszketett és magában ezt tördelte:

— Szegény kis ártatlan, bocsásd meg nekem mindazt, ami ránk vár, de másképp nem tudtam tenni...

A
nácso
viz a
ha rá
Nem
ság é
A kö
kivel
Legal
előtt
és las
ámhit
tos ic
arra
bőréb
ur eg
tet ve
nem
R
lett, a
nak
elődje
Döme

lna neki.
szdagnak
l...
k, hogy
msokára
haza...

tt Káma
kat és el-
vult és a
pedig ott
pedig a
yszor a
ában ezt

nekem
tudtam

CSATTANÁS AZ ÉJSZAKÁBAN.

I.

A karacsi polgármester, Kárdy Olivér királyi tanácsos őnagyságáról azt beszélték, hogy megfagy a víz a szájában és az üvegcső fenekére bujik a kéneső, ha ránéz a hőmérőre. Kitűnő tulajdonságai voltak, Nem valami nagy lumen, de a rendesség, a pontosság és az energia szobrát róla lehetett volna mintázni. A kötelességtudás követelésében könyörtelen mindenkivel szemben, de legelsősorban magával szemben. Legalább egy negyedórával a hivatalos idő kezdete előtt a polgármester ur már megjelent a városházán és lassu, kemény léptekkel méregette végig a hosszú ámbitust, figyelve, hogy az urak beérkeznek-e a pontos időre. Aki későn jött öt perccel, az — legalább arra a napra — jobban érezte volna magát a más bőrében, mint a magáéban. Elég volt a polgármester ur egy tekintete abból a bizonyosból, hogy — keresztet vessen magára a boldogtalan. És a polgármester nem is igen maradt meg csak a tekintetnél.

Különben, hogy a nyugalmazott kapitányból az lett, ami lett: Karacs város polgármestere, éppen annak köszönhette, hogy olyan volt, amilyen volt. Az elődje a város első polgárának székén, az öreg Thassy Döme, gyöngé ember volt, sőt, mire a nagy kor is rá-

nehezedett, egyenesen — gyámoltalan. A városházán vagy sehogyse, vagy rosszul folytak a dolgok és mikor végre sikerült megértetni az öreg urral, hogy jó lesz «idejekorán» másnak adni át az ő terhes és felelősségteljes állását (amelynek ő különben se terhes, se felelős voltát sohase érezte), szinte egyhangú volt a vélemény, hogy csak a kemény Kárdy lehet az utódja. Ez majd csinál olyan takarítást a városházán, hogy örök időkre megemlegetik.

A polgármester ur nem tehetett magának szemrehányást, hogy csalódtak volna benne a rendkívánók. A munkáját elvégezte úgy, hogy akadt szoba a városházán, amelyet vér locsolt a nagy takarítás után. De aztán, hogy a jajgatás lármája elhangzott, csend, rend és munka lett urrá a hivatalokban, mintha egy hideg, kemény márványököl függne a levegőben.

A rendcsináló polgármester már évek óta volt a hivatalában és még mindig ezt, a rendcsinálást érezte a főfeladatának. Ezt művelte kora reggeltől késő estig. És mikor sulyos, egyenletes lépésekkel végigment az utcán, a kazacsi akácfák még a szélben se mertek meggömbülni, állottak egyenesen, mereven szinte csonttá válva a respektustól. Viszont az emberek két-rét görnyedtek, ha előttük elhaladt.

Tekintélye tehát volt a polgármester urnak anyyi, hogy akár a főispánnak is adhatott volna belőle kölcsön. De már a népszerűség nem állt kazalban az udvarán. Tisztelni nagyon tisztelték, de szeretni bizony kicsit se szerették. A nagy rendcsináló munka könyörtelensége sok embernek belesajgott a szívébe és a polgármester ur nem gondoskodott olyan tűzhelyről, ahol az érzéseket magához melegítse. Agg-

legényi lakása vendéget nem látott, ő maga se igen járt vendégségbe. Se az ő borát más, de ő a másét sem itta.

Az emberek csöndesen mondták el róla a véleményüket, amelyben több volt a tapintat, meg az óvatosság, mint a lelkesedés:

— Jeles ember ez a mi polgármesterünk, de azért a toronynak is a földön van a lába. Lefelé is kellene nézni néha. Ez meg úgy lép, mintha mindig rugna valakit a lábával. Az a kegyetlen nagy, hideg gög csak úgy sugárzik az arcából. Pedig azért, mert valaki az első ember a városban, a többi még nem mind utolsó.

II.

Ami most itt következik, egy éjszakának, sőt igazában csak egy pillanatnak a története, nem valami földet rázó dolog, de mégis olyan, amit nem szívesen mond el az ember és a kötelesség e kényszerűségét csak az a biztos föltevés enyhíti, hogy tapintatos emberekhez szól, akik nem fogják tovább adni.

Az esemény, amely az ugynevezett *kinos váratlanságok* kategóriájába tartozik, egy áprilisi éjszakán történt. A polgármester ur, akinek valami dolog gyanusnak tűnt, — ami nem ritkán esett meg vele, — elhatározta, hogy diszkrétül, de alaposan utána néz ennek az ügynek. Már a hivatalos órák után visszatért a városházára és egy szekérderéknyi aktát hozatott föl a szobájába. A tizenegyet is elütötte már a nagytemplom órája és a polgármester ur még mindig az írásokat böngészte, olvasta, hasonlítgatta. Éjfélre

járt, mire elkészült és megállapította, hogy — fölösleges munkát végzett. Minden rendben volt. Nem történt semmiféle szabálytalanság. Vette a kabátját, kalapját és indult haza.

A lakása nem volt messzebb a városházától négy-öt száz lépésnyinél. Éppen csak a népkerten kellett keresztül menie. Ez a sétakert a városháza előtt az elődje alkotása volt és az ő idejében hetenként kétszer térzene is volt benne, amit azonban Kárdy Olivér beszüntetett, hogy a muzsika ne zavarja a munkát. Aki sétálni akar, sétáljon otthon, vagy menjen ki a mezőre. Az asszonyok kössenek és ne lófráljanak.

Csunya, kellemetlen, hűvös, szélviharos éjszaka volt. A polgármester ur felgyürte felöltője gallérját, a jobbkezét zsebredugta, a ballal a kalapja karimájába kapaszkodott, így indult hazafelé.

Talán száz lépést haladhatott és éppen két cserjecsoport között járt, amikor az a bizonyos vérfigyasztó váratlanság történt.

Sokkal gyorsabban, mint ahogy azt akár hadarva is el lehet mondani.

A királyi tanácsos, polgármester ur egyszerre valami zörejt és ugyanabban a pillanatban hatalmas, éles csattanást is hallott. Sőt — nemcsak *hallott*. A csattanás leröpitette a fejről a kalapot, mert abban a minutumban, amint megtörtént, a polgármester ur egy ösztönös mozdulattal eleresztette a perémét és a bal arcához kapott, amely égett és sajgott.

Látni jóformán nem is látott semmit. Inkább csak utólag emlékezett valami feketére, egy emberforma sötét tömegre, amely egy káprázat sebességével suhant el mellette és a polgármester ur még föl se

ocsudo
még cs

K
működ
kiméle
arcát
latlanu
lehajo
mikor
is vég
reszke

M
E
ben c
senki
mert
tudta,
ajakk

E
het
enyhe
Rohan
hogy
és kil
meg k
E
megál
E
ha a
polgá
azért

ocsudott a döbbenet aléltságából, mikor már el is tűnt, még csak az irányt se tudta, hogy merre?

Különben is addig, míg az esze egyáltalában így működésbe kezdett, meglehetősen kis idő telt el. A — kiméletesen szólva — *villámcsapás* után, amely a bal arcát érte, egy végtelen percig dermedten és mozdulatlanul állt és eszméletlen akkor se volt még, mikor lehajolt, hogy a kalapját megkeresse. Csak azután, mikor már megzúdult külsejét rendbeszedte és az arcát is végigsimogatta, csak akkor szakadt föl a torkából a reszketeg kérdés:

Mi volt ez?

Ez a kérdés bizonyára jóhiszemű volt, de merőben céltalan és fölösleges. Egy azért, mert hiszen senki se volt, aki felelhetett volna rá, más meg azért, mert maga a polgármester ur önnagysága nagyon jól tudta, hogy mi történt. Még ott álló helyében didergő ajakkal meg is adta a választ:

— Megütöttek... Megütöttek... Engem!

Ennél gyöngédebben csakugyan nem minősíthette volna azt a balesetet, amely érte. De erre az enyhe megállapításra is hirtelen iszonyu düh fogta el. Rohant vissza a városháza felé. Az volt a gondolata, hogy fölver mindenkét, föllármázza a rendőrkapitányt és kikutattatja az egész várost. Élve vagy halva, de meg kell keríteni a merényletet.

Egyszerre azonban — megrokkant futtában és megállt.

Eszébe jutott, hogy — mi lesz azután? Mi lesz, ha az egész város megtudja, hogy pofonütötték a polgármestert?... Ha kerékbe törik is a gazembert, azért azt az érintést le nem mossa többé a szentelt víz

sem ... És ha egyáltalában nem is sikerül kinyomozni a tettest ...

— Rettenetes ... Rettenetes ... — lihegte a boldogtalan polgárnagy és halásápadt lett — a jobb arca. A bal még nem volt abban a helyzetben, hogy követhesse a színváltozásban.

A polgármester ur maga sem tudta: hogyan, de egyszer csak otthon volt. Mindenesetre a népkert megkerülésével tért haza. Leroskadt egy zsöllyeszékbe, azután megint föl pattant és szinte száguldozva rohant föl és alá a szobákban. Az agyát mardosta a kérdés:

— Ki lehetett? ... Ki tehette? ...

A találgatás — tulságosan eredményes volt. A polgármester ur tudta, hogy a polgártársak nem nagyon rajonganak érte, de nem is törődött vele. Legalább — e pillanatig nem. Más vágya, minthogy féljék és respektálják, nem volt. Tehát — akadhatott olyan ember, oh igen — akadhatott ...

Egyszerre dermedten állt meg. Mint tűz és jég siklott át rajta egy rettenetes gondolat.

— Hátha nem is — egy ember? ... Hátha egy egész maffia alakult ellene azzal a hitvány eltökéltséggel, hogy így lehetetlenné tegyék? ... Hogy amit ma megkezdett az egyik, azt holnap megint megcsinálja a másik és holnapután folytassa a harmadik ... Hogy ez a mai ... ez a mai csak ... megnyitó volt, amelynek folytatása következik ...

Megrogyott a térde. Egész testét elöntötte a verejték.

A polgármester ur nemcsak hogy nem aludt, de le se feküdt azon az éjszakán.

Másnap pedig — először két év óta, amióta a hivatalát viselte — nem jelent meg a városházán. Azt üzenté, hogy nem jól érzi magát. A valóság pedig az volt, hogy valami iszonyatos aggodalom képtelenné tette rá, hogy kilépjen az utcára.

III.

Örökre azonban természetesen el nem zárkozhatott. Negyvennyolc óra alatt legalább egy dolog felől megnyugodhatott. Arról, hogy az esetről nem beszélnek a városban. Tehát nem is tudnak róla. Vagy aki tud, — mert hiszen *egy valakinek* bizonyosan tudnia kell — az hallgat.

De azért egészen különös érzése volt a polgármester urnak, mikor megjelent az utcán. Még a járásán is észre kellett venni valami változást. Már nem lépett olyan kemény, szinte fenyegető merevséggel, a feje is mintha lejjebb csuklott volna a válla közé. A tekintete meg egészen elmásult. A jeges, kemény nézése megzavarodott. Gyanakvás, riadtság, sőt, Isten bocsá', valami alázatosságféle is tükrözött benne. Ahányszor szembe jött vele valaki, mindig megzavarodott. Egyszer félrekapta a fejét, másszor pedig olyan szuró, gyanakvó tekintettel meredt a köszönő polgártárs arcába, hogy ez szinte meghökkent tőle. Néha futni szeretett volna, máskor meg valami bágyasztó rémület vett rajta erőt és önkéntelenül megállt. Minduntalan az a képzelet támadt, hogy vihogást hall a háta mögött, de nem volt bátorsága, hogy a fejét visszafordítsa.

A városházán egyenesen a szobájába ment.

Eszébe se jutott, hogy megvizsgálja: a helyén van-e mindenki, vagy nincsen? Megint valóságos töprengési roham fogta el.

— Mégis allarmiroznom kellett volna akkor azonnal a várost! Akkor legalább tudnék annyit, hogy ki — *nem* volt! Hogy kinek nézhetek a szemébe nyugodtan és bátran! De így... Így mindenki lehetett! Így csupa olyan ember él a városban, aki engem pofonütött... Mert hiszen akármelyik lehetett... Akármelyik!... Rettenetes!

Erre a gondolatra megremegett egész testében. De azzal is tisztában volt, hogy most már ezen nem lehet segíteni. Most már késő. Csak nem állíthatja meg az embereket az utcán ezzel a kérdéssel:

— Vallja meg őszintén: ön volt az, aki engem a sötétben pofonütött?

...Bele kellett törődnie, hogy ez most már az ő örökké égető, mardosó titka marad, amely úgy jár vele, akármerre menjen, akármit tegyen, mint egy fenyegető ujj, amely ott leng a szeme előtt:

— Vigyázz! Vigyázz! Csak egy szó és...

A polgármester ur önagysága hátán végigfutott a hideg.

Soha többé ettől a rossz, szorongó érzéstől teljesen megszabadulni nem tudott. A titok mindig ott nehézkedett a lelke mélyén és nem tudott a súlyától kiegyenesedni. Nem roskadt össze alatta, de bizony egy kicsit — belegörbült.

Idővel azután — módosult az érzése. Mikor napok, hetek és hónapok teltek el anélkül, hogy az a bizonyos katasztrófális pillanat bekövetkezett volna, hogy semmiféle jel se mutatta, hogy bárkinek csak

sejtelve is lenne az éjszakai kalandról, az aggodalom a polgármester ur szívében átolvadt egy más érzéssé:

— Az az ember hallgat... Az az ember kimél engem...

Átmelegedett a szíve tája. Valósággal úgy érezte, hogy — hálával tartozik annak a valakinek. Hogy le van neki kötelezve a... gávallérságáért.

De hát — ki az a valaki? ... Mindenki, mért lehet akárki. Hiszen sejtelve se volt róla, hogy kicsoda.

IV.

Természetesen időbe telt, de egyszer csak mégis észrevették az emberek, hogy a polgármester ur egészen megváltozott. A hivatalában is, de a hivatalon kívül, a társaságos érintkezésben is. Az egész ember átalakult. Kemény, márványos vonásai megenyhültek. Az a fagyos gög leolvadt az arcáról. A szigorú, rideg tekintete meglankadt, helyette valami bágyadt szelidség fénylett a szemében.

Nem volt despota többé. Rendet tartott, de nem korbáccsal és szemmelláthatólag lemondott arról az ambíciójáról, hogy sóbálvánnyá meredjenek előtte az emberek. Több szava is volt hozzájuk, pedig — jobban megválogatta, mint azelőtt. Jobban behunyta a szemét és jobban kinyitotta a szívét, mint hajdanán. Szóba állt mindenkivel és érdeklődött mindenről.

Lészállt a hivatala magasságáról és nemcsak hogy nem kerülte többé, de kereste az embereket. Rendes vendége lett az uri kaszinónak és megjelent itt is, ott is a társaságokban. Eleinte mintha valami furesa, gyanakvó tartózkodás kötötte volna, néha-

néha elkomorodott, egy-egy egészen ártatlan megjegyzésre megrándult az arca és valami különös, riadt fény cikázott át a szemén: de aztán ezek a dolgok is elmaradtak, csöndes, enyhe megnyugvás áradt a polgármester ur viselkedéséből, szavából. Nemcsak a gög, de még a szigorúság is mintha kiolvadt volna a lelkéből. Ha valahol véletlenül valami kis hibára akadt és aki felelős volt érte, rémülten mentegetőzött, a polgármester ur maga sietett megnyugtani:

— Nono, azért nem kell a kutba ugor ni. Emberek vagyunk mindnyájan és... és mindnyájunkat érhet baleset...

És mikor az így megvigasztalt ember meleg hálaival emelte rá a szemét, a lelke mélyén a polgármester ur is édes megkönnyebbülést érzett, bár egész bizonyosan maga se tudta, miért? De szeretle, hogy mindenki le legyen kötelezve neki. Hogy senkitől se kelljen tartania.

Ha egy csomó ember volt együtt, akár a kaszinóban, akár társaságban, sűrűn fölhangzott a megjegyzés:

— Ezt a mi polgármesterünket mintha kicserélték volna. Egész abbahagyta a botosispánságot. Ezelőtt a hideg törte az embert, ha dolga akadt vele, most meg passzió beszélni vele. Igazán — egészen más lett ez az ember.

Mindig volt, aki megtalálta a magyarázatot. Az egyik a *korban*, amely tudvalevőleg nagy iskolája a bölcseségnek, a másik meg így argumentált:

— Akkor olyan volt, mert olyannak kellett lennie; most meg nem olyan, mert már nem kell olyan-

nak le
a simo
Ez
régi id
Most t

E
lapoka
a pol
hang
lepődy

ban a
ember
detése
Már
kedet
látott
tán e
már
miko
akit
gény
házal

és n

nak lennie. Akkor az öklére volt szükség, most már a simogató keze is elég. Kitünő ember az nagyon!

Ezt mind ráhagyták, még azok is, akik abban a régi időben nem voltak tulságosan elragadtatva tőle. Most teljes őszinteséggel erősítették:

— Az, az! Ez tagadhatatlan...

V.

Egy késő őszi estén az imént megérkezett pesti lapokat böngészték az urak a kaszinóban. Közöttük a polgármester. Egyszer csak Hodácsi, a fiskális, hangosan elkacagja magát, amire a többiek meglepődve néztek rája.

— No, mi az?

A fiskális az ujságot mutatta.

— Ezen mulatok ni! Csehországban, Budweissban a minapában elfogtak egy szegény tébolyodott embert, akinek az a mániája, hogy neki külön küldetése van e földön. Ezer embert kell pofonütnie. Már becsavarogta fél Európát, nappal békén viselkedett, de éjszaka megbujt lesbe állt és ha valakit látott, előugrott, rávetette magát, pofonütötte és aztán elfutott. Jegyzéket vezetett és eszerint állítólag már a két harmadrészt elintézte a küldetésének, mikor rajtavesztett. Egy gyorslábu cseh kereskedő, akit szintén nyakontisztelt, lefűlelte és most a szegény félbemaradt apostolt becsukták a bolondok házába.

Az urak mind mulatságosnak találták az esetet és nagyot kacagtak rajta. Csak a polgármesternek

üvegesedett meg a szeme és kiszökött a kérdés a száján, még mielőtt lefoghatta volna:

— És az a jegyzék? ...

A fiskális nevetett:

— Jó kérdés! De sajnos, erről nem ír az ujság.

Az asztal tulsó végén csöndesen szólalt meg a rossznyelvű Szegő doktor:

— Kár volt azt a szegény embert megakasztani a munkájában. Én hajlandó vagyok hinni a küldetése fölsőbb rendeltetésében. Lehet, hogy azok a pofonok nagyon jó helyre mentek ...

Megint nagy hahota támadt. Csak a polgármester ur arca rángatózott különösen, aminek, hogy a magyarázatát adja, odakapott a kezével a balarcához és sziszegve mondta:

— A teremtésit! Ez az átkozott rossz fogam ... már megint kezdi!

MARI NÉNI.

I.

Délelőtt tizenegy óra volt. Az előszobából heves csöngetés hallatszott és a következő pillanatban mintha egy kemény szélroham pattantotta volna föl az ajtót, amelyen Szecsey Gáborné viharzott be Mari néni elé. A szép asszony arca piros volt, mint a rózsza, a szeme szinte szikrát hányt és a hangja remegett az indulattól, mikor kivágta a furcsa beköszöntőt:

— Mit szól hozzá Mari néni! Otthagytam az uramat!

Mari néni szép csöndesen levette a halcsontkerektes pápaszemét, ránézett a hugára és nyugodtan mondta:

— Látom, hogy nem hoztad magaddal.

Az asszonykát kissé meghökkentette és bántotta ez a felelet. A válla megrándult:

— Nem tréfa ez Mari néni... Otthagytam az uramat... örökre. Elválok tőle!

Mari néni csak bólintott a fejével. De még a székről se kelt föl és semmi jelét se mutatta valamelyes kíváncsiságnak.

A huga várt egy pillanatig és mikor látta, hogy hiába vár, karikára nyílt a szeme, közelebb lépett a nénjéhez és a legnagyobb megütődés hangján mondta:

— Hát semmit se szól hozzá!? ... Hát még csak azt se kérdezi, hogy miért? ...

Mari néni még csak vállat se vont.

— Minek kérdezném, fiam! Fölteszem, hogy bizonyosan nagy okod volt rá, mert ilyesmit okos ember igen nagy ok nélkül nem cselekszik. Téged pedig mindig nagyon okos asszonynak ismertelek.

Szecseyné mintha egy kicsit megzavarodott volna erre a szép elismerésre. Furcsán nézett Mari néniére és félárbocra eresztett hangon mondta:

— Nem vagyok okosabb asszony, mint más ... Sőt, lehet, hogy még olyan okos se vagyok ... De ami türhetetlen, az türhetetlen és folyton sértegetni, folyton megalázni, folyton gyötörni nem hagyom magamat ...

Mari néni helyeslően bólintott:

— Ezt nem is kell, ezt én se hagynám.

Az asszonyka most már megint lángra kapott:

— Már pedig, amit Gábor cselekszik, az egyszerűen elviselhetetlen! Én még ilyen féltékeny bolondot nem láttam ... Higyje meg Mari néni, hogy ez az ember, ha a középkorban élnénk, bezárna a feleségét egy toronyba ... vagy még inkább egy pincébe, hogy se őt ne láthassa senki, se ő ne láthasson senkit ...

Mari néni a fejét csóválta:

— Látod, fiam, milyen okos vagy, hogy nem születnél ötszáz esztendővel előbb!

Szecseyné kedvetlenül legyintett a kezével:

— Ugyan kedves Mari néni! ... Maradt még kínzóeszköz mára is elég! ... Nemcsak a testét lehet az embernek égő vassal sütögetni, hanem a lelkét is.

És a
maga
egésze
és nem
asszon
türhet
bizik
ránéz

M
—
—
Sőt, m
mindig
Sőt, m
Fiatal
olyan
angya
ezt ...

—
—
aztán
ő is m
róla!
amike
szót v
valaki

A
—
séges
magar
hát é

És a dolog annál keservesebb, ha aki teszi, talán maga nem is tud róla... Mert ez a Gábor, azt hiszem, egészen vak ebben a tekintetben... Ez nem tudja és nem is akarja megérteni, hogy egy tisztességes asszonyra nem lehet semmi se sértőbb, megalázóbb, türhetlenebb, mint ha az ura féltékeny rá, ha nem bizik benne, ha csupa gyanu a tekintete, ahányszor ránéz...

Mari néni megint bólintott:

— Bizony, ez rossz betegség...

— No az!... És úgy látom, gyógyíthatatlan... Sőt, mindig rosszabb lesz. Mert Gábor ilyen volt ám mindig... De az első időkben még csak elviseltem. Sőt, megvallom, akkor még... nem is esett rosszul... Fiatal, bolond fővel hízelt is a hiuságomnak, hogy olyan nagyon félt és... én nem tartom magamat angyalnak... talán még provokáltam is egy kicsit ezt... ezt a...

— Gyönyörűséget!

— Jó. Hát mondjuk, hogy gyönyörűséget!... De aztán már igazán jóllaktam vele! És reméltem, hogy ő is majd csak belefárad vagy beleun... De szó sincs róla!... Borzasztó!... Borzasztó az Mari néni, amiket ez az ember művel, ha csak egy barátságos szót váltok valakivel, vagy... ha csak rá is nézek valakire...

— Pedig haragosan nézel, ugy-e?

Az asszonyka fölkapta a fejét:

— Nem biz én!... Csak azért se!... Tisztességes asszony vagyok és éppen ezért nem hagyom magamat terrorizálni!... Sőt!... Ha ő kinoz engem, hát én is megkinozom őtet!... Csak azért is kacér-

kodtam egy kicsit!... Nem tagadom!... De esküszöm, Mari néni, csak az ő érdekében tettem... Hogy hamarabb belefáradjon az ostoba féltékenykedésbe és hamarabb abbahagyja...

— Ez jó medicina!... És használt fiam?

Az asszonyka nagyot sóhajtott:

— Láthatja kedves Mari néni, hogyan használt... Ő nem fáradt bele, de — belefáradtam én... Tegnap este a Kaszinó-bálban voltunk... Megint utálatoskodott... Kijelentette, hogy éjfélnél tovább nem maradunk és utasításokat adott: kivel szabad beszélnem, kivel nem; kivel szabad táncolnom, kivel nem... No hát én megmutattam neki, hogy én — nagykorú vagyok... Öt órakor mentünk haza... most pedig itt vagyok és *oda* többé vissza nem megyek az életben soha... Magát pedig, kedves Mari néni, arra kérem, engedje meg, hogy néhány napig itt maradhassak magánál... Szeretném a mamát egy kicsit... előkészíteni a hazamenetelemre...

— Ezt nagyon okosan gondolod.

— És még egy kérésem is van, kedves Mari néni... Gábor bizonyosan tudja, hogy idejöttem, azt meg én tudom egész bizonyosan, hogy egy óra múlva már itt lesz ő is... Már pedig én nem akarok vele találkozni többé... Se most... se máskor... se soha... Minek kinozzuk egymást... Én eltökéltem magamat... Ezt mondja meg neki, kedves Mari néni és... és mondja meg neki, hogy ne is próbálkozzék... Minden hasztalan...

Mari néni élénken helyeselt.

— Jól van kedvesem. Megmondom. De hát te most mit csinálsz? ... Nem akarsz ledőlni egy kicsit?

— Dehogy akarok! Dehogy akarok!... Tudnék is én most aludni. Hanem átmegyek Giza nénihez a szanatóriumba — ne féljen, nem szólok neki semmit — és a szabónőmhöz is be kell néznem... Három órára itthon leszek... Csak arra kérem, Mari néni, legyen rendületlen... rendületlen...

— Az leszek fiam!... De mi lesz az ebéddel...

— Nem ebédelek!

Mari néni a fejét csóválta:

— Soha többé?...

Az asszonyka kedvetlen mozdulatot tett:

— Ugyan Mari néni... Hát hogy lehet ilyenkor tréfálni?...

II.

A szép asszony nem tévedett. Legfőllebb annyiban, hogy egy félóra se telt bele és Szecsey már ott állt Mari néni előtt. Az ügyvéd ur sápadt volt és valami nagy fáradtság érzett a mozdulatain. Kezet csókolt Mari néninek, azután valósággal beleomlott egy fotólybe. Eltelt egy jó perc, amig végre megszólalt:

— Olga itt van: ugy-e, Mari néni?

— Csak volt.

— Elment?

— El.

— Hová?

— Nem a Dunának!... De csak illik tán, hogy elbucsuzzék a jó embereitől, mielőtt elutazik.

Szecsey fölpattant.

— De Mari néni!... Hát ezt maga csak ilyen hangon mondja?...

Mari néni csodálkozva emelte rá a szemét:

— Kedves fiam, ha szebb hangom lett volna, akkor operaénekesnő lettem volna.

A férfi vállat vont:

— Ugyan Mari néni!... Hisz tudja, hogy nem így értettem... De különben is... Olga nem fog elutazni! Olyan nincs!...

Mari néni csak vállat vont:

— Én is kértem, hogy maradjon itt nálam inkább, de nem akar...

Szecsey hevesen fakadt ki:

— Hát miért maradna itt?... Nem itt van a helye, hanem otthon... Azért jöttem, hogy hazavigyem... Micsoda örültség ez!... Csak nem gondolja, hogy én el fogom engedni... Hát mondja már... hát mondja már, kedves Mari néni: mit csináljak?... Hát csak maga is örültségnek tartja, remélem?... Hiszen maga tudja, hogy én... én az életemnél jobban szeretem a feleségemet...

Mari néni bólintott:

— Igen. Én is örültségnek tartom.

— Mit?... Azt, hogy szeretem?...

— Nem. Hanem azt, hogy valaki pokollá tegye az életét annak, akit szeret...

Szecsey visszaült a helyére. Csöndesen mondta:

— Ezt inkább neki mondhatná Mari néni! Mert ő az, aki engem örökké kinoz...

— Akkor meg hát örülj, hogy megszabadulsz tőle.

A férfinak ökölbe szorult a keze. Forró indulattal mondta:

— De hát hogy kinozhat ilyen kegyetlenül, Mari

néni,
az én
Hogy
den te
vény s
tés? ..

M

det ar

Sz

terád,

tolvaj

bedet:

igazol

A

dozva

tökéle

van, k

jam ..

hibás

egymá

terve

soha!

végére

M

Akik

néni, mikor látja, mennyire szenvedek!... Hát mi az én bűnöm?... Hogy félttem azt, akit szeretek?... Hogy az enyémnek akarom minden szavát és minden tekintét annak, aki minden isteni és emberi törvény szerint is az enyém... Hát ez bűn?... Ez sértés?... Ez megalázás?...

Mari néni felelet helyett kérdezett:

— Mondd, Gábor: képesnek tartod te a feleségedet arra, hogy — rossz legyen?

Szecsey fölugrott:

— Nem, Mari néni! Esküszöm, hogy nem!

— Hát akkor, Gábor, mit szólnál hozzá, ha terád, becsületes emberre, úgy ügyelnének, mint egy tolvajra és ha vendégségből távozol, kikutatnák a zsebedet: nincs-e benne ezüstkanál?... Ha minduntalan igazolnod kellene, hogy nem loptál...

A férfi homlokát hideg verejték lepte el. Akadozva mondta:

— Hát nézze, Mari néni... én... én se vagyok tökéletes ember... Senkise tökéletes... A mi hibám van, belátom... Azért is jöttem, hogy megmondjam... hogy megmondjam a feleségemnek: Én is hibás vagyok, de... de jobban meg kell értenünk egymást... De hát... hát hová ment?... Hát mi a terve neki!...

— Ugy tudom: megmondta neked?

— Meg. De abba én bele nem megyek!... Abba soha!... Ő engem el nem hagyhat!... Én a világ végére is utána megyek és visszahozom!

Mari néni legyintett a kezével:

— Az nem ér semmit Gábor! Az nem megoldás. Akik szeretik egymást, azok nem alázhatják meg

egymást, legfőlebb szó nélkül megfogják megint egymás kezét, amit eleresztettek... Szó nélkül, egy mosollyal vagy egy könnyel a szemükben...

Szecsey a néni szemébe nézett és remegő hangon mondta:

— És gondolja, Mari néni, hogy idenyujtja még egyszer a kezét?...

Mari néni csöndesen felelt:

— Ha szeret — talán... Majd meglátom... Nagynehezen lebeszéltem róla, hogy rögtön elutazzon. Délután félőtre hazajön... Akkor gyere el megint...

— Hamarabb nem lehetne, Mari néni?

— Nem.

III.

Olga asszony aggasztó pontossággal érkezett vissza. Nem a rendes szokása szerint egy órával később, hanem három perccel hamarabb, mint amikorra mondotta. Sőt Mari néninek erős volt a gyanuja, hogy legalább már egy félórája sétálgathatott is a huga azzal az egyetlen céllal, hogy — ne érkezzék tulságos korán. Mert ez azt a gonosz látszatot keltette volna, hogy nagyon öli a türelmetlen kíváncsiság.

A harci tűz pirossága már eltűnt az arcáról. Inkább valami kedvetlen, fásuló fáradtság nehezedett a vonásaira és árnyékolta be a tekintetét.

Mari néni szótlanul fogadta és ő is megpróbálta egy ideig, hogy ne szóljon. A néma gögből futotta is vagy öt percig: de már akkor — nem ment tovább

a flegma. A hangjában csak úgy — vonaglott a közömbösség, mikor megkérdezte:

— Hát mi az újság Mari néni?

Mari néni először selymet fűzött be a himző tűbe és csak azután válaszolt.

— Semmi, fiam. Rendben van minden.

Szecseynének mosoly villant át az ajkán.

— Tehát volt itt, ugy-e?

Mari néni csöndesen felelt:

— Hát persze, hogy eljött, mikor hívtam.

Az asszonykának karikára nyílt a szeme. Fölcsattanó hangon mondotta:

— Hivatta? ... Mari néni hivatta?

Mari néni biccentett a fejével:

— Igen, fiam, hívtam. Te azt mondtad, hogy egy óra múlva itt lesz. Hát vártam egy órát. De mert nem jött, hát elküldtem érte ... Hiszen csak meg kellett neki mondanom a ... a határozatodat ...

Az asszonyka olyan lett, mint akit fejbevágtak. Az arca még sápadtabbra vált egy árnyalattal és értetlenül, alig hallhatóan ismételte:

— Nem jött ...

Mari néni pedig rendületlen nyugalommal folytatta:

— De mondom, hogy jött, amikor hívtam ... És aztán egy néhány perc alatt simán el is intéztünk mindent ...

Az asszonyka szinte sugva mondta:

— Elintézték mindent ...

— Igen. Okos fiu az a Gábor ... Egyszerre belátta, hogy neked tökéletesen igazad van. Tökéletesen ...

Olga asszony föllélegzett. A hangjában a diadalérzet és a keserűség birkózott egymással, mikor kivágta:

— Köszönöm!... De hát most kell neki erre rájönnie!... Most... amikor már... késő!... Most ismeri be, hogy nekem van igazam?...

Mari néni egészen a himzése fölé hajolt és így folytatta:

— Belátja, hogy teljesen igazad van. Hogy tévedetek mind a ketten és nem vagytok egymáshoz valóknak... Egy örökké vérző seb lesz a szíved, így mondotta, de nem fog az utadba állani... És abban is igazságod van, ha el se akarsz bucsuzni tőle...

Az asszonyka fölpattant. Az arca halásápadt lett és elfulladó hangon tördelte:

— Ezt... Ezt mondta?...

— Ezt. Már hogy ez volt a vége annak, amit mondott... Kedves Mari néni, mondotta, ez a végzet rendelése. Én, mondotta, más emberré, mint a ki vagyok, magamat nem tehetem. A feleségem, mondotta, nekem ezerszer a szemembe vágta, hogy az én féltékenységem — betegség. Hogy beteg ember vagyok!... Hát erre én meg ezt mondom: — Jó. Beteg vagyok. De az ő betege. A betegségem az, hogy nagyon, nagyon szeretem... Hát az egy asszonynak a hivatása, hogy otthagyja az urát, mert beteg?... Ha tüdőgyulladásom lenne, mondotta, akkor is otthagyna?... Nem hiszem, mondotta. Akkor bizonyosan ápolna és semmiesetre se lenne azon, hogy ahol fáj nekem, még jobban fájjon. Nem égetne tüzes vassal ott, ahol a láz is éget... Hát akkor, mondotta, ha tudja, hogy beteg vagyok, miért van azon, hogy még

betege
mondo
láz
ezért
pedig
hozzá,
beteg.
O
megő
hoz s
nős gy
—
M
—
felelté
A
tott fe
perc,
—
hajló
asszon
M
—
hogy
tudta
gond
dolgo
neki,
van m
még
A
liheg

betegbb legyek? Miért nem viselkedik úgy, mondotta, hogy a viselkedése borogatás legyen az én lázas szivemen? ... Az az asszony, mondotta, aki ezért ott tudja hagyni az urát, csak menjen ... Ha pedig szereti, akkor, mondotta, rohanva megy vissza hozzá, mennél biztosabb benne, hogy — csakugyan beteg ...

Olga asszony tágra nyílt szemmel, féhéren, remegő ajkakkal hallgatta a nénjét. Egy darabig szóhoz se tudott jutni, aztán csöndesen, valami különös gyermeki hangon mondta:

— És maga mit felelt erre neki, Mari néni? ...

Mari néni ránézett a hugára:

— Hát mit felelhet az ember? ... Hát te mit feleltél volna?

Az asszonyka lecsüggesztett karral állt és lehajtott fejjel. Csak a vállát vonogatta és eltelt jó pár perc, mire megszólalt.

— Én ... Én — mondotta bizonytalan, sirásba hajló hangon. — Én ... De maga, Mari néni, okos asszony ...

Mari néni elmosolyodott:

— Ezzel tán csak nem akarod azt mondani, hogy te nem vagy az? ... Légy nyugodt fiam. Én se tudtam neki okosabbat mondani, mint azt, hogy: gondolja meg jól még egyszer a dolgot. Mert az ilyen dolgot nagyon meg kell gondolni ... Azt füllentettem neki, hogy te fél hatkor utazol el ma délután. Tehát van még ideje gondolkodni — öt óráig ... Öt órákor még itt talál mind a kettőnket ... Jól mondtam? ...

Az asszonyka kérdéssel felelt. Csak éppen lihegte:

— És ő mit mondott?

— Semmit. Nem szólt semmit...

Az asszonyka az órára nézett. Pont négy óra volt. Mari néni megint a himzésére hajolt és szorgalmasan halmozta az öltéseket. Egy árva szót nem szólt többet. A fiatal asszony a sarokba ült és nagykendőt vett a vállára. A szeme rámeredt az órára, amely nyugodtan, egyenletesen ketyegett. Mari néni egyszer egy pillanatra abbahagyta a munkát és a sarok felé nézett:

— Mi az, fiam? Fázol?

Az asszony mohón felelt:

— Oh, dehogy!

Többet nem tudott mondani, mert vacogtak a fogai. Szerencsére a néni nem vette észre. Buzgón kézimunkázott tovább.

Négy óra husz perc. Az előszobában éles csengetés. Az asszonyka villámgyorsan pattan föl a sarokból és az ajtónál terem. És a következő pillanatban két kar fonja át a Mari néni fejét, egy lángoló arc simul az arcához és sugja a fülébe izzón, repesőn:

— Ő az! ... Be se várta az öt órát ... Tudtam ...

SZÜRKE VEREBEK.

Igazi téli hideg még nincsen, de azért már foga van az időnek. Csak világít a nap, de melegíteni már nem tud. A levegő olyan tiszta, hogy akár a világ végéig is el lehetne látni tőle, ha az éles szél nem marná az ember szemét. De így jobb a várótermek ablakain keresztül nézni a sárguló világot, a hervadó lombok égő színben izzó boglyáit, az állomási épülettel szemben, a mező szélén sorakozó fehér jege nyéket.

A vonat elment, most egy jó félóráig nem jön másik. A hosszú, sárga kőköckás állomási folyosó üres. A trafikos-ablak be van zárva, a különböző piros, sárga, zöld automata-állványok és szekrények is mintha aludnának. A község távol is van az állomástól, meg kicsi is. Csak maga az állomás nagy, mert három vicinális itt kapcsolódik bele a fővonalba.

A perren mégse egészen élettelen. Ketten vannak kint rajta. Szürke kendőboglya közepében, egy vasoszlop tövében egy öregasszony ül a kövön, mellette széles kaska alma. Beljebb pedig egy öreg parasztember méri csendes lépegetéssel a folyosót. Fekete báránybőrsüveg, feketeszegésű szürke hevesi szűr van rajta, a vállán szeredás. Nézelődik. Az automaták előtt meg-megáll gondolkozva, azután megint odább ballag néhány lépéssel.

Mikor az almás asszony elé ér, az ránéz és megszólal:

— No, abádi ember! Adjon Isten!

Az öregember megáll. Jó ideig nézi az asszonyt némán, figyelmesen. Ez meg mosolyogva várakozik. Végre aztán bólint az ember a fejével és közelebb lép. Nyugodtan, csöndesen mondja:

— Adjon Isten, dormándi asszony!

Az asszony helyeslően bólint és elismerő hangon felel:

— Az a! Hát mégis csak megismert?

A férfi tagadólag rázza meg a fejét.

— Bizony nem ismertem volna én meg soha. Már hogy a szememmel nem! Rossz már ez az ablak; nagyon meghomályosodott. Csak ahogy megszólalt... Mert a hang, az megmondja...

Az öregasszony nem minden büszkeség nélkül felel:

— No, én mindjárt megismertem, csak azt nem tudtam az első percben: kicsoda? De csak vigyázom, amióta itt járkál, oszt eszembe jutott...

Az ember bólogat a fejével:

— Pedig régen láttuk egymást... Már annak több, mint három hónapja.

Az öregasszony nevet:

— Hát annál bizony több vagy harminc esztendővel!... Akkor még a vasut se járt itt!...

— De nem ám!

— Vásárról jöttek valahonnan kegyelmetek, ugy-e? Egerből?

— Nem Egerből!

— Debrecenből?

— No, nem is Debrecenből!... Hiába no, asszonyoknak mégse tökéletes az emlékezetje. Mert Edelényből jöttünk.

Az öregasszonyt bántja a kritika. Kétségeskedve mondja:

— Edelényből? ... Hát oszt biztos, hogy Edelényből? ...

Az ember rosszalólag csóválja meg a fejét:

— Bolond ember az, aki a maga tettjére se emlékszik. Edelényből jöttünk a fiammal. Lovat akartunk venni, de rettentő árát kérték, hát nem vettünk. Hazafelé oszt ránk esteledett. A maga ura is ott volt, együtt jöttünk haza, ő mondta, hogy jobb lesz, ha meghálunk maguknál Dormándon. Így volt. Hát ő mit csinál?

— Az uram?

— Az.

— Az már nem csinál semmit.

— Meghalt?

— Meg ám; az idén lesz tizenkét esztendeje.

Az ember bólint.

— Ez annak a sorja. Hány esztendő volt?

— Hatvanhárom.

Az ember megint bólint.

— No, az éppen elég a kapálásból.

Az asszony csöndesen mondja:

— Még bizony élhetett volna.

Az ember vállat von.

— Avval nem parancsolunk. De hatvanhárom esztendő, az elég. Ott már meg lehet állni. Több nem is kéne senkinek.

Ezt szemmel látható nagy meggyőződéssel mondja. Az arca elkomorodik, a szem belemered a levegőbe.

Hosszu, nagy csend. Azután megint az asszony szólal meg:

— Hát elégnek éppen elég... De kigyelmed meg már több bizonyosan.

— Én már több vagyok.

— Hát osztán mennyi? Van hetven, ugy-e?

Az ember mosolyog.

— Hetven?... No, annyi már nem vagyok. Annyi már csak — voltam. Mert hetvenkettő vagyok.

Az asszony bólint.

— No, az sok. Az már igazán sok.

— Sok, — erősíti meggyőződéssel az ember.

— Lám, oszt mégse halt meg kigyelmed!

Az ember ingatja a fejét. Nem felel. Egy darabig gondolkodik, megdörzsöli az állát, azután csöndesen, panaszosan jön ki a szó a szájából.

— Nem ám... De én már tán meg se halok!... Kezdek abba lenni, hogy én már tán meg se halok!...

— Nono! — mondja az asszony.

Az öregember keserűen folytatja.

— Így van az, ahogy mondom. Én már meg se halok!... Hát mikor már?... Az ideje itt lett volna régen!... Már, aki velem egyidős, az mind elment. Most két esztendeje szentül azt hittem, hogy no: én értem itt vannak valahára! Olyan beteg voltam, hogy még le is feküdtem. De csak nem lett belőle semmi. Három napig feküdtem, azután megint csak fel kellett kelni... Azóta meg még könnyebben vagyok, mint azelőtt... A pipa is jobban esett utánna... Nincs már

nekem semmi bizodalmam ahhoz, hogy meghaljak.
Engem már itt felejtettek...

Az asszony kétségeskedve rázta a fejét:

— Nem felejtődik itt örökké senki! Csak az
egyik hamarabb elmegy, a másik meg tovább itt
marad.

Az ember hallgat egy sort, azután bólint a fejével.

— Ez éppen a hibás elrendezés. Hogy akinek
már elég lenne, de több is az elégnél, az csak itt
rostokol tovább. Aki meg még élhetne, még alig hogy
próbált valamit, azt meg viszi a halál, mint a forgó-
szél. Nincs meg a helyes válogatás. Nincs...

Szünet. Azután csöndes keserőséggel folytatja.

— Én hetvenkettő vagyok; a kis onokám meg
még öt esztendő se volt egészen... oszt még beteg
se igen volt. Reggel még játszott, másnap délután meg
már ki volt terítve.

— A gyerek az könnyen hal, — szól közbe az
asszony. — Mert abban még gyenge az élet.

— Hát az könnyen csinálta szegény! Ugy szaladt
a föld alá, mint a gyík. Egy-kettőre megvolt a baj.
Vasárnap még a térgyemen lovagolt, kedden már el is
temettük... Ugy igaz, ahogy mondom: belekerült egy
tiz pengő forintba! Még az a jó, hogy doktort nem
híttunk, mert akkor ki se telt volna a tizesből...

Az asszony biccentett a fejével.

— Megy a pénz ilyenkor.

— No már most, hol itt az igazság!? Itt volt a
nagy kiadás... Most meg osztán jövök én!... Hát ki
győzi azt ebben a keserves, rossz világban, mikor a
fejünket is csak akkor emeljük föl, ha azt nézzük,
lesz-e eső?... Ugy sajnálom azt a szegény kis gyere-

ket, hogy azt meg se mondhatom... Az anyja meg mégis mind ezt vagdossa hozzám: *Kend helyett vitték el a fiamat!*... Így a! Hát már most ezt hallgassa az ember!... Hát még ha úgy is, tehetek én róla?...

Az asszony élénken csattan föl:

— Bolond beszéd! No ez már igazán, hogy bolond beszéd! Hát ki hal meg más helyett?... No, e már bolond beszéd!... No nézze meg az ember!... Csak azt mondom én: csak menyé ne legyen az embernek! Csak attól őrizzen meg a jó Isten!

Az öregembert láthatóan meglepi ez az elevenség. Nagy érdeklődéssel kérdezi:

— Mért? Talán magának is van baja a magáéval?

Erősen bólogat az asszony:

— Volt! Csak volt! De már nincsen, áldja meg érte az Isten úgy, ahogy megérdemli, mert kimart a tulajdon házamból...

A beszélgetés megakad. A perronon egyszerre zajos elevenség támad. Egy csomó ujsággal a hóna alatt megjelenik a portás és a csöngőt rázva siet végig a folyosón:

— Személyvonat Hatvan—Budapest felé!

Az asszony megkérdi:

— Kigyelmed nem ezzel megy úgy-é?

Az ember mintha furcsállaná a kérdést:

— Dehogy is megyek én evvel! Én majd csak evvel a kicsivel megyek ni!

A vicinálisra mutat, amely ott vesztegel a külső vágányon.

— No akkor van még idő jócskán!

— Van, van. De azért jó azt ügyelni.

A várótermekből kihullámszik a közönség. A tá-

volból
kinyon

szony,
indul.

nézi a

A

kodás,
előható

Almát.

Eg

legénny

tán. Eg

bajszu

—

—

—

A

—

hitelbe

Az

—

Az

vesznek

porodn

So

ajtók, f

csikorg

egész h

volból csöndes dübörgés hallatszik, majd a fasorból kinyomul füstölögve a mozdony fekete teste.

— No, én megyek a hivatalba, — mondja az asszony, fölkel és az almás kaskával a kezében előre indul. Az ember meg hátrahúzódik a falhoz. Onnan nézi a nagy nyüzsgést, mozgalmasságot.

A vonat megérkezett. Rohanás, ugrálás, ajtócsapkodás, kiabálás. A zshivajban hol elvesz, hol megint előhatol az asszony éles, nyujtott kiáltása:

— Almát tessék venni!... Almát tessék... Almát...

Egy harmadikosztályu kocsi tele van parasztlegénnnyel. Odanyomulnak az ablakokhoz egymás hátán. Egy csontos képű, villogó szemű, vékony fekete-bajszu legény lekiált:

— Hogy méri az almát, néni!?

— Röffel, lelke! Röffel...

— Oszd hányat adna egy hatosér?

— Hét egy hatos!

A legény vág egyet a szemével.

— Az nagyon ócsó! Egyér adok egy hatost, ha hitelbe adja!

Az asszony bólint a fejével:

— Majd gondolkozok rajta!

Azzal tovább megy. Itt nincs vásár. De másutt vesznek. Fogy az alma a kosárból, de a hatosok szaporodnak.

Sokáig nem tart az egész. Megint csapódnak az ajtók, füttyülés, sípolás, a vonaton átnyilallik egy éles csikorgás, az ütközők láncának csörömpölése, azután egész hosszú teste megindul. A perronon egy percig

még tart az élet, azután kiürül megint. Csak a két öreg ember marad rajta.

Az asszony a pénzét olvassa. Nagy benne a gyakorlata, mert olyan gyorsan megy a számlálás, hogy az öregember, aki feszült érdeklődéssel figyeli ezt a műveletet, — még a szája is mozog bele — nem tudja nyomon követni. Pedig nagyon furdalja a kíváncsiság.

Nem is állja, hogy meg ne kérdezze:

— No, mennyi az árulás?

— Éppen negyven krajcár.

Az ember őszinte elismeréssel mondja:

— Pénz. Egy fél napszám.

Az asszony észreveszi a hatást s büszkén mondja:

— De ez csak ez az egy vonat. Már volt kettő, meg még lesz négy.

Az öregembernek megfényesedik a szeme.

— Oszt mindnél vesznek? Hát akkor sok hatos összejön, ugy-é?

Az asszonynak valami furcsa kacérság van a hangjában, mikor felel:

— Hát éppen nem panaszkodhatok. Egy három forintot mindennap megáruk most is. Nyáron jobb. Akkor van nap, hogy öt forint is bejön. Mert akkor szomszások az utasok, oszt igen kívánják a gyümölcsöt.

Az embernek kidagad a szeme. Nagyon élénken mondja:

— Öt forint egy nap!? ... De az nem mind csupa haszon, ugy-é?

Az asszony mosolyog.

— Jó is lenne! De nekem se adják ingyen az árut.

— Az árut?

— Hát a gyümölcsöt! Én is pénzen veszem. De azért a fele megmarad haszonba. Nem panaszkodhatok.

Az ember nem felel. Csak néha megbillenti a fejét. Nagy hallgatás után szólal meg újból. Csöndesen, nagy meggondoltsággal mondja:

— Jó seft. Azt mondom, hogy jó seft.

Megint hallgatott egy sort.

— Oszt mulatságos is... Itt nézelődni... A sok gőzös, a sok ember jön-megy... Szép seft nagyon.

Az asszony megint mosolyog és harmadszor is elismétli:

— Nem panaszkodhatok.

Bólint az ember.

— Hiszem. A maga helyébe én se panaszkodnék.

Megint nagy hallgatás. Az asszony arca elkomolyodik. Félrefordítja a fejét és jó vártatva igen csöndesen mondja:

— Mindenki a maga baját tudja...

Az ember fölnezel.

— Ugy igaz. De hát magának mi baja lehet? Akinek ilyen jó seftje van, az csak nem mondhatja, hogy nagy törődéssel él?

Az asszony vállán megrándul a kendőtömeg:

— A nagy se nagy, ha érdemes, a kicsi se kicsi, ha nem érdemes! Az határoz, hogy kinek-minek?

— Hát csak van tán kinek? ... Hát a család?

Az asszony fölkapja a fejét. A szeme megvillan

és a hangjában is mintha villogna, foszforeszkálna valami, mikor beszél:

— A család!? ... Nincs ... Nincs nekem családom! Mondtam már: elmart a menyem! Nem nyugodott, amíg ott nem hagytam a tulajdon magam házáat. No hát ha a fiamnak inkább ő, mint én, a szülőanyja, hát legyen vele boldog ... Ha ők megvannak én nélkülüm, én is megvagyok ő nélkülük ... No! ... Nem lakok én már Dormádon! Itt lakok a faluban, ilyen magam ni, mint az ujjam!

Csupa keserűség a szava. De az ember úgy hallgatja, hogy a szeme is kidülled belé. Mikor aztán az asszony elhallgat, lehajtja a fejét és sokáig némán nézi a sárga kókockákat. Majd sóhajt egyet és a fejével bólogatva mondja:

— No, nekünk igen egy a sorsunk mind a kettőnknek ... Hiába no! Már úgy tartom én: fiatal az öreggel sehol se fér össze ... Mert lássa, én is csak úgy vagyok ám a menyemmel! ... Különösen azóta, hogy az a kisgyerek szegény meghalt ... Nekem is sok már a türömből ...

Az asszony élénken mondja:

— Hát oszt mért nem segít rajta?

Az ember nagyot néz:

—Segíteni rajta! Hát oszt hogy?

— No! Hát egy kosár almát, vagy egy korsó vizet csak kigyelmed is elbir ...

A két öreg szempár összetűz egy pillanatra. Azután az ember lassan félrefordítja a fejét és csöndesen, akadozva mondja:

— El ... El én kettőt is. Egy véka búzát az ősön még kivittem a malomba háton ... De a kiabá-

lást... azt nem szeretem... Azt nem szoktam... az nagyon különös lenne nekem...

Az asszony vállat von:

— Azt nem is kívánom... Elég, ha az egyik kiabál... Először nekem is furcsa volt. De már megszoktam...

Elakad a szó. Egyiknek sincs semmi mondani-
valója. A hosszú, nagy folyosón teljes a csend. Egy-
szer aztán az öregember gondol egyet és — leül a
földre, az asszony mellé. Eltelik egy jó negyedóra,
anélkül, hogy akár az egyik, akár a másik meg-
szólalna.

Egyszer aztán előrehajol az ember és az asszony
felé fordítja az arcát. Ez halkán kérdi:

— Mit néz kigyelmed rajtam?

— Azt nézem, hogy... hogy meg nem ismertem.
Pedig a szeme, az hát csak megmaradt, aki volt...
Szép fekete szeme volt, arra emlékszem.

Az öregasszony félrefordítja a fejét.

— Én mindjárt megismertem kigyelmedet.

— Megint hosszú, nagy csend. Az ember a csiz-
máját nézi és mintha a lábafejéhez beszélne, mikor
aztán megszólal. Ennyit mond:

— Hát biz az meglehetne...

Az asszony meg se mozdul. Nem is kérdezi, hogy
mi az, ami meglehetne. Csak maga elé néz és ő is a
levegőnek mondja:

— Meg kell gondolni az ilyesmit...

Az ember bólint a fejével.

— Meg. De ne sokat gondolkozzék az, akinek
már nincs sok ideje a spekulálásra.

Künt a vágányon mozgás támad. Egy kis lokomotív, amely idáig jó messze árván, csöndesen párolgott, pöfögni kezd, sűrű, fehér füst csapkod a kéményéből, dübörög és a veszteglő, kurta kocsisor élére igazodik.

— No, már a kigyelmed lovát fogják! — mondja az asszony. — Ez viszi, ugy-é?

Az öreg ember fölkászolódik.

— Ez. Ez a kehes!

A perron megint élénkülni kezd. Nyílnak az ajtók, megszólal a csengő, emberek jönnek.

A két öregember áll egymással szemközt. Megint az asszony mondja:

— No, kigyelmedet már viszi a gőzös.

Az ember ránéz a vonatra.

— Egy forintér elvisz, egyér vissza is hoz.

Az asszony lesüti a szemét és nagyon csöndesen mondja:

— Én itt vagyok. Ha meg valahogy véletlenül itt nem találnék lenni, itt lakok közel, a Vasút-utcában. Kovács József háza, özvegy Boros Andrásné...

Az öregember bólogat:

— Nono! Hát addig is...

Kézet nyujt az asszonynak. A két öreg, csontos, barna kéz összefog. A portás kiabál:

— Tárkány, Tiszafüred, Debrecen felé beszélés!...

A HARAMIA.

I.

A házigazda, aki harminchat esztendő korában már rendes professzora volt az orvosegyetemnek, nemcsak híres, de világhírű pszichiáter, akihez úgy zárandokolnak az idegbeteg emberek, főként nők, mint az igazhivők Mekkába, a csudatevő fekete kőhöz, félig heverő helyzetben ült a pamlagon és félig lehunyt szemmel hallgatott egy Doma Béla nevű vidéki földbirtokost, egykori diákpajtását. A professzor erősen megkopaszodott fejével, éles vonásu, keskeny, borotvált arcán egy nagy fáradtság nehéz felhőjével sokkal idősebbnek látszott, mint a vendége, pedig egyformán negyven esztendő volt mind a kettő.

A földbirtokos szép, egészséges arcu, barna ember, akadozva adta elő a mondanivalóját és szinte minden harmadik szava bocsánatkérés volt, hogy a barátja igazán drága idejét rabolja, holott ezt talán az egész dolog meg se éri. De a tanár barátságosan erélyes unszolására mégis csak tovább beszélt, mialatt becsületes, meleg nézésű barna szeme tisztelettel és bizonyos zavarral függött a tudós arcán. Egyszer aztán végképpen elhallgatott.

A professzor egy kicsinyég várt, aztán fölemelkedett fektéből, a barátja arcába nézett és megkérdezte:

— Eddig van?

Ez csöndesen felelt:

— Hát... eddig. Mást nem igen mondhatok.

Zavartan tette hozzá:

— Tán... el se volt érde...

A tanár egy kézmozdulattal elvágta a szavát. Az ő sajátságos energikus szóejtésével mondotta:

— Köszönöm. Nem szeretek, nem is szoktam ugyan így, másodkézből diagnózist csinálni, de baráti kötelességem, hogy veled kivételt tegyek. Különben is ahogy a tüneteket meg a körülményeket elmondottad: a kórkép meglehetősen világos. Bajosabb tévedni, mint jól látni. Ami pedig azt illeti, hogy érdemes volt-e ezzel a dologgal hozzám fáradnod, hát erre két okon is azt mondom, hogy igenis érdemes volt. Először, mert így legalább husz év múlva megint láttalak...

— Oh, kérlek, kérlek... Igazán...

— Másodszor meg, ezek a tünetek, amiket szíves voltál elmondani, csakugyan — jelentenek valamit...

A vendég megrezdült és az arca halaványabb lett egy árnyalattal. A professzor pedig folytatta:

— Tehát az asszonyka, aki most harminckét éves, soha még beteg nem volt, minden kábitó, fárasztó bajtól és izgalomtól távol él a falu üde levegőjében csöndben és gondtalanul, anélkül, hogy valami testi baj gyötörné, egy idő óta — szenvedő. Busong. Ideges. Alig lehet a szavát venni. A jó kedve egészen elveszett. A társaságot, amelyben azelőtt jól érezte magát, most kerüli... Még a tiedet is...

A vendég közbevágott:

— No hát...

Tiltakozni szeretett volna, de a hangja tétova volt és határozatlan.

A professzor elértette és segítségére sietett:

— Jó, hát nem kerüli; de mégis jobb szereti a teljes magánosságot. Így mondtad... Nagy sétákat tesz egyedül és úgy viselkedik, úgy járkál, oly elmerülten, oly aléltóságában az érzékeinek, mint egy alvajáró. Így mondtad?

— Így.

— Nos, hát ezek a tünetek egy nagyon ismert és nagyon elterjedt, azt is mondhatnám: nagyon népszerű betegség világos szimptomái. Nem akarom meggyötörni a türelmetlenségedet. Mindjárt meg is mondom a nevét ennek a betegségnek. Ugy hívják, hogy: szerelem.

A barna ember, mint egy párdue ugrott fel. Az arca vérpiros lett és mintha valami nagyot akart volna mondani. De aztán megrázkódott, az ajka különös, fanyar mosolyra torzult, legyintett a kezével és halkán mondta:

— Ostobaság!

És ellenséges tekintettel nézett az orvos arcába. Ez nyugodtan állta és nyugodtan folytatta:

— Az. De én a magam részéről azt tartom, hogy minden betegség ostobaság. Okos dolog: egészségesnek lenni. Ezt a betegek is tudják, csak nem tehetnek róla szegények, hogy nem praktizálhatják.

A földbirtokos egy türelmetlen mozdulattal szakította félbe a filozofálást és bosszus, rideg hangon mondta:

— Én nem így értettem!... De az én feleségemhez ilyen... ilyen föltevés nem férhet!... Erre mond-

tam!... Igen... Ostobaság!... Bocsáss meg, de...
de ostobaság!... Nem is tudom: kibe lehetne!...

— Én tudom!

— Te tudod?...

A szó úgy csapott ki a megdöbbent férj száján,
mint a láng. Szinte perzselt.

A professzor pedig fölállt, odalépett hozzá, a vállára tette a kezét és most már meleg, csöndes hangon beszélt:

— Igen, én tudom és éppen ezért fölösleges, hogy a revolveredet keresd. Akibe öngyűlölete most szerelmes, azt te úgyse fogod megölni. Sőt úgy látom, az életedet is odaadnád érte...

— Az életemet...

— Igen... Mert ez a valami — ő maga. Ő maga!... Ne vágj ilyen értelmes arcot, kérlek!... Az eset nem különös, orvosi nyelven szólva nem *értékes*, mert nem ritka... Bizonyos körülmények között szinte elkerülhetetlen a kifejlődése és a te eseted valószínűleg dédelgető bűszégekben mutatja ezeket a körülményeket, mintha csak egy klinikai laboratóriumban fejlesztették volna. Te elmondottad, hogy a feleségedet valószínűleg az intézetből vitted egyenesen az oltár elé, onnan a falusi kastélyodba. Tehát — verseny nélkül jutottál a szívéhez. Ez nem jelenti azt, hogy a diadalod nem lenne teljes és kétségtelen. Sőt, biztos vagyok benne, hogy valóban ilyen. De érts meg jól és ne érts a szavamból többet, mint amennyit mondok: az élet nem szeret elengedni bizonyos próbatételeket és a legrövidebb utat a madaraké, nem az embereké. Minden szerelmes férfinak van, ha más nincs, egy riválisa, akit ki nem kerülhet. Ez a rivális: a nő fan-

táziája.
ről, aki
nél és
egy leá
bűvös l
az erej
Te nem
se a ki
hasonlí
a form
téged a
bajjivá
hiúsága
királyk
minder
főlebb
tudta
álmok
és nek
gudno
keznie
D
mond
—
igen.
É
E
—
—
A
gosan

táziája. Az a bizonyos álom arról a bizonyos hercegről, aki, ha nem tündérkirályfi, hát — még több ennél és még tökéletesebb. Mennél több alkalma volt egy leánynak, hogy várja és — hasztalan várja azt a bűvös lovagot, annál gyöngébb lesz ennek a riválisnak az ereje. A te asszonykádnak erre nem volt alkalma. Te nem birkóztál meg egy küzdelmes versenyben érette se a királyfival, se azokkal, akik első látásra jobban hasonlítottak volna hozzá, mint te... Már pedig ezt a formát a nő nem igen engedi el annak se, akit, mint téged a feleséged, legigazabb érzéssel szeret. Erre a bajvívásra szüksége van, ne mondjuk úgy, hogy a hiuságának, mondjuk így, hogy a büszkeségének! A királykisasszonyért meg kell vivnia a lovagnak és minden leány királykisasszony, akit szeretnek. Legfőlebb lemond a királyságról a diák kedvéért, aki le tudta teríteni a vetélytársát... Kedves barátom, az álmok hercege most ott áll a te házad küszöbe előtt, és neked le kell őt teritened!... Nem szabad se haragudnod, se megijedned, mert ennek el kellett következnie... Megértetted, amit mondtam?

Doma sokáig hallgatott. Azután csöndesen mondta:

— Azt hiszem... megértettem... Azt hiszem... igen... De hát mit csináljak?... Mit csináljak?

És nyugtalanul nézett az orvos arcába.

Ez mosolygott:

— Már megmondtam. Le kell teritened!

— Az álmok hercegét?

— Azt!

A férj egy kétségbeesett mozdulatot tett és haragosan kiáltotta:

— De hogyan!? ... Én is köddé váljak?

A tanár a fejét rázta:

— Sőt ellenkezőleg! Öt fogjuk idecibálni a felhők közül ... Vagy a fülénél, vagy a lábánál fogva! Neki kell lejönni a földre!

A férj különös, riadt és gyanakvó tekintettel meredt a professzorra, ez pedig nyugodtan, mosolyogva mondta:

— Mit bámulsz? ... Hisz ez a mesterségem! ... Ebből élek ... De most gyere, üljünk ide a sarokba és figyelj jól minden szavamra ... Diktálni fogom a kurát! Megfíltom, hogy csodálkozz és megfíltom, hogy ellenkezzél! De parancsolom, hogy engedelmeskedj!

... A diktálás eltartott egy óra hosszát. A tanár különben nem is diktált, hanem irt és amit irt felolvasta a barátjának, azután átarta neki. A földbirtokos, mikor távozott, sápadt volt. Izgalom, zavar és nyugtalanság volt az arcán. Az ajtóban a professzor még megfogta a karját és halk, de kemény szóval mondta:

— Kezet rá, hogy megteszed!

A férj egy pillanatig habozott. De aztán némán nyújtotta oda reszkető kezét.

II.

Délután öt óra. A kalendáriumban még tél lenne, de a levegőben már a futva közeledő tavasz lehellete áramlik. A Doma-kertnek az országútra nyíló hátsó ajtaján egy szép, nyulánk asszony lép ki, körülnéz a néptelen, barna síkon, egy percig tétován áll, mintha vissza akarna fordulni; de aztán mégis csak előre in-

dul. Va
azután
zet, A
körülbe

A
igen jár
ságos a
ták má
kor is,
Ha tesz
akarná.
Bélánál

Az
Mindur
ismerné
talansá
felhője.

A
ahol tel
áll és
viaskod
latlansá
körülne
mantlyu
asszony

«S
től, ak
látni a
zésben,
egy sz
hogy e
zódni

dul. Vagy háromszáz lépést az országot szélén halad, azután befordul a másikra, amelyik a Tiszához vezet. A Tisza-gát egy jó negyedóránnyira van, közben, körülbelül az ut fele táján a szőlő mellett huzódik el.

A kert a falu legszélén van: ilyen időben nem igen jár erre senki. De ha meglátná is valaki a nagyságos asszonyt, nem lepődne meg rajta. Megszokhatták már jó idő óta hosszú, magános sétáit még olyankor is, amikor maró hideg szél sikoltzott a határban. Ha teszi: bizonyosan ez a passziója. Mert hiszen, ha akarná, üveges hintóban is sétálhatna. Van Doma Bélának több is egynél.

Az asszony menése mégis habozó és határozatlan. Minduntalan meg-megáll és körülnéz, mintha nem ismerné a járást. A szép, halavány, de telt arcon nyugtalanság cikkázik és a tekintetén szorongó félelem felhője.

A szőlőskert mellett bevágásba mélyül az ut. Itt, ahol teljes a csönd és a magánosság, az asszony megáll és egy cölöphöz támaszkodik. Az arcán habozás, viaskodás, tanáctalanság. Egy darabig teljes mozdulatlanságban áll, mint egy szobor. Azután megriad, körülnéz és lassan, óvatosan egy levelet huz ki a kar-mantyujából. Hosszu, négyoldalas levél volt: de az asszony csak a legutolsó sorokat olvassa:

«Soha férfi többért kevesebbet nem kért egy nőtől, aki végzete lett, mint amiért én esengek. Csak látni akarom egy pillanatig abban az üdvösséges érzésben, hogy azért jött, hogy lássam. Nem kívánom egy szavát se, a keze érintését se, azzal se terhelem, hogy egy tekintetet vesztegessen rám. Meg fogok huzódni némán és láthatlanul és magamba fojtom a föl-

harsogó boldogság szavát, ha láni fogom, hogy eljött és elég lesz az én szegény, szomorú egész életem kincsének a drága emlék, hogy egyszer megtett valamit nekem, értem az én álmaim ragyogó királynője. Hat óráig várom. Ha addig nem jön — mutassa meg ezt a levelet az embereknek és mondja meg nekik, hogy egy halott fekszik a füzesben... Egy halott, akinek a maga neve volt az utolsó imája...»

Az asszony szíve hevesen dobogott. Ez a levél nem az első volt. Három hét óta az ötödik és egyiket se a posta hozta. Ott találta őket a szobája asztalán és nem volt rá mód, kikutatni, hogyan kerültek oda? És csupa áradó vallomás és szerelem és szenvedés és lemondás volt valamennyi. Oly rajongó és oly nemes, oly tiszta és oly határtalanul szomorú, hogy az asszony szíve tele lett forró és fájdalmas megindulással, amint olvasta.

A két első levelet egy napon kapta, amikor az ura véletlenül nem volt otthon. Hajnalban bement a városba és csak másnap estefelé jött haza. Az egyik levelet az éjjeli szekrényen találta: a másikat délután annak a regénynek a lapjai között, amelyet olvasott.

Mikor az első elolvasta, az első gondolata az volt, hogy az ura után bemegy a városba és megmutatja neki. A második után... ez a gondolata, mint egy sérült hajó alámerült egy meleg, kábitó áradatba, egy különös szédület tengerébe, amely elborította szívét és gondolatát... És ebben a szédületben volt nyugtalanság, félelem, remegő kíváncsiság, rémület és mindezeknél erősebben — várása valaminek, ami megoldja vagy — még sűrűbbé tegye ezt a rejtelmet... Minden levél, a maga titokzatos érkezésével

egy cs
izgalom

M

szél, n

Odafu

Fa

mely

H

Je

—

remegő

É

Tisza

kéz vo

M

izgalom

dolkoc

—

át a v

akkor

T

indult

se látó

T

meg.

F

M

álszak

ki a s

az ass

egy csoda volt és az asszony egyre türelmetlenebb izgalommal várta a következő csodát.

Most, ebben a pillanatban, mint egy éles, hideg szél, megint az a legelső gondolat vágott az agyába. Odafutni az urához és mindent elmondani neki...

Fölhuzta kissé a kabátja ujját és az órára nézett, mely a kadkötőjébe volt beleillesztve...

Háromnegyed hét...

Jeges ijedség reszkettette meg a szívét.

— Nem megyek... Nem megyek... — suttogta remegő ajkakkal. — Nem megyek...

És csetlő-botló, de szapora léptekkel indult a Tisza felé. Mintha egy láthatatlan, erős és könyörtelen kéz vonszolta volna...

Már a gáton volt. Az arca valósággal eltorzult az izgalomtól. Megállt és minden erejét megfeszítve gondolkodott.

— Eh, hát mi is az egész? Lesétálok a füzesen át a vizig... aztán vissza... Öt perc az egész... És akkor megtettem...

Toppantott egyet és furcsa, merev léptekkel elindult a füzesen át a folyóig vezető rövid uton. Senkit se látott. A szive úgy dolgozott, mint egy gőzkazán.

Talán ötven lépést tett, amikor dermedten állt meg.

Hirtelen egy alak termett az ut közepén.

Magas, karcsu férfi, uriasan öltözve, de sűrű álszakállal az arcán, úgy hogy a szeme is alig látszott ki a szőr-bozótból. Levett kalappal, mélyen meghajolt az asszony előtt és mohó sietséggel sugta:

— Ne ijedjen meg... Semmi baja se lesz... Köszönöm, hogy eljött... De ennek meg kellett történnie...

Az asszonynak egy szó nem jött ki a száján. Ami azután történt, mintha csak álmodta volna... Az álarcos ember hirtelen megfogja a kezét és lekapcsolja a karkötőjét... Még egy gyors mozdulat és már a nyaklánc is nála van... Azután elszedi a karmantyuját... Nincs más benne, csak a levelek... Az álarcosnak az is préda, mert zsebrevágja... De a rabló bizonyára nagyon siet. A fülbevalókról meg a gyűrűkről megfélemedezik... Gyorsan zsebébe rejti a vékony zsákmányt, megint meghajol és sugva mondja:

— Köszönöm, tündérkirálynő! Végeztünk...

És ebben a pillanatban már el is tűnik a füzes mélyében.

Az asszony még a halálos rémület dermedtségében áll egy-két másodpercig... Azután hangtalanul mozgó ajkakkal, futni kezd, ahogy remegő lába bírja... Ki az erdőből, át a gáton, de... tovább nem megy... Egy éles sikoltás és ájultan esik össze az úton...

III.

Mikor Doma Béláné magához tért és a szemét kinyitotta, első tekintete a férjére esett, aki mellette ült a pamlag szélén és fogta a kezét. A föleszmélő asszony szemében rémület villámlott meg és a keze megrándult. Olyan mozdulatot tett, mintha föl akarna ugorni.

Az
lid ener

—
szót se

Az
delte:

—
Az

—
pillanatb
egy per
utonálló
zsákmán

És
nyaklán

Ez
érte vol
lanságba
susogta:

—
Az

—
Hir

—
bántam
édes!

Az
odahuzt
ajkát er
mán. de

Szöllősi

Az ura azonban a homlokára tette a kezét és szelid energiával visszatartotta. Halkan mondotta:

— Csak maradj békén... Itthon vagy... Egy szót se kell szólnod... Már tudunk mindent...

Az asszony megremegett és vacogó fogakkal törtelte:

— Mi... mindent...

Az ura csöndesen bölintott a fejével:

— No igen... Hisz hála a véletlennek, abban a pillanatban értem oda... Bár hamarabb jöttem volna egy perccel... akkor nyakon is csiphettem volna az utonállót... De úgy futott, mint a nyúl... Hanem a zsákmányát, azt eldobta... Nézd...

És odamutatta az asszonynak a karkötőt, meg a nyakláncot.

Ez fölsikoltott. A szemét, mintha villám fénye érte volna lecsukta. Egy pillanatig halotti mozdulatlanságban feküdt, aztán halkan elfulladó hangon susogta:

— És más?... más?...

Az ura tompa hangon felelt:

— Más?... Mást nem találtam!... Mást nem!

Hirtelen megélénkült a hangja:

— Különben az ördög törődik mással! Ezt se bántam volna! A fő az, hogy te... te megszabadultál édes!

Az asszony egy szót se szólt. Csak csöndesen odahuzta az ura kezét a szájához és rátapasztotta az ajkát erősen, forrón és lecsukott szempillái alól némán, de sűrűn áradt a könny. Oly görcsösen fogta a

férfi kezét, hogy ez nem tudta kiszabadítani. Csöndesen dűnnyögte:

— No... No... Kis bolond...

És szeretett volna mosolyogni, de nem tudott... Félrefordította a fejét és zavaros érzései ködéből a professzor éles vonású, okos arca sugárzott rá diadalmas, kissé gunyos és kegyetlen mosollyal keskeny ajkán. És igazán nem tudta, mit érezen: hálát, szemrehányást, örömet vagy szomorúságot?...

Ha
bek le
nyabb
akkor
temető
nek én
míg ő
füzest
nek a
de az
Az ő
a gyer
neki, f
mor ő
omló
fekete
mindig
volt m
T
a lova
érthet
kat já
gény

i. Csönde-

tudott...
ködéből a
ott rá dia-
al keskeny
álát, szem-

TEMETŐ SZUCSÁNSZKY

Ha meggondolom, hogy azóta mennyivel kisebbek lettek a falunkban a házak, mennyivel alacsonyabb a bádogtetejű torony is most, mint amilyennek akkor láttam, biztosra kellennem, hogy az öreg *temető Szucsánszky* se volt az a hatalmas óriás, akinek én emlékszem. Ám a házak, a torony megvárták, míg összezsugorodtak a látásomban, a keskeny tiszai füzeset se nézem többé irdatlan rengetegnek, amelynek a mélyén oroszok és indiánusok tanyáznak: de az öreg Szucsánszky ezt az időt meg nem várta. Az ő alakja az én gondolatomban máig megmaradt a gyermeki látás világában. Ma is csak a térdéig érek neki, föl kell néznem, hogy lássam a magasban komor ősz fejét, dus, hosszú fehér szakállát, vállára omló fényes fehér haját. Ezen kívül azután minden fekete rajta. A ruhája, a nyakravalója mind gyászos, mindig fekete, legalább amióta én emlékszem, ilyen volt mindig.

Többnyire kocsin láttam. A hintója is fekete volt, a lovai is feketék. A sok feketeség különben nagyon érthető volt, mert az öreg Szucsánszky, bár elég sokat járt, mindig csak temetni járt. Boldogtalan, szegény fiatalon lehervadt lányok temetésére, akiknek

ő gondoskodott a tisztes eltakarításukról, ő fizette a sirhelyet, a papot, ő állíttatott a hantjuk elé fehér márványkövet, mindnek ezzel az aranyos fölírással:

Ilonkának — az édesapja.

Azt mondják, száznál több ilyen sirkőnek kell állania mindenfelé az országban, de még az ország határán túl is, idegen földön, leginkább folyómenti városok, falvak temetőiben. Mind egyforma és mindet az öreg Szucsánszky, a temető Szucsánszky állíttatta tizenhét esztendő lefolyása alatt. Mert ennyi ideig volt temető Szucsánszky a különös öreg ur és ez alatt az idő alatt, tizenhét esztendőn át igazában mindig egy leányt temetett, az ő egyetlen gyermekét, akinek száznál több sirja van, valamennyinek fényes, aranybetűs obeliszk a fejénél és mégse lehet tudni, meggyötört gyöngé teste nem porlad-e jeltelen sirban valahol a temető árka mellett.

*

Hogy miképen lett *temető Szucsánszky* az öreg urból, annak a története nem valami rendkívüli. Annakelőtte, mielőtt ezzel a jelzővel ruházta föl a nevét a tiszamenti nép, amely mindenkinek szolgál valami ilyen építetonnal, a *zsugori Szucsánszkynak* hívták. Mert az volt csakugyan. Nem a mi falunkban nőtt a fája. Nem volt ott azelőtt se háza, se sirja. A végrehajtó hozta valahonnan Tótországból. Dobszóval csináltak neki helyet. Licitáción vette meg a Lászy-házat meg birtokot és hogy így beszármazott a faluba, nem nagyon igyekezett, hogy megszerettesse magát az új hazájában.

Ugy szaglászta a pénzt, mint az éhes farkas az ennivalót és egyre csak azon volt irgalmatlan törekvéssel, hogy — gazdagodjék. Kosárba gyűjtötte a bankót: de a garast is sajnálta a szegénytől, mintha tizenkét gyereknek kellett volna összekaparnia a vagyont. Pedig csak egy volt neki. Egy sugár, halavány szőke leány: az Ilonka.

Hogy halvány volt-e csakugyan, vagy hogy mindig halvány volt-e a szegény kis Szucsánszky Ilonka, Azt én nem tudhatom. Én sose láttam és amit hallottam róla, akkor hallottam, mikor már más se látta. Mikor már sugár alakja egy holdsugáros éjszakán eltűnt a valóságból, örökre eltűnt, hogy élő ember többé soha se lássa. Odaadta magát szépen, fiatalon, szerencsétlenül, szomorú szőkeségében a szabad képzeletnek, hogy ez ott lássa és olyannak lássa, ahol és amilyennek akarja. A Tisza fővényes fenekén, vagy Tündérorszáiban soha se hervadó rózsakoszorúval aranyfürtös fején. És a képzelet hálás az ilyen adományért. A tündérmesék csillogó fátyolát borítja a boldogtalanul eltűnt szép leányra. Megteszi gyönyörűbbnek minden élőnél: napsugárfürtűnek, csillagszeműnek, harmatosnézésűnek. Nótát is csinál róla, olyat, akinek hangjában szerelmes szívek fájdalmas dobogása lüktet, reszkető meleg érzéssel teljesít, hogy az ember ha hallja, a szeme könnybe lábbad.

Mondom, én már csak így ismertem meg szegény Szucsánszky Ilonkát, aki olyan tökéletesen el tudott menni a világból, hogy szőke hajának még egy elhullatott szálát se találta meg senki. Ugy elszállt, mint a harmat, vagy mint az esti harangszó.

Nem ok nélkül ment el, az természetes. Nagyon

szerelmes volt a Szucsánszky Ilonka Lássy Tamásba, ugyanabba a Lássy Tamásba, akinek a házát, földjét dobszó mellett vásárolta meg az édesapja.

A lányát féltette-e tőle a zsugori Szucsánszky vagy a pénzét: az is lehet, hogy mind a kettőt, csak az bizonyos, hogy ebből a szerelemből nem lett lakodalom. Az öreg Szucsánszkynak az volt a véleménye, hogy tökéletesen elég, ha Tamás ur egyszer elherdálta az ősi vagyont. Ő nem azért kinlódott, hogy a fiatal ur még egyszer fárasztthassa magát — hasonlóval.

Ez a kosár volt-e olyan nagyon nehéz, hogy megroskadt alatta, vagy egyéb teher is nyomta-e széles vállát, meglehetősen mellékes. Lássy Tamás úgy érezte, hogy most már le kell pihennie, de — örökre. Ugyis elég hangos éjszakát virrasztott át. A régi módi szerint csinálta a dolgot, sőt egy kicsit betyárosan. Egész éjszaka muzsikáltatott magának Füreden és másnap délre átlőtt szívvvel hozták haza, hogy behurcolkodjék az utolsó ingatlanába, amiye még megmaradt, a családi sirboltba.

A temetés után való reggelen egy szál fehér nádi liliomot találtak a kriptá vasajtaja előtt. Azok találták, akik a szegény kis Szucsánszky Ilonkát keresték. Mert ezen a reggelen történt, hogy érintetlenül találták az öreg Szucsánszky egyetlen leányának az ágát, üresen a szobáját. Ezen az éjszakán tünt el a szegény kis Ilonka, úgy hogy senki se tudott róla semmit. Csodálatosan kicsi lábának és könnyű lépésének kellett lenni, hogy semmi, de semmi nyoma se maradt. Hiszen ha csak egy letaposott fűszál mutatta volna: merre ment, az öreg Szucsánszky ráakadt volna okvetetlenül. De rettenetes, milyen néma tud lenni a

föld, a fű
ugy fagga
az esdekl
voltak, ak
telenségge
az árnyél
getett vel

— N
tok, mern
Valami ü
egy szót

Buzd
féljenek;
tódása. D
nem is u
hogy a tū
hat, amit
akihez al
lenni. Te
hinti tele
magához

Ezt
nak, han
mikor bi
resésben.

— M
— és m
senkim s
gyűjtötte
Meglesz,
Minden;

föld, a fü, a fa, a virág, hogy tud titkot őrizni, ha úgy faggatják is, ahogy az öreg Szucsánszky faggatta az esdeklő tekintetével, meg a zavaros szavával. Mert voltak, akik hallották, hogy az öreg szóba állt az életelenséggel: virággal, bokorral, a fákkal, amelyeknek az árnyékában a leánya mélázgatni szokott; beszélgetett velük, kérdezősködött tőlük:

— Nem láttátok, mikor elment? ... Nem tudjátok, merre ment? ... A szavát nem hallottátok? ... Valami üzenetet nem hagyott nekem? ... Ha csak egy szót is ...

Buzdította őket, hogy csak szóljanak bátran. Ne féljenek; a leánynak, ha ráakad, nem lesz semmi bántódása. De nemcsak hogy bántódása nem lesz, ezentul nem is úgy lesz, ahogy eddig volt. Ugy élhet otthon, hogy a tündérkirálynénak se lehet jobb dolga. Kívánhat, amit akar: meglesz. Férjhez is mehet ahhoz, akihez akar. Herceget hoz neki, ha hercegné akarna lenni. Teheti; mert Szucsánszky Pál akár bankóval hinti tele az utját annak, akit az ő egyetlen gyereke magához kíván.

Ezt különben nemcsak a virágoknak, meg a fák-nak, hanem az embereknek is elmondogatta az öreg, mikor biztatta őket, hogy legyenek segítségére a keresésben.

— Mindene meglesz, amit kíván, — ismételte — és minden úgy lesz, ahogy ő kívánja ... Hiszen senkim sincsen, ő az én mindenem, és amit szereztem, gyűjtöttem, kinek gyűjtöttem volna, ha nem neki? ... Meglesz, mondom, mindene, amit csak kívánni tud ... Minden; minden ...

De aki így mindent kívánhatott volna: hol volt? A fák nem mondták meg — susogtak sokat, főként estenden, de az öreg Szucsánszky sehogyse tudta megérteni szavaikat — az emberek meg nem tudták megmondani. Nem mintha senki se látta volna azon a holdas éjszakán: nagyobb baj volt, hogy — sokan is látták. És mind másfelé. Egyik a tiszai töltésen, a másik az országuton, a harmadik Domaháza irányában. Mindenik másfelé — ugyanabban az időben.

Az édesapja kerestette erre is, arra is, mindenfelé. Egy vagyont ígért annak, aki nyomra vezeti, átkutatták érte az erdőt, a kutak meg a patakok vizét: Szucsánszky Ilonka nem került elő.

Vagy hat hete tartott már a keresés, mikor egy este lovaslegény érkezett sebes vágatással a Szucsánszky-udvarba. A nánai jegyző küldte szomorú és fontos üzenettel. Egy leány holttestét fogták ki a Tiszából nánai halászok. Senki se tudja, ki legyen? Jó lenne, ha a tekintetes ur megnézné: talán ő megismeri.

Négy lovat fogatott be az öreg Szucsánszky. Repüljön az a hintó. Repült is. A hab kiverte a lovakat, vastag porfelhő kavardott a hintó köré; éjjélre már odaértek a község háza alá.

Az úton egy árva szót se szólt az öreg ur. Csak ült némán a hátsó ülésen, vastag bundába burkolódzva: pedig nyár volt még, meleg augusztusi éjszaka. Mégis fázott.

Mondom, némán ült; de amint a nánai temető mellé fordult a kocsi, egyszerre rákiáltott a kocsisra.

— Megállj!

Az öreg kocsis meglepődve fordult hátra.

— Megálljunk, tekintetes uram? Nem megyünk be a faluba?

— Nem megyünk.

— Hát mit csináljunk?

Erre a kérdésre lassan jött a felelet. Az öreg Szucsánszky csak nézett maga elé mereven. Megvékonyodott, sápadt arcát kékeesszürkére festette a holdvilág. A feje fáradt bólintásával magához intette a nánai jegyző lovas-emberét, aki ott ült a bakon és igen hal-
kan, akadozó szóval ezt mondta neki:

— Mondd meg a jegyző urnak, hogy köszönöm a szivességét... Be nem megyek... Hiszen az már mindegy lenne... Hanem a temetéssel várjanak holnapig, holnaputánig... Akarom, hogy tisztességesen takarítsák el azt a... szegényt... Gondoskodni akarok róla... A temetésre én is eljövök. Ezt mondd meg fiam...

— Megmondom, tekintetes uram.

A nánai ember eloldta a lovát és beindult a faluba.

A hintó pedig megfordult és repült sebesen visszafelé.

Estére pedig érckoporsót, drága, srófos tetejű, kulcsra járó érckoporsót hoztak a nánai községházára, vastag gyertyákat meg ezüsthabos fátyolból való szemfödelet. Igen nagy, diszes temetése volt az ismeretlen leánynak, gyönyörűen fölhantolt sirja elé pedig két hét múlva magas fehér márványobeliszket állítottak ezzel az aranyos fölirással:

Honkának — az édesapja.

Ez volt — az első.

Ezzel kezdődött a szegény kis Szucsánszky Ilonka temetése, az öreg *zsugori* Szucsánszkyknak *temető* Szucsánszkyvá válása.

Mondottam, a halottat meg nem nézte. Öreg szive megriadt a bizonyosságtól. Hátha — csakugyan az? ... De a hátha mellett, ha épen marad, megfér egy — másik hátha is. Nem sok: de van eset rá, mikor az ember ezt a nem sokat is félti, őrzi, tartogatja.

Különben az első után nem sokára jött a második. Ugy akarta a sors, hogy éppen abban az esztendőben az emberi boldogtalanság sápadt virágát emlékezetes bőséggel teremje a hallgatag folyó. Tíz nap há mult a nánai eset óta és — Sarudnál is találtak egy leányholttestet a Tisza partján.

Ezt is hirül vitték az öreg Szucsánszkyknak. Azt is elmondták neki, hogy szép, dus, hosszú szőke haja volt a leánynak.

Ezt se nézte meg: ezt is eltemettette, úgy mint az első. Ezt is érckoporsóban, ennek is olyan fehér követ állíttatott a sirjára, mint az elsőnek: *Ilonkának* — az *édesapja*.

Hátha ez volt?

És ez időtől kezdve egyebet se csinált az öreg Szucsánszky, csak temette az ő egyetlen leányát. Száznál több koporsóban, egy egész temetőre való sirba.

Ha valahol: vízben, földön, közel vagy távol messzeségben halott leányra akadtak, akiről senki se tudta: ki volt, honnan került, kinek van jussa siratni: ez mind az öreg Szucsánszky halottja lett. Nem kutatott, nem nyomozott, meggyőződést nem kere-

sett; az
volt, hog

És
az érck
szemföd
városok
magas,
üzenette

Vaj
hozzá?

Mos
hogy ig
maga is
A n
ját. Hat
sirkögyá
vőjét, —
nem har
sárga lev

mondta

az öreg
gyarázat

berrel j
pártolta

Már
diszitsél
temető

sett; az a *hátha* nem szakadt ki a szivéből és ez elég volt, hogy az árva halottat a magáénak fogadja.

És mentek, mentek hosszú tizenhét esztendőn át az érckoporsók, a vastag gyertyák, az ezüsthabos szemfödelek mindenfelé a temetőkbe, faluk végére, városok végére, még idegen országba is és mentek a magas, fehér márványkövek is ezzel az aranybetűs üzenettel: *Ilonkának — az édesapja.*

Vajjon odatalált-e csakugyan valamelyik — hozzá? Akinek holtáig üzengetett.

*

Most már régen nincs rá szüksége az öreg urnak, hogy így vaktában üzenessen. Odaát van már ő maga is.

A nyáron, hogy otthon jártam, megkerestem a sirját. Hatalmas fehér oszlop áll a fejénél — ezzel a sirkőgyáros prezentelte meg hálából az ő legjobb vevőjét, — de sülyedőben a sirhalma, nem gondozott, nem hantos, virág nincs rajta, gazos vadfü lepi, csak sárga levél hull rá ősszel a hervadó akácfákról.

— Ejnye, de el van hanyagolva ez a sir, — mondtam a csősznek.

— Nincs, aki gondját viseltesse uram, — felelte az öreg. — Azután, kis vártatva még hozzátette magyarázatképen:

— Különös ember volt ez nagyon. Eleven emberrel jót nem tett soha, mindig csak a halottakat pártolta.

Már pedig a halottak föl nem kelnek, hogy földszítsék a sirját. Ebben is elvetette a dolgát az öreg temető Szucsánszky.

SIRÓ BABÁK

Mikor megérkezett a legmagasabb fórum végzése, amely a Bagay Miklós és Thurn Lidia között ezelőtt öt évvel kötött házasságot immár végérvényesen felbontottnak mondotta ki, Miklós ur egy álló óra hosszát töprengett: hogyan csinálja a legillendőbbben a dolgot? Személyesen menjen-e el bucsulátogatásra az immár volt feleségéhez, vagy pedig levélben köszönjön el tőle és kívánjon neki szerencsét és boldogságot. Végre is kitűnő megoldást talált. Egy csodaszép bokrétát küldetett az asszonynak, akinek szerencséjére jól ismerte a kedves virágait.

Egy igen kedves és meleg levél igazolta, hogy Lidia asszony teljes mértékben átérezte és méltányolta a volt ura finom, gavalléros figyelmét. Ami különben csak harmónikus volt az előzményekkel.

Vilovszky doktor, a híres válópör-specialista, aki ebben az ügyben az asszony ügyvédje volt — a férfi udvariasságból engedte át a nagyszerű fiskálist a feleségének — valóságos lelkesedéssel beszélt el a barátainak:

— Ezernél több válópör folyt le a praxisomban: de ennél szebb, ennél finomabb, kedvesebb, vonzóbb, ennél tökéletesebb harmóniájú válási ügyem még nem volt. Mert, hiába, egy válópör az mindig súlyos próba-

tétel. A p
nem is n
szik min
forradás.
ban term
súlyosan
egymás
egyik se
csalódási
a csalód
szépen, /
ságos po
nak a vi
gavalléro
a két en
gyöngéd
Káprázat
kardjuka
bezze a
dobtak
gert, am
gyönyör
nepi élv
Vala
— I
kettő, al
A h
az volt
fől és a
tudta m
ezt a ké
válaszol

tétel. A párbajozók se mindig gyűlölik egymást, de, ha nem is másból, hát hiúságból mégis csak arra törekszik mind a két fél, hogy ne az ő arcán maradjon egy forradás. Ha nyilvánossá lesz, mint ahogyan a válásban természetesen nyilvánossá lesz, hogy két ember súlyosan csalódott, annyira, hogy képtelenek többé egymás mellett maradni, mi se természetesebb, hogy egyik se vágyódik annak a bélyegére, aki oka volt a csalódásnak. És talán arra a szánakozásra se, amely a csalódottat teszi ki a — közrésztvétnek. Finoman, szépen, *fessen* válni, ez óriási művészet! Ehhez valószínű poétának kell lenni a gyöngédségben és virtuóznak a viselkedésben. Ehhez szív és ész és elmesség és gavallérosság és fantázia kell... Nos és mindez ebben a két emberben megvolt csodálatos bőséggel. A férfi gyöngéd volt és elmés, az asszony lovagias és bátor. Káprázatosan tudták a duellumban úgy vezetni a kardjukat, hogy az egyik valamiképpen meg ne sebezze a másikat. Azt mondhatnám: egy virághegyet dobtak maguk közé, vagy... vagy egy rózsajelzőt, amely elválassza őket... Gyönyörű volt! Igazán gyönyörű! Ilyen embereknek a dolgát képviselni ünnepi élvezet...

Valaki közbevetette:

— De ha ilyen kiváló és megértő lélek mind a kettő, akkor miért váltak el egymástól?

A híres fiskális, a válópörök specialistája, akinek az volt az állandó dolga, hogy házasságokat bontson föl és az volt a dicsősége, hogy ezt gyorsan és simán tudta megcsinálni, — fölháborítóan ostobának találta ezt a kérdést. Csak egy gunyos és lesújtó pillantással válaszolt.

De ez a kérdés ezzel nem volt elintézve. A világ ugyan megtette azt, hogy miután semmiféleképpen se tudott hiteles feleletet kapni rája és lassankint belefáradt a találgatásba, hát egyszerűen — elfeledkezett róla és napirendre tért fölötte. De volt egy pár ember, aki nem tudott olyan könnyűszerrel végezni vele. Aki egész *azutánig* bizonyosan nem is gondolt rá, de amikor egyszer — ki tudná azt mondani: mikor először? — eszébe jutott, nem tudott tőle többé megszabadulni. Mert nem tudott rá megfelelni. Mint gyöngé, remegő hangocska a ködben, így szólalt meg először a gondolatukban. Nem is kérdés. Csak kétség. Nyugtalanító sejtés, hogy talán... talán nem is kellett volna. Hogy talán... talán fölösleges is volt. Talán... talán el is vétették a dolgot...

Ez a pár ember: ők ketten voltak. A férfi meg az asszony, akik elváltak egymástól és míg a válás tartott, igazán nem is érték rá, hogy ezen töprengjenek, mert az volt minden gondolatuk, hogy minél kedvesebben, minél simábban jusson a másik a *szabadsághoz*, amit úgy nyújtottak át egymásnak, mint egy virágbokrétát.

Csak azután...

Csak azután kezdtek gondolkozni arról: volt-e oka csakugyan, hogy azt tegyék, amit cselekedtek? Nem tévedtek-e esetleg, mikor mindenik azt hitte a másikról, hogy az csalódott benne? Csakugyan ennek a félve titkolt fájdalomnak az árnyéka volt-e az, amit egyszer-másszor kémlelő tekintetük a másiknak a homlokán és szemén borongani látott? Csakugyan igazság volt-e az a szorongó érzésük, hogy rablá tették azt, akit boldoggá szerettek volna tenni? És nem

volt-e
ségnek
tételt

D
kétség
érezte
lenni
annak
ket sz
nyes a
bordáj

A
Temes
ton ut
másrés
nevét
hogy
érezte
bolyon
megül

É
messze
dezősk
az a b
A han
nitóbb
Mi vol
találta

— sőt
—
— sőt

volt-e az aggódó gyöngédségnek, az érzékeny büszkeségnek egy végzetes tévedése a szó, amely — *jóvá-tételt* ajánlott, elbucsuzást és szabadságot?

De a szó kimondatott és a felelet rá nem lehetett kétséges éppen, mert egyformán gondolkodtak és éreztek mind a ketten. Inkább meghalni, mint utjába lenni a másiknak. Nem kell egy jéghegynek lenni annak, ami szétzuz egy hajót. Vannak hajók, amelyeket szétrepeszt és elsüllyeszt egy buborék, olyan kényes a szerkezetük és olyan gyöngéd és törékeny a bordájuk.

A válasz után az asszony leköltözött a birtokára Temesbe: a férfi pedig elment — mindenhová. Folyton uton volt. Egyrészt azért, hogy ne legyen itthon, másrészt meg, mert egyre keresett valamit, aminek a nevét nem tudta volna megmondani, csak azt érezte, hogy hiányzik. Ezt is csak abból, hogy idáig nem érezte a hiányát. Már meglehetősen bele is fáradt a bolyongásba, de nem tehetett róla: sehol se volt *miért* megülnie.

És egyszer csak, egymástól messze az egyik és messze a másik, ráeszmélt mind a kettő, hogy a kérdezősködéstől hasztalan menekültek, mert a kérdés, az a bizonyos kérdés mégis csak utólérte őket... A hang a ködből mind erősebb lett és mind nyugtalanítóbb. Miért?... Miért hagytátok ott egymást?... Mi volt, amitől szétszaladtatok? Mi az, amit — megtaláltatok?

— Ha legalább azt tudnám, hogy ő boldog!?...
— sóhajtott a asszony.

— Ha legalább azt tudnám, hogy ő boldog!?...
— sóhajtotta a férfi.

És erős, kinzó, ellenállhatatlan vágy támadt bennük, hogy még egyszer találkozzanak és megkérdezzék egymástól: Boldog vagy? ...

*

És, lám-lám, milyen az élet, amikor mese: egyszerre csak valóban összetalálkoztak! Alulról utazott fölfelé az egyik, fölülről lefelé a másik, úgyhogy az utjaik keresztezték egymást. És a keresztezésnél pont egy időben éppen egy órát kellett várakozniok az állomáson, míg jött az egyik vonatja alulról, a másiké fölülről, hogy tovább vigye őket.

Meglátták egymást és az örömmek és a meghatottságnak oly gazdag, széles, forró áradása borította el a szíveiket, hogy egy ideig se mozdulni, se szólni nem tudott egyik se. Fátyolos lett a szemük és a torukuk összeszorult, azután egyszerre, tétova, ingadozó lépésekkel közeledtek egymáshoz, a kezük összekapcsolódott, némán néztek egymásra és mosolyogtak. Ez így tartott jó egy pár percig:

— Milyen különös! — mondta végre nehezen, küzdelmesen feltörő hangon a férfi.

Az asszony bólintott a fejével és elismételte:

— Milyen különös!

Azután leültek egymással szemben két öblös bőrszékbe és nézték egymást és hallgattak sokáig. És néha-néha elmosolyodtak. De nagyon különösen mosolyogtak.

— Igazán örülök, hogy ...

Ennyit mondott a férfi és megakadt.

— Én is! ... — felelte az asszony és az ajka remegett.

De
kimond

—

Kim
elkapta

Az
mészetes
arcát. R
gondolk

„A
szomorú
tos vagy
dalma,
gyötrődő
másnak

Ez az a
bad kéts
a kegyet

És
lelte:

—
Aztá
fáradt,

—
Min
fagyott
A gyöng
ráesett a

Egy
ban, am
gatta a g

De egyszerre... mégis csak megtörtént. A férfi kimondotta a kérdést:

— Boldog, Lidia?... Mondja: boldog?...

Kimondotta a kérdést, aztán az ajkába harapott, elkapta a fejét és ijedten nézett körül a váróteremben.

Az asszony fölemelte a fejét. A maga szemét természetesen nem láthatta, de látta a férfi szemét és arcát. Ránézett és a szive, az asszonyi szive elkezdett gondolkozni és így gondolkozott:

„A szeme szomorú és az arca nyugtalan. A szeme szomorú, mert meglátta rajtam, hogy sápadt és bánatos vagyok és az arca nyugtalan, mert az az aggodalma, hogy boldogtalan vagyok, hogy szenvedek és gyötrődöm. Hogy hasztalan volt az áldozat, amit egymásnak hoztunk. Ettől fél. Ez a szomorúság kísérti. Ez az aggodalom szorítja a szívét... Nem, nem szabad kétségbeejtenem! Inkább száz hazugság, mint ez a kegyetlenség! Meg fogom nyugtatni!”

És mosolyogva és erős hangon, élénken ezt felelte:

— Igen, Miklós! Köszönöm. Az vagyok!

Aztán, mint aki egyszerre nagyon, de nagyon elfáradt, alélt, szárnyaszegett, halk hangon kérdezte:

— És maga?... Maga?...

Mint egy kis fagyott veréb, igen, mint egy megfagyott madárka, úgy esett le ez a kérdés a levegőből. A gyöngé, puha kis koppanása is hallatszott, amint ráesett a férfi szívére.

Egy fagyott madárka a kegyetlen, havas zivatarban, amely ott egyszerre támadt és üzte, kavarta, forgatta a gondolatokat:

„Ő boldog! ... ő boldog ... Akkor hát én ... én mit tehetek? ... Szabad-e neki megmondanom, hogy én ... én nem vagyok az? ... Hogy az én életem üres, koldus, hideg és sötét? ... Amilyen jó és nemes — nem tudna többé boldog lenni. Örökre megmérgezné az életét az én boldogtalanságom. Ha megmondanám az igazat, rosszabb lennék a rablógyilkosnál.“

Mosolygott és ezt mondta:

— Én is, Lidia! ... Én is ...

És most már nem szóltak többet. Hallgattak és váraakoztak.

Csöngetés.

A vonat, amelyik alulról jött és a másik, amelyik fölülről jött, megérkezett. Fölkeltek és kezet nyujtottak egymásnak és halkán és egészen egyszerre monddta mind a kettő:

— Hála Istennek, hogy boldog ... Hála Istennek ...

... És futva ment mindenik a maga kocsijába és ez is, az is rázárta magára a fülke ajtaját, lehuzta a függönyt és sirt, sirt mind a kettő. A két vonat megindult. Északnak az egyik, a másik délnek.

TÓT

Reg
juk a b
egy atya
sités. Le
csak ann
látva a
kőkénys
az arcán
szántotta
kézimun

Az
tességes
csatos b
az aszta

—
Ebb
ber a lá
és nem
hogy én

—
Mif
hát nem
Az

TÓTH PÁL KONTRA PÁL ERZSÉBET

— Egy vidéki ügyvéd praxisából. —

Reggel nyolc óra. Az irodába, mi korábban nyitjuk a boltot, mint a nagyságos pesti kollégák, beállít egy atyafi. Csak rá kell nézni és már megvan a *minősítés*. Legalább is könnyü testi sértés. De lehet, hogy csak annak könnyü, aki — nézi. Az atyafinak el van látva a képe szorgalmasan. A jobb szeme fölött szép, kökényszínü diónyi „körkörü dag“, mind a két fele az arcának úgy összekarmolászva, mintha boronával szántottak volna végig rajta. Nem nehéz kitalálni. Női kézimunka.

Az atyafi a fővegét künnhagyta a gangon. Tisztességesen jóreggelt kíván és azon kezdi, hogy a kis csatos bugyellárisból, amit már a kezében tart, letesz az asztal sarkára egy ötpengőst, ezzel a biztató szóval:

— Csak a meghallgatásér.

Ebből is látható, hogy nem afféle mindenféle ember a látogatóm. Tudja, mi illik, ha fiskálishoz megy és nem is sajnálja a garast az igazságáért. Illendő, hogy én is adjak szót neki.

— Kócsi ember, ugy-é?

Mifelénk, ahány falu, annyiféle a viselet. Ezt tehát nem nehéz mesterség kitalálni.

Az emberem rábillent a kérdésre a fejével.

— Az vagyok, tekintetes ügyvéd ur, úgy mint Tóth Pál Kócsról, ha föl tetszik vállalni a bajomat.

— Tartsunk sort, Tóth Pál. Hát tulajdonképpen mi a baja? Azt kell először tudnom.

Tóth Pál nagyot sóhajtott és nem felel. Látszik, hogy nehezen tud hozzáfogni a panasza elmondásához. Még kell biztatni:

— Hát csak mondja el bátran, ha már ügyvédhez fordult. Az a mesterségem, hogy megvédelmezem...

Tóth Pál félrefordítja a fejét és csöndesen mondja:

— Az már késő, tekintetes uram. Azt akkor kellett volna...

Egy önkénytelen mozdulattal a fejére mutat. Itt el kellett mosolyodnom:

— Látom, látom. De *ott* én nem segíthettem, barátom, azt beláthatja, ugy-e? Hát megverték, mi?

Tóth Pál hallgat.

Nekem kell tovább kérdezniem:

— Hát mondja el, hogy történt? ... Korcsmában történt? ...

Bólint, hogy igen.

— No. Hát korcsmában. Mikor?

— Tegnap.

— Tehát a korcsmában, tegnap. Összeszólalkoztak? ... Vagy rátámadtak hirtelen? ...

Tóth Pál egy kézlegyintéssel akaszt meg a további kérdésben. Egészen félrefordítja az arcát és tompa hangon mondja:

— Nem ember tette...

Rábámulok:

— Nem? Hát akkor mi a baj?

A kliensem szava megélénkül:

— Ha ember tette volna, akkor nem jövök én a tekintetes urhoz. Avval elvégzi a dolgát az ember maga. De nem ember tette...

— Hát?

Tóth Pálnak megrándul a válla:

— Asszony, hogy a...

Közelébb léptem hozzá:

— Hát asszonnyal van baja? ... Tán a korcsmárosné? ...

Tóth Pált észrevehetően bosszantani kezdi az éretlenségem:

— Dehogy a korcsmárosné! — mondja. — Az nem tesz ilyet! Az nem haragszik, ha az ember issza a borát, hiszen az az üzlete!

Ugy hiszem, kezdem érteni a dolgot:

— Hát a maga felesége, mi?

Tóth Pál megint vállat von.

— Azt meg éppen nem mondhatnám. Mert az az asszony nekem nem a feleségem. Nekem nincsen feleségem. Azt az asszonyt én akkor lököm ki a házamból, mikor én akarom! ... Hát honnan veszi magának az az asszony a jogot, hogy ő nekem parancsoljon ... Ha én iszok, a magamét iszom el, nem a másét ... Ha én mulatok, a magamét iszom el, nem a másét ...

Most már helyben vagyunk. Leintettem a nekihevült embert és csöndesen kérdeztem:

— Mondja meg nekem először is Tóth Pál, mi a neve annak az asszonynak?

Tóth Pál kiegyenesedett és keményen felelt:

— Vádlott neve Pál Erzsébet.

— Együtt laknak, ugy-é?

— Csak maig, tekintetes uram.

— És mióta vannak egy kenyéren?

— Most lett volna tizenegy esztendeje.

— Hát ez bizony szép idő, Tóth Pál. És mondja csak, barátom, ezalatt a tizenegy esztendő alatt jól megvoltak egymással?

A vállát vonogatta:

— Hát hol így, hol úgy! ... Maradhatósan.

— Dolgos, rendes az asszony?

— Az. Abban nincs hiba ... De ez a tegnapi dolog ...

Félbeszakítottam:

— Mondom: tartsunk sort. Ott kezdje, ahol kezdődött.

Tóth Pál rántott egyet az ujjasán:

— Hát ez ott kezdődött, hogy először a lányt küldte értem a korcsmába hogy már elég lesz. Hogy már gyűjjek haza.

— De maga nem ment.

— Nem én. Kétszáztíz pengőt kaptam a lovamért, meg egy madarasi ember is ott volt, akivel együtt katonáskodtunk, meg többen is voltak, jó embereim, hát ha az ember egyszer jól tanálja magát, minek siessen ... De egy fertály óra múlva megint csak jön a lány értem, hogy most már menjek azonnal, mert mingyár maga jön értem az asszony ... Hát ilyen erőszakos! ... No, mondtam, hát csak jöjjön, ha valami igen szépet akar látni!

Itt hirtelen megint elállt a szó a kliensem száján. A képe igen érthetően elmondotta a folytatást, de én nem tagadhattam meg magamtól azt a kis örömet, hogy szóval is elmondassam vele.

Megkérdeztem hát ártatlanul:

— Hát aztán mert-e jönni Pál Erzsébet?

Csöndesen, kurtán felelt:

— Mert az!

— Oszt látott-e csakugyan valami cifrát?

A magyarom nyelt egyet. Azután, lehajtott fejjel, halkán mondta:

— Olyan rettenetes nagy erő van abban az asszonyban, tekintetes ügyvéd ur, hogy az győzhetetlen... Oszt úgy is jött rám, mint a szélvész... Még a botom után se kaphattam, már az ő kezében volt... De még csak azt se tehettem, hogy a falnak vessem a hátamat... Azután meg az ital is csak gyengíti az embert... Mert ha ez nem lett volna, akkor tudom Istenem, nem esik rajtam ez a...

Nem mondta ki, hogy micsoda. Hát voltam szíves én nyilatkozni helyette:

— Hát maga látott cifrát, nem ő, ugy-é? Megverte az asszony!?

Tóth Pál akkorát sóhajtott, hogy az ajtó is majd hogy ki nem nyílt a szelétől. És egyszerre kiáradt belőle az őszinteség:

— Meg az, tekintetes uram, úgy, hogy azt se tudtam az éjszaka: melyik oldalamba feküdjek... Így csuffá még nem tettek soha világéletemben... Ha tiz esztendőit át érte neki a törvény, az se lesz sok a gyalázatosságért... Tanítsa meg a tekintetes ur azt az asszonyt, hogy van ám, aki még ő nála is erősebb!... Ne tessék sajnálni a fáradságot, én se sajnálom majd az árát!

Ránéztem az emberemre.

— Hát szóval azt kívánja maga, Tóth Pál, hogy bepereljem Pál Erzsébetet?

— Éppen hogy azt, tekintetes uram.

— No jó. Hát akkor feleljen meg egy kérdésemre. De egyenes szóval. Azt kérdezem én magától Tóth Pál: nem ígérte-e meg maga soha Pál Erzsébetnek, hogy nem megy többet a korcsmába?

A kliensem megzavarodott. Nyugtalanul, gyanakodva nézett rám:

— Hát iszen... Ha ígértem, ha nem, annak semmi köze ehhez a dologhoz...

— Azt már én jobban tudom, mint maga. De azt mondtam, ugy-é: egyenesen feleljen. Igen-é vagy nem?

Zavarodottan, a szót vontatva felelt:

— Hát aztat nem mondom, hogy nem... De hát...

— Elég! Hát szóval maga megígérte ugy-é, tán többször is az asszonynak, hogy nem korcsmázik többet? Meg, ugy-é? No hát ebből oszt mi látszik? Látszik, hogy az az asszony a maga javát akarta. Tóth Pál, meg látszik az is, hogy — maga nem tartotta meg a szavát, Tóth Pál!... Ez már olyan, mint az egyszeregy!

Tóth Pál hátrahőkölt és karikára nyílt szemmel nézett rám. Én pedig folytattam rendületlenül:

— Hát most már mink ezzel álljunk a törvény elébe? Hát mi lesz ebből?... Költség, az lesz, mert azt tudja, ugy-é, hogy egy rőf pör többet kóstál, mint egy vég selyem. De tiz esztendőről, meg ilyenről, ne is álmodjon. A bíró azt fogja mondani az asszonynak:

— Ha le akarta szoktatni a korcsmázásról az

urát, ez
berrel,
dása, al
pedig, T
ezzel a
Tót
nézett-n
kapaszk
Én
serves
posan.
Azt
zemet:
—
hogym
A m
—
meg az
dukál!
Csu
—
férj-fele
kinek...
mással,
sebb a
lélek.
csak ol
meg!..
Seb
pillanat
ragyogo

urát, ezt helyesen tette és ha úgy bánt el az olyan emberrel, akin se a más szava nem fog, se a maga fogadása, ahogyan elbánt vele: ezt is jól tette! ... Magán pedig, Tóth Pál, csak nevetni fog az egész világ, mert ezzel a pörrel csak elhíreszteli az esetét.

Tóth Pálnak kiült a verejték a homlokára. Csak nézett-nézett rám, szinte félájultan, görcsösen belekapaszkodva az asztal sarkába.

Én pedig hagytam jó egy pár percig ebben a keserves állapotban. Hadd fürödjék meg benne alaposan.

Azután odaléptem hozzá és a vállára tettem a kezemet:

— Hanem megmondom én magának, Tóth Pál, hogy mit csináljon!

A mohó reménység szikrája villant ki a szemén:

— Tessék hát megmondani, tekintetes uram!

— Menjen haza, oszt vigye az asszonyt a paphoz, meg az anyakönyveshez. Esküdjék meg vele, ahogy dukál!

Csudálkozó tekintettel meredt rám.

— Akkor aztán meg van mentve a becsület! Mert férj-feleség egymással való dolgához semmi köze senkinek ... Ha azok veszekednek, összekapnak egymással, az az ő dolguk, meg az is, hogy melyik erősebb a másiknál! ... Férj-feleség, az egy test, egy lélek. Ha az egyik meg is találta ütni a másikat, az csak olyan, mintha tulajdon magát ütötte volna meg! ...

Sébeseszü ember lehet az én kliensem, mert egy pillanat alatt fölfogta a helyzetet. Valósággal fölragyogott az arca. A fejére ütött és boldogan mondta:

— No, hogy ez nekem nem jutott elébb az eszembe! ... Hogy ez nem jutott az eszembe!

Csóválta a fejét és tizszer is elmondogatta:

— Hogy ez hamarább nem jutott az eszembe!

Vártam, hogy ajánlja magát. De Tóth Pál nem mozdult. Mosolygós, de zavart arccal nézett rám. Végre aztán megszólalt:

— No hát akkor nekem most nem is kellett volna tulajdonképpen idefáradnom a tekintetes ügyvéd urhoz ... Mert ez, ugy-é, nekem magamnak is eszembe juthatott volna!

— Hát ezt bizony maga is kitalálhatta volna!

— No hát akkor jól van — mondja Tóth Pál és mint aki csak erre a szóra várt, hirtelen odanyul az ötpengőshöz és sietve rakja vissza a bugyellárisba. Közben pedig magyarázó hangon mondja:

— Ha nincs per, nincsen költség, ugy-é, tekintetes uram?

Rámondom, hogy:

— Ugy, ugy.

Tóth Pálban azonban nyugtalankodik a gálériá. Az ajtóban megáll és visszaszól:

— Hanem, ha lesz valami perem, azt senki más-hoz nem viszem, csak a tekintetes urhoz ...

A
állni. C
redek
két ke
róla. A
hegye
arcát,
csodál
helyze
N
jött id
burkol
Semm
Kifosz
élettlől
amely
dani n
sötét
nem t
látta-c
abban
vizbe
rott, v
a má

előbb az
!
tta:
embe!
Pál nem
ett rám.

ett volna
yvéd ur-
eszembe
olna!
h Pál és
anyul az
ellárisha.

tekinte-

a gaval-

ki más-

AZ UTITÁRS

A nőnek nem volt annyi ereje, hogy lábra tudjon állni. Ott ült a tenyérnyi széles ösvényen, amely a meredek sziklafal és a tó között szoroskodott és mind a két kezét arcára tapasztotta. A víz csak úgy patakzott róla. A férfi, szintén csuronvizesen, ziháló mellel, lihegve támaszkodott a sziklához, kezével törülgette az arcát, hol a tóra, hol meg a nőre nézett, zavartan, csodálkozva és értetlenül. A magyarázatát kutatta a helyzetnek és képtelen volt megtalálni.

Neki most a tó fenekén kellene feküdnie. Ezért jött ide a vég halálos eltökéltségével szívében, beleburkolózva a magános és néma éjszaka homályába. Semmiféle kétség vagy tétozázás nem zavarta többé. Kifosztott és megalázott szíve végkép elbucsuzott az élettől. Belesugta az ezüstös holdfénybe azt a nevet, amelyet, megesküdött rá magában, soha többé kimondani nem fog és mereven leeresztett karral beledőlt a sötét vízbe. De mi volt az, ami azután történt? Ezt nem tudta megfejtetni. Még azzal se volt tisztában: látta-e, hallotta-e, vagy csak megérezte, hogy ugyanabban a pillanatban, amikor ő, egy másik valaki is a vízbe vetette magát. És az ember, aki a halálba ugrott, ugyanabban a pillanatban, birokra kelt a halállal a másik életéért: a másikáért, aki szintén szabadulni

akart tőle. A tusakodás semeddig se tartott. Egy félpercre semmiesetre. Egy mozdulat és az egyik öngyilkos: a férfi, már fogta a másikat: még egy mozdulat és már az ösvény kövén voltak mind a ketten, a holdfényes, meleg, olajfa-illatos éjszakában.

A férfi csak most látta, hogy akit kimentett: nő. Egy darab ideig csak nézte zavaros érzései viharzásával a szívében, de azután, félig még mindig kábultan, odalépett hozzá, anélkül, hogy tudná: mit is csinál, megfogta a karját és szinte gépiesen mondta:

— De kérem ... kérem ... hát hogy tehet ilyet?

A nő két keze lehullt az arcáról. Csöndesen megfordította a fejét és álmélkodó, kérdő tekintettel nézett a kérdezőre. A férfi látásból ismerte ezt a vékony, szomoru, hervadt arcot. A danzigi német kisasszony volt, aki több mint tiz esztendeje évről-évre eljárt ide a Garda partjára, bús és magános szerelmese a világ legkékebb tavának. Egyedül volt; mindig egyedül itt, ahol az emberek rendszeren párosával vannak. Ő magánosan bolyongott a parton, maga ült az étkező terem egy kis sarokasztalánál: de kíváncsi, alázatos, égő és szomoru szemmel figyelt mindenkit. Szép alkalmasint sohase volt és az élete májusán akkor is túl már, amikor először jött ide. Most már apró ráncok vékony sugarai szaladtak szerte a szeme és a szája sarkából.

A hervadó, csunya arcoska most sápadt volt, mint a viasz. A szomoru szemek álmélkodó tekintete nagy zavarba ejtette a férfit, úgy, hogy félrefordította a fejét. A kisasszony várt egy darab ideig, azután csöndesen mondta:

— Ön kérdi ezt? ... Ön kérdi tőlem? ... Hiszen én csak ugyanazt akartam ...

A férfi indulatosan csattant föl:

— Ugyanazt? ... Hát honnan tudja? ... Hát ... hát hogyan jött ide?

— Ön után jöttem.

Ezt határozott, nyugodt hangon mondta, úgy, hogy a férfi nagy meglepődéssel kérdezte:

— Én utánam? ... Én utánam? ...

— Igen ... Ön után. Négy nap óta, amióta itt van, mindig a nyomában vagyok ... Mindig szemmel tartom ... Ezt ön persze nem vette észre ... Természetes ... De magam is vigyáztam, hogy ne legyen föltűnő ...

A férfi csodálkozva és fölindultan nézett rá. Most már neki is úgy rémlett, hogy ahányszor hátra-nézett, egy bizonyos távolságban mindig maga mögött látta a leányt az ő örök fekete ruhájában, fekete ernyőjével a kezében. A homloka ráncos lett és nyers, boszus hangon kérdezte:

— De hát miért? ... Mit akart tőlem?

— Semmit.

— Semmit? ... Akkor hát miért járt a nyomomban?

A leány lehajtotta a fejét és mintha csak magamagának mondta volna:

— Mert tudtam, hogy miért jött ide.

A férfi megrendült.

— Tudta? ...

— Tudtam.

— De az Istennért: honnan tudta? ... És ... és mit tudott? ...

A leány nem nézett föl. Csöndes, nyugodt hangon beszélt:

— Azt, ami történt, vagyis aminek történnie kellett volna. Tudtam, hogy ön meghalni jött ide, mert lehetetlen volt nem tudnom... Én láttam önt... én láttam önöket négyszer... Négy esztendőben minden tavasszal... Ugy-e négyszer?... Nem gondolnám, hogy tévedjek... Mert nagyon figyeltem... Nagyon szép volt... Itt sok a boldog ember... De maguk... Az nagyon szép volt... Nagyon szép... Négyszer jöttek el minden tavaszon egymás után és mindig... mintha először lettek volna itt... Édes Istenem!... Gyönyörű volt... És most... most ötödször ön... egyedül jött... Az arca sápadt és a szeme beesett... És járt kora reggeltől késő estig egyedül mindenütt, ahol még tavaly is... Sorra fölkeresett minden helyet, ahol egykor egymás kezét fogták és megsimított minden padot, amelyen valamikor egymás mellett ültek... Láttam... És tudtam mindent...

A leány elhallgatott, de a férfi idegesen, érdesen szólt rá:

— Folytassa!

És a leány beszélt tovább:

— Beláthatja, hogy nem volt nehéz kitalálnom a titkát... Hát miért jöhetett volna ide így másért, mint — bucsuzni. És azt is láttam, hogy mitől bucsuzik... Ez az arcára volt írva, amint hogy az arcukra van írva mindazoknak, akiknek ez a gondolat jár a fejükben.

A férfi tompán ismételte:

— Az arcukra van írva...

bólintg
csak az
készül
kön...
én nag
nia ke
zett vo
esztend
kereszt
dők so

A

—
hogy e
dom. I

Ez

leány

—
önt. E

bizony

lesz a

sem.

évig

hordja

vele?

hisz a

Hogy

gához

hogy

én, én

— Igen, igen, — erősítgette a leány és élénken bólintgatott a fejével. — Az arcukra van írva, de ezt csak azok tudják elolvasni, akik maguk is ugyanerre készülnek... Valami van a homlokukon... a szemükön... valami olyan, mint egy fehér fátyol... ezt én nagyon jól láttam a maga arcán és önnek is látnia kellett volna rajtam, ha egyszer az arcomba nézett volna... Látnia kellett volna... Mert én már esztendőök sora óta ebben a fátyolban járok és ezen keresztül látom a napot és a csillagokat... esztendőök sora óta mindig utoljára... Mindig utoljára...

— Mindig utoljára? ... És ...

A férfi megakadt. A leány kisegitette:

— És — miért nem? ... Ne tagadja: tudom, hogy ezt akarta kérdezni... Én felelek rá. Megmondom. Mert vártam... Vártam valakit!

— Engem?

Ez a szó ugy csattant, mint egy korbácsütés. A leány megrázkódott tőle és sietve, élesen felelt:

— Nem! Nem! Legalább nem gondoltam, hogy önt. Ebben még akkor is kételkedtem, mikor kezdett bizonyos lenni, hogy — igen. Hogy mégis csak ön lesz az, akire vártam... És ezt nem is értem most sem... Hogy miért ön? ... Egy ember, aki négy évig boldog volt... Aki négy esztendő emlékeit hordja a szívében... Én nem tudom, mi történt vele? ... Meghalt, elveszett vagy elrabolták... de hisz az mindegy. A való, hogy igenis boldog volt! Hogy vannak emlékei, amiket visszaálmodhat... magához ölelhet... Négy esztendő! ... Édes jó Istenem, hogy van, akinek ez se elég, hogy élni tudjon... És én, én mégis élek!

Hevesen szökött fel ültéből, úgy, hogy a férfi ijedten kopott a karjába:

— Mit akar az Istenért? Mit akar?

A leány egész testében remegett. Sokáig mozdulatlanul és némán állt, azután egyszerre lecsüggesztette a karját és különös, száraz hangon mondta:

— Semmit. Már semmit!... Csak... csak bocsánatot akarok még kérni...

A férfi megütődve nézett rá:

— De miért?

A leány lehajtott fejjel, akadozva felelt:

— Mert... mert azt hittem, hogy... nekem is szabad... Ha ön, aki olyan boldog volt, akinek annyi emléke van... ha ön megteheti... azt hittem, megtehetem én is... én is, akinek egy perce se volt, amelyre... amelyre emlékezhetnék... Egy perce se, soha!... Aki mindig magában volt... mindig egyedül... Mindig... És azt is nagyon jól tudtam, hogy ez az életben már sohase lesz másképpen. Soha. Hát... úgy gondoltam... legalább...

Elnémult.

A férfi várt egy darabig, azután sürgetve mondta:

— Legalább?

A leány a két kezébe temette az arcát és alig hallhatóan, remegő hangon suttopta:

— Legalább... oda ne menjek egyedül...

A férfi megragadta a leány vállát és hirtelen támadt forró megindulással sugta neki:

— Oda?... Hová?... A halálba?

A leány szorosan az arcára tapasztott kézzel, élénken bólingatott és inkább csak lehelte, mint mondta:

— Igen... Legalább oda ne... egyedül... Ezt... nem mertem... Szégyeltem... Kérem, ne haragudjék érte...

Olyan mozdulatot tett, mint aki futni akar. De a férfi erősen fogta a vállát. Ránézett a leányra, azután behunyta a szemét és gondolkozott. Egy szót keresett, de nem találta meg, mert ezt a szót minduntalan elborították egy föláradó érzés forró hullámai. Ez az érzés: a szánsalom volt, oly heves és viharzó, hogy majd szétvetette a mellét. De a viharzó áradat hullámain bátran és szinte boldogan ringatózott egy különös eszmélet, amely e pillanatban kelt ki diadalmasan a fekete habokból. E pillanatban, mikor a férfi hónapok óta először érzett — másért. Először sajnált mást, mint magamagát. Először látta, hogy van a világon még nagyobb boldogtalanság, gyötrelmesebb szegénység is, mint az övé.

És erre az érzésre — elmosolyodott. Irtózatossulyok leszakadását érezte a szivéről és lelkének szinte ujjongó fölszárnyalását. És ez a szárnyaló indulat visszatartathatatlansággal erővel sodort le egy szót az ajkáról:

— Szegényke...

Megijedt, hogy kimondta: de már késő volt. A leány, mint akit iszonyu ütés ért a szivén, megtántorodott és fölsírt hangosan, keservesen, fuldokló zokogással, úgy, hogy a férfi szinte megrémülten kereste a szót, amivel megvigasztalja. De a szive csodálatosan néma volt. Gépiesen, tompán mondotta:

— Élni kell! Élni kell!

De annyira érezte a szava ürességét maga is,

hogy szinte kötelességszerűen jónak látta elismételni a frázist. Bizonyos pátosszal mondta:

— Az élet kötelesség... Kötelesség!

Csak most vette észre, hogy már nincs is, akinek beszéljen. Ő eresztette-e el, vagy az szabadította-e ki magát, nem emlékezett rá: de a lány már nem volt mellette... Az ezüsthéber éjben látta, amint nesztelen sietéssel, szinte futva megy a tóparton a város felé.

Érezte, hogy utána kellene sietnie. De, maga se tudta miért, nem mozdult. Csak nézte, amint lenge alakja végképpen belevész a távolba, végignézett a maga csurónvizi alakján és elmosolyodott.

— Szegényke, — mormolta magában, de akár-milyen őszinte volt a részvéte, érezte, hogy a szíve olyan könnyű, amilyen nem volt hónapok óta.

A rengeteg hegy tövében Riva villanylámpái féhéren szikráztak. Az ég ezüsthéberében, amelyet a tópart meredek hegyei szegtek, csendesen uszott a hold az egyik szélről a másikra. Az olasz őrhajó reflektora izzó fehér fénycsózával söpörgette végig a tó villogó hátát és a lombos lejtőket. Egy réztrombita harsant meg valahol és a kiáradó dal forró lihegéssel röpült a víz fölé, amely szikrázva borzongott meg meleg lehelletétől.

A mi emberünk csendesen indult meg hazafelé és a világért se nézett volna a vízre. Ugy érezte, hogy ezt nem szabad többé tennie. Ezt elvette tőle valaki, akinek nagyobb joga lett volna hozzá. És — egy csöppet se sajnálta ezt az elveszett jussát.

Igaz
Repce
ban. Irn
től a ka
valóban
volna m
éppen a
és akár
nem tud
csak Rep
kos kor
töltötte,
Mer
még an
garas h
kereseté
nézve ő
ják, hog
gánynak
putrijáb
meghara
dülöngő
valót ot
zódott i

REPCZE

Igazság szerint el lehetett mondani, hogy ez a Repcze a legszélesebb tudományu ember volt a faluban. Irni-olvasni ugyan nem tudott, de a vályogvetéstől a kazalrakásig értett minden mesterséghez, ami valóban hasznos és valamirevaló. Azt se lehetett volna mondani rá, hogy huzódozott a dologtól, mert éppen a sokféle tudománya miatt kapós ember volt és akár olyan munka akadt a ház körül, amit más nem tudott, akár olyan, amit más röstelt elvégezni, csak Repcéért szaladtak a hivatalba, ami alatt a Lucskos korcsma értendő. Ráérő idejét ugyanis Repce itt töltötte, amig egy árva garas volt a zsebében.

Mert, csodálatosképpen, a sokféle tudománya még annyi tekintélyt se adott Repcének, hogy egy garas hitele lett volna a korcsmában, ahová minden keresetét hűségesen elhordta. Társadalmi helyzetére nézve ő volt az az ember a faluban, akiről azt mondják, hogy — az első hátulról. Talán még a Józsi cigánynak is több volt a becsülete, mert ez a maga putrijában lakott és kilenc gyereket püfölhetett, ha megharagudott: ellenben Repce árva magánosságban dülöngött élete útján teljes hajléktalanságban. Ennivalót ott löktek neki, ahol éppen dolgozott és ott huzódott is meg éjszakára nyáron az udvarban, télen

az istállóban. Kapós ember volt, mert nála olcsóbban senki se mérhette a tudományát és a keze munkáját: de a falu gőgös. A mindenki cselédjének nem a mindenki becsülése, hanem a mindenki megvetése, lenézése az osztálya. Repcének az is ritka tisztesség volt, ha a korcsmában valaki egy asztalhoz ült le vele.

Jutott-e egyáltalában valaha valami az eszébe, egészen bizonytalan; de egészen bizonyos, hogy Repcének sohase jutott eszébe az, hogy ezen a renden bánkódjék vagy ellene lázadozzon. Repcének nem volt fájdalom vagy megalázás az, hogy neki gazd'uram az egész világ, ellenben öröm volt, ha egy rongyos kabátot kapott és gyönyörűség, ahányszor nyakon kapta a vékony, hosszuszáru pálinkásüveget. Szóval, Repcze nagyjában meg volt elégedve a világrenddel, aminek nyilvánvaló bizonyossága, hogy sose kívánczolt el a faluból. Pedig a hurcolkodás nem került volna valami nagy munkájába.

... Szép, napos szeptemberi délelőtt történt. Repce a Grosz Ignác udvarában a tűzifa összerakásával foglalkozott. Igen szerette ezt a házat, mert itt még vacsorára is meleg ételt kapott és a Grosz Ignác vegyeskereskedése italméréssel lévén kapcsolatos, a pálinkát se sajnálták tőle.

Rakta, rakosgatta a levert cölöpök közé a fahasábokat Repcze, egyszerre csak nyílik a kis kapu és belép rajta egy csomó ujsággal, levéllel a kezében Szücs Tamás, a postás. Egyenesen Repczének tart.

— Kendhez gyövek, — mondja. — Levelet hoztam.

Repcének kiesett a kezéből a fadarab. Rábámult a postásra és akadazó hangon kérdezte:

—
—
Eg
és Rep
Ez
hátrább
hitetlen
—
Az
csak ő
Grosz u
Juli is
Repcze
cimet:

Tek

De

zottságg
lehet a
soha se
Gro

ez nem

A t

a postás

A p

adót su
ról győtt

— Levelet? ... Mán hogy énnem?

— Kendnek.

Egy kékborítékos levelet szedett ki a csomóból és Repcze felé nyújtotta.

Ez azonban nem nyult érte. Sőt önkéntelenül hátrább lépett. A szeme csodálkozva és gyanakvó hitetlenséggel meredt a postásra. Halkan mondotta:

— Hogy énnem? ... Énnem gyött volna? ...

Az eseményt, hogy Repcze levelet kapott, nemcsak ő maga érezte különösnek és rejtelmesnek. Grosz ur meg a ténsasszony is kijöttek a csudára és Juli is odacsoportosult a postás mögé, aki, hogy a Repcze hitetlenségét legyőzze, hangosan olvasta a címet:

Tek. Repcze István urnak

Abádi.

— No! Most más hiszi kend, ugy-é?

De Repcze állhatatos maradt a huzódozásban.

— Nem vállalom, — mondotta csöndes határozottsággal. — Nem vállalhatom ... Én rajtam nem lehet a törvénynek semmi keresete ... Világéletemben soha semmi írást nem kaptam ...

Grosz ur fölháborodott ekkora együgyűségen:

— Szamár kend, — mondotta dühösen. — Hisz ez nem törvényes írás. Ez levél! ... Szamár!

A ténsasszony további fölvilágosítással szolgált:

— Ami a törvénytől jön, azt a kisbíró hozza, nem a postás! ... Ez nem olyan!

A postás szeretett volna végezni.

— Ettől ne féljen kend. Ez nem olyan, akivel az adót suttyongatják. Olyat kend nem is kap. Ez Pest-ről gyött, nem is egy, hanem három. Egy Tóth Mihály

uramnak, egy Eszteri Sándor uramnak, egy meg magának.

Repcze a nevek hallatára a kalapjához kapott. A másik kettő *első gazda* volt a faluban, módos, földes ember. Ilyen társaságban még nem emlegették az ő nevét. Megilletődve, zavartan nézett körül, aztán vállat vont és tétován szólt Grosz urnak:

— Tessék hát szives lenni átvenni, ténsuram, mert én nem tudom, hogy kell bántani vele.

Grosz ur átvette a levelet és nyomtatott papirost huzott ki a borítékból, amely le se volt ragasztva. Csak egy pillantást vetett bele és elmosolyodott. Derűsen mondta:

— No, Repcze, most már vehet gépet, ha akar! Mert tudja, mi ez? Ez egy árjegyzék! Érti? ... Egy árjegyzék! ... Amit a gyáros küld, hogy vegyenek tőle gépet.

Ezzel már el is akarta dobni a levelet, de Repcze mohón kapott utána:

— Tessék csak ideadni!

Grosz ur nevetett:

— Hát minek ez magának? ... Akar gépet rendelni?

Repcze zavartan, csöndesen mondotta:

— Nekem győtt. Az enyim.

— No, itt van! — És Grosz ur nevetve ment be a lambtozás lenne. Szinte remegett a keze, mikor megboltba.

Repcze pedig úgy vette át a levelet, mintha gafogta. Arra, hogy elolvassa, már nem merte megkérni Grosz urat, mert félt, hogy megharagszik érte ... Kissé tulságos kívánság is lett volna, mert a levél nem

is levél
elolvas
a betű

V
godva.
dott a
azért
sák. L
tudta
Igen g
vágó,
minde
Repcze
megin
N
levelét
senki
egyene

A
sen az
akit v
szemé
szót e

A
ezért
kezése
van, n
tudós
okulár

—
C
a me

is levél volt, hanem valóságos kis könyv, aminek az elolvasása nem kis föladat lehet annak se, aki ösmeri a betűt.

Viszont a sommás elintézésbe se volt belenyugodva. Ha árjegyzék is az a levél, nem azért kinlódott az a gyáros, aki küldte, a megírásával, meg nem azért költekezett bélyegre, hogy még csak el se olvassák. Leült a farakás tövébe és ha már az írást nem is tudta elolvasni, legalább a képekben gyönyörködött. Igen gyönyörű képek voltak: Vasborona, szecskavágó, gőzeke, szélrosta, meg még egy egész csomó mindenféle ilyen gazdasági gép. Olyan is, aminek Repcze nem tudta kitalálni a rendeltetését. Ami megint olaj volt a kíváncsisága tüzére.

Nem is állta sokáig. Fölpattant. Zsebreagyúrta a levelét, óvatosan szétnézett és megállapítván, hogy senki se látja, szépen kisurran az udvarból. Ment egyenesen Tolvaj Balázs, a csizmadia háza felé.

A csizmadia nagy tudományu ember volt, különösen az olvasásban kiváló. Nincs az a vastag könyv, akit végig ne tudott volna olvasni, ha föltette a pápaszemét. Ugy ment az annak, mint a folyóár. Soha egy szót el nem hibázott.

A csizmadia szerette a tudományát produkálni és ezért igen szívesen állott ez irányban a népek rendelkezésére. Mikor Repcze előadta, hogy mi járatban van, nem mutatott semmi különös meglepetést, — tudós ember nem csudálkozik, — hanem föltette az okuláróját és bizonyos ünnepi komolysággal mondta:

— Adj a csak ide azt a levelet. Majd eligazítjuk.

Csak egy pillantás és Tolvaj Balázs már kész volt a megállapítással:

— Nyomtatva van. Ez nyomtatvány-levél.

A Repcze arcán nyugtalanság tükröződött. De a csizmadia mindjárt megvigasztalta:

— Ez nem baj. Minden irás között az ilyet szeretem legjobban. Mert ez nem afféle macskakaparás. Most hát csend legyen!

Az inasgyerek abbahagyta a kalapálást, a majszterné, akit behozott a konyhából részben a kíváncsiság, részben a vágy, hogy az ura tudományának ragyogásában gyönyörködjék, leült a küszöbre, Repcze a lélekzetét is visszafojtva állt az ajtó mellett, a csizmadia pedig a háromlábu széken közelebb szánkázván az ablakhoz, elkezdte az olvasást:

Budapest; postabélyeg kelte.

A dolog eltartott egy óra hosszat. És az apostolok tanítását a hívek odaadóbb lélekkel nem nyelheték, mint ahogyan a kis gyülekezet a csizmadia szavában egy álló óra hosszat hallgatta a cég nagyszerű gyártmányai, a különböző motorok, ekék, boronák, vetőgépek pazar dicséretét. Mikor aztán azt is elolvassa, hogy kinek a nyomdájában nyomtatott, a csizmadia szépen betette a borítékba a levelet és visszaadta Repczének.

— Megvagyunk! — mondotta csendes büszkeséggel.

— Köszönöm a szives fáradságát, — mondta őszinte érzéssel Repcze. — A jövő héten megtapasztom érte a kis ól falát.

A csizmadia legyintett:

— Nekem ez nem fáradság.

— S
büszkesé

Rep
levelet, m

— E
hály ura

A m
tára:

— M
Repcze

— E
mintha c
a képek

— E
rasztott

kor is sz
Rep

mondta:
— S

A m
— E

megindu
Min

napfény
mikor a

A sz
három h

rival, ak
világi do

Rep
férfinak

— Szörnyen érti ő eztet! — mosolygott boldog büszkeséggel az asszony.

Repcze, mialatt a zsebkendőjébe csavargatta a levelet, nem állhatta meg a fölvilágosítás nélkül:

— Hárman kaptunk ilyet Budapestről. Tóth Mihály uram, Eszteri Sándor uram, meg én...

A majszterné megilletődött a nagy nevek hallatára:

— No lám! — mondotta őszinte csudálkozással.

Repcze furcsa, boldog zavartsággal mondotta:

— Hát... szép levél!... Nem azért mondom, mintha dicsekednék vele, de szép levél... Mán csak a képek is benne...

— Hát, — mondta a csizmadia, akit kissé elfárasztott a nagy olvasás, — ha valami ilyen lesz, más-kor is szívesen...

Repcze szerényen mosolygott és csendesen mondta:

— Sose kapok én ilyet többet...

A majszterné jólelkűen tiltakozott:

— Ezt most mán nem mondhatja! Ha egyszer megindult... No, segítse továbbra is az Isten...

Mintha valami édes ize meg muzsikája lenne a napfénynek, Repcze könnyü, kedves szédületet érzett, mikor a házból kilépett.

A szerencse azonban vele volt. Alig ment vagy három házat, más jeles emberrel találkozott. Manyu-rival, aki parádéskocsis volt az udvarban, tehát nagyvilági dolgokban fölötte járatos ember.

Repcze vakmerően utjába állt a pántlikáskalapos férfinak ezzel a szóval:

— Ujság van!

A parádéskocsis egy szót se szólt, csak gögösen végignézett a tolakodón. De Repcze, ahelyett, hogy megijedt volna, kérdezetlenül felelt:

— Levelem gyött Budapestről!

Manyurinak hitetlenségbe olvadt az arcán a föl-háborodás. Most már megszólalt:

— Levele gyött... kendnek? Inkább tán az esze ment el?...

De ebben a pillanatban már hámozta is kifelé a zsebkendőből Repcze a bizonyosságot. A kocsis összeráncolt homlokkal, csodálkozva nézte és mikor a kezében volt a dokumentum, erősen csóválta a fejét. Hosszan nézte a levelet, azután a szakértő ember hangján jelentette ki:

— Az a! Levél. Még pedig cirkula!

Repcze megrettent a szóra. Izgatottan kérdezte:

— Micsoda? Hogy mondta kigyelmed?

Manyuri keményen megismételte:

— Cirkula!... Cirkula-levél. Én ezt nagyon jól ismerem, mert az udvarba aki levél gyön, a fele ilyen. Kereskedők meg gyárosok küldik nagyobb helyekre.. De hogy kend hogy jutott hozzá?...

A kocsis nem győzte csóválni a fejét ezen a különös eseten De, hiába, a levél ott volt a kezében, rajta a Repcze István szabatos címe:

— No; oszt még tekintetes ur is lett! Mert ez a *Tek.* itt azt jelenti, hogy tekintetes!... Hát van mán titula, Repcze tekintetes ur!... Azt hiszem: elásott pénze van kendnek, azt tudták meg Pesten!

Tréfált a parádéskocsis, de nem volt fullánk a szavában. Egész más hangon beszélt már Repczével,

mint előbb, amikor majd hogy félre nem lökte az útjából. Még kezelt is vele, mikor elálltak, amely tisztesség idáig világeletében nem érte Repczét a Manyuri Gábor részéről. Kisebb embertől se sokszor.

Csoda-e, ha különös érzések zsongása töltötte be a Repcze lelkét és különös gondolatok rajzoltak a fejében. Ki-kivette a levelet és nézte a borítékot és így okoskodott:

— Ezt nekem küldték. Ez itt az én nevem rajta. Repcze István... Ez nekem jött Budapestről, engem keresett és csakugyan meg is talált. Budapesten is tudják, hogy én vagyok, mi a nevem, melyik a falum... Engem is számontartanak hát valahol... Hasztalan mondta az a csufszájú Vásári Péter, hogy nálam még az ő kutyája is több, mert az legalább be van írva, mint adófizető... No hát most járassa a száját!...

Azután meg az öreg Dédi Julis néni sűrű mondanása jutott az eszébe, hogy: vak a szerencse, de azért megleli azt, akit keres, az árokparton is. Lám: őtet is meglelte a levél, pedig Budapestről jött és soha a hírét se hallotta annak, aki küldte. Nem is volna bolondság elmenni arra a Pestre. Mégis csak más világ lehet az ottan, ahol így válogatják ki: kinek küldjenek levelet...

Csöndes, mosolygós öröm hullámzott a Repcze arcán és ringatódzott a lelkében. A fejét följebb emelte egy vonallal és könnyebb, ropogósabb lett a lépése, mint volt máskor. Valami, szinte áhitatos derű sugárzott a szívében és néha bele-belesugta mosolyogva a levegőbe:

Tekintetes Repcze István urnak...

Hogy nem rejtette véka alá a szerencsését és nem tartotta titokban a nagy ujságot, az természetes. Aki vel az utcán találkozott, az megtudta, hogy Repcze levelet kapott Budapestről, de itt-ott betért a házakba is, hogy megjelentse az eseményt.

Igy hát nem érthetetlen, hogy mikor Repcze este betért oda, ahol a nap fáradalmaait mindig kipihenni szokta és ahol a levegő neki balzsamosabb volt, mint a világ akármelyik virágoskertjében: a Lucskosba, a nagy esemény hire már szembe jött vele.

A korcsmaházban öt legény busult vidám hangossággal. Öt legény, mind annak a dicsőségnek a jeöltje, hogy pár hét múlva rájuk huzzák az angyalbőrt. Ezek most minden este azzal foglalkoztak, hogy busuztak a cibilélettől és — mert huszárnak viszik valamennyit — már előre gyakorolták magukat a sarkantyupengetésben, ha nem is volt a lábukon. Így illik ez ebben a sorban. Ficáncolják ki magukat addig, amig pányvát nem vet a nyakukba a régula.

Amint Repcze a korcsmaajtón belépett, a leghangosabb legény, Eszteri Ferenc, a nagygazda Eszterinek a fia, már ezzel fogadta:

— No, Repcze! Alig győztük már várni! Három vak ember dicsekedett vele, hogy olvasta a gyönyörű levelet, amit kendnek küldtek Pestről!

A cimborák kitünőnek találták az ötletet és hangosan derültek. Repcze is mosolygott. De nem szivből. Csak tiszteletből. Csöndesen mondta:

— Látó ember is megnézheti... Különben te az apádnál is megteheted a párját.

De a legény akaratoskodott.

Mert
no!

R

—

D

bán r

vasta:

T

A

nyek

T

R

—

sza, r

A

—

Előbb

—

N

nös,

hogy

a hon

szólni

E

ajkán

—

ellenk

E

tépv

lóra.

— Én csak a kendére vagyok szörnyen kíváncsi!
Mert azt mondják: mindkőzt ez a legszebb! Ide vele
no!

Repcze zavartan szerénykedett:

— Semmivel se más ez a többinél!

De azért odaadta a levelet, amit a legény gorombán rántott ki a kezéből. A lámpának tartotta és olvasta:

Tek. Repcze István urnak.

Akkora kacagás lett, mint az égzengés. A legények kórusban harsogták:

Tek. Repcze István urnak!

Repcze elvörösödött. Fojtott hangon mondta:

— Add vissza azt a levelet, Ferenc! ... Add vissza, no!

A legény nevetve felelt:

— Sort várjunk, tekintetes ur! Sort várjunk! ...
Előbb elolvassuk! ... Tekintetes ur!

— Add vissza a levelemet, Ferenc!

Nagyon halkán mondotta, de valami olyan különös, fenyegető morajlás volt a Repcze hangjában, hogy a legénynek megvillámlott a szeme és piros lett a homloka tőle. Még hogy a Repcze mer ilyen hangon szólni hozzá!

Főlkapta a fejét és dühös guny villámlott át az ajkán, mikor megszólalt:

— Ne te ne! ... Tekintetes ur! ... Nem merek ellenkezni, mert még megharagszik! ... Hát nesze!

És ebben a pillanatban a levél száz darabra tépve, foszlányokban hullt a Repcze lába elé a padlóra.

Repcze pedig állt megkövülten. Az arca színe olyan, mint a kősóé. A szeme kimered és a tekintete, mint a félrevert harang nyelve, úgy ugrál a hetykén álló legény és a szétröppent papirosfoszlányok, a levele rongyai között... Egy pillanatig... Azután szinte süvítő sebességgel egy szék lendül a levegőbe és reccsve csap le az Eszteri Ferenc fejére. Szék és fej roncs abban a minutumban. A legény egy hang nélkül vágódik végig a korcsmaház földjén: a fejéből forró piros áradat fut a papirosfoszlányok felé, hogy elborítsa őket.

Jeges, dermedt csönd.

Csak a Repcze lihegése hallatszik. Izzó szeme a földre mired. Rekedten, akadozva suttogja:

— Te pogány... Te pogány...

*

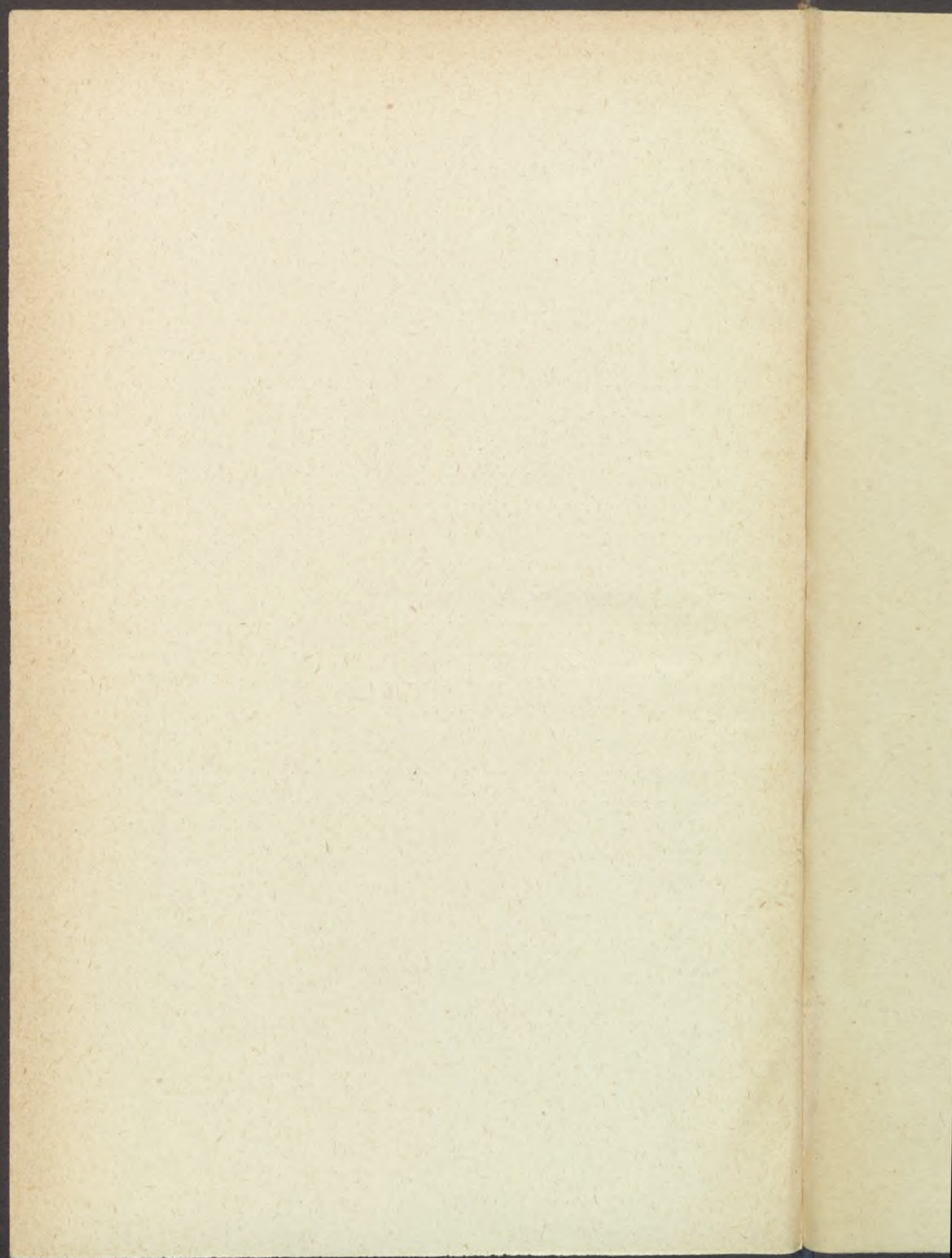
Egy óra múlva két szuronyos csendőr között halad Repcze, vasban.

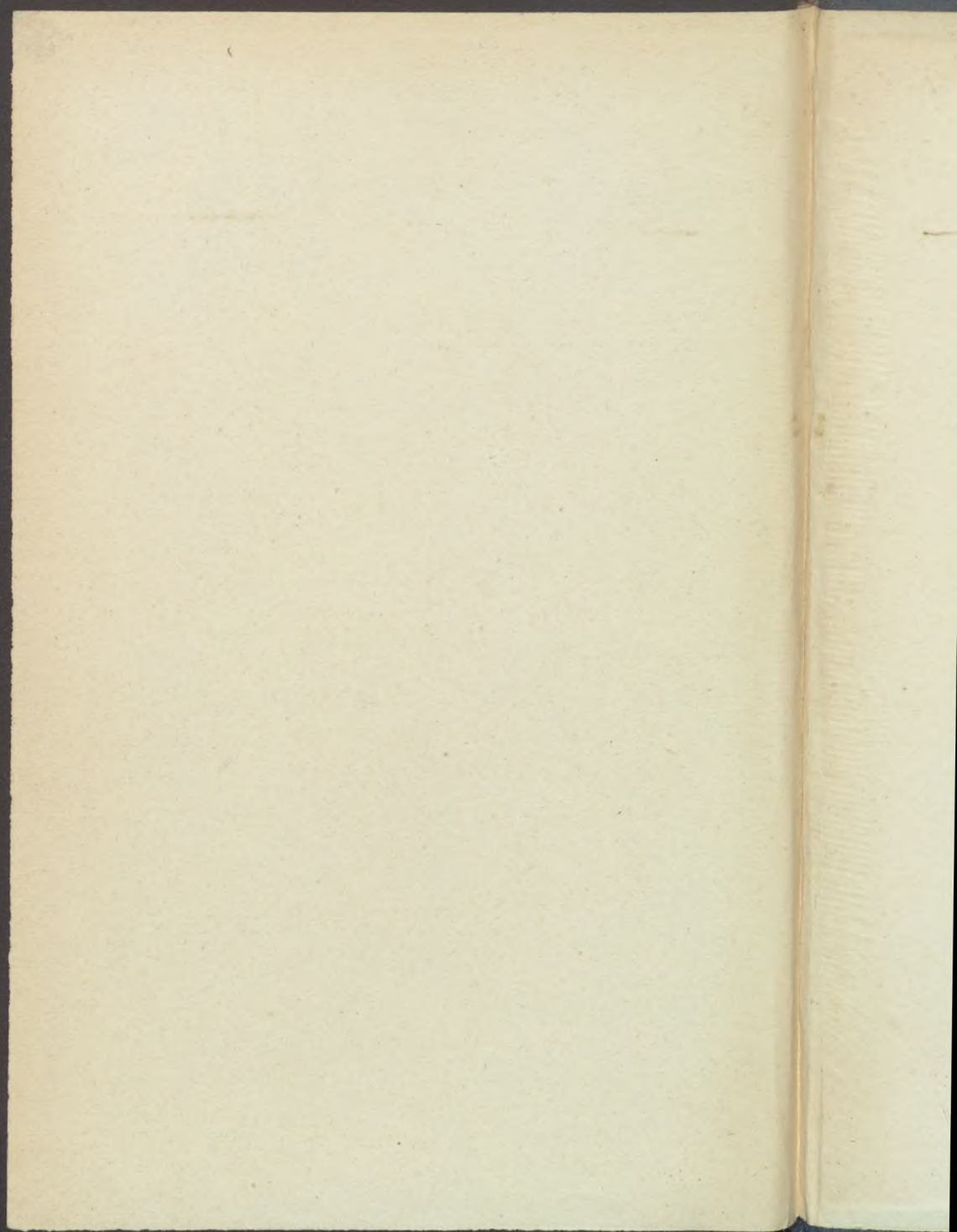
Üvegház
Rokokó
Az arcké
A kapitá
Link bá
A sziget
Csattaná
Mari nén
Szürke v
A haram
Temető S
Siró bab
Tóth Pál
Az utitár
Repcze

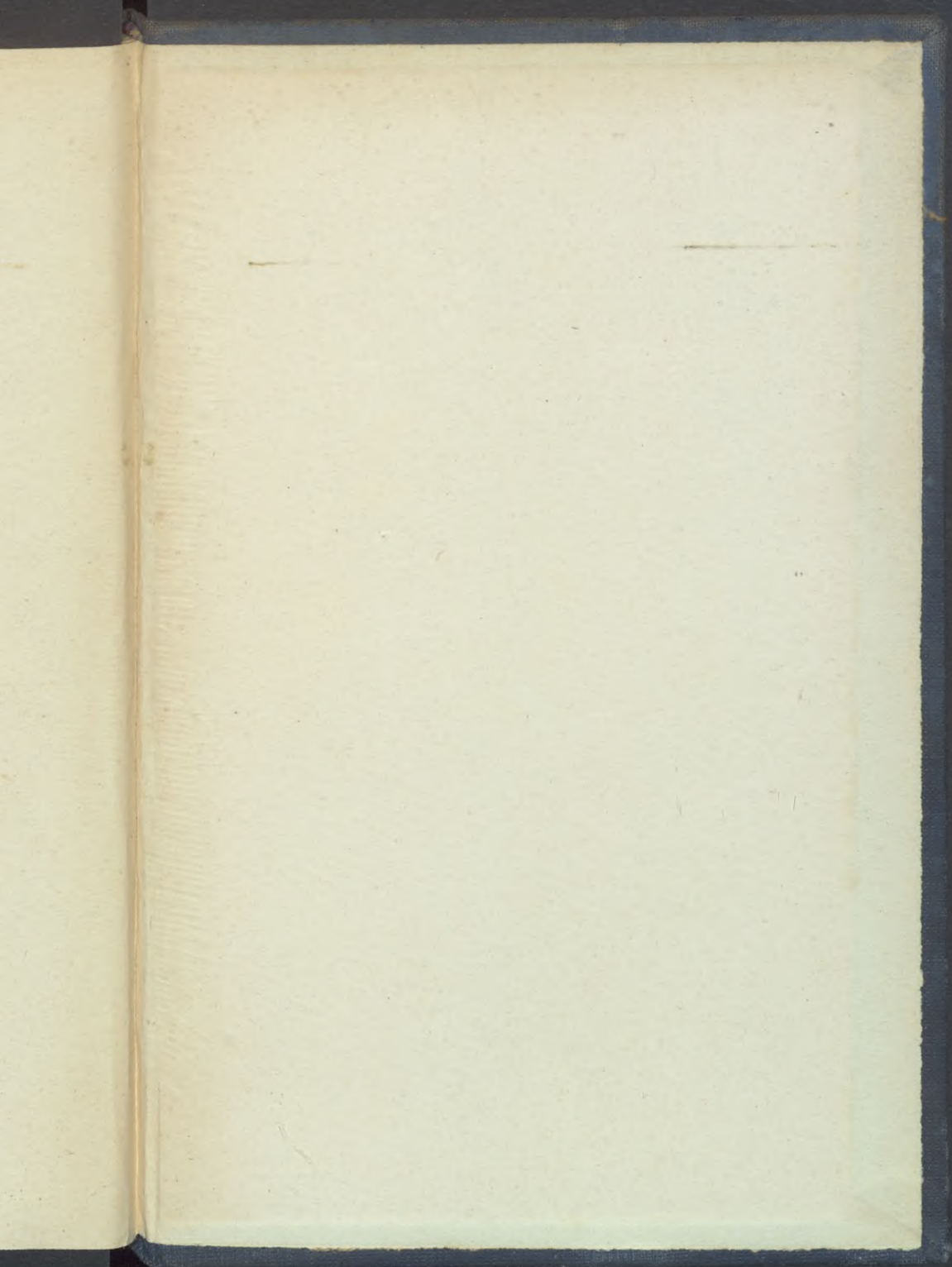
TARTALOM.

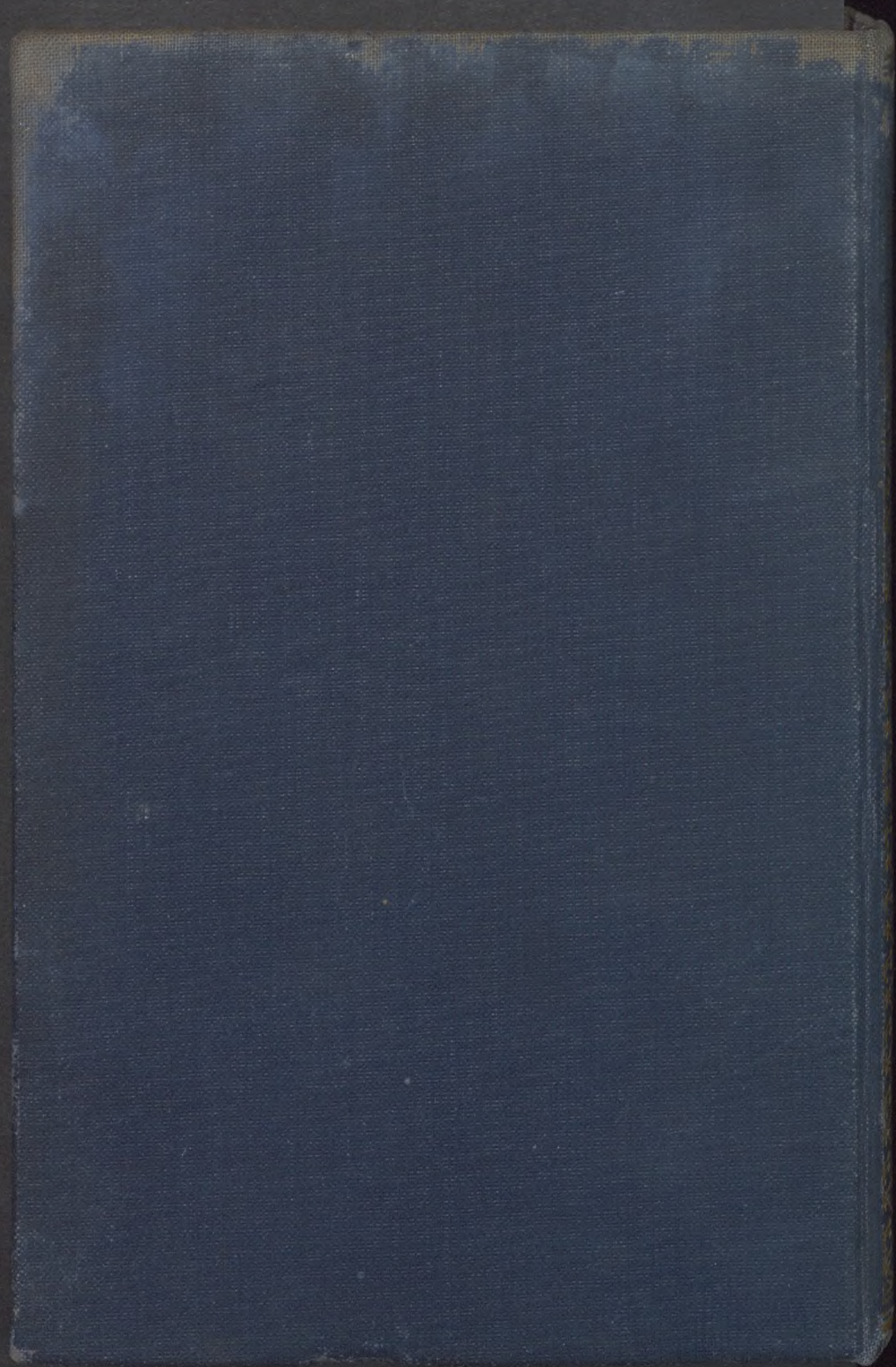
	Oldal
Üvegház.	5
Rokokó	72
Az arckép	80
A kapitány	92
Link bácsi	100
A sziget.	110
Csattanás az éjszakában	119
Mari néni	131
Szürke verebek	143
A haramia	155
Temető Szucsánszky.	167
Síró babák	176
Tóth Pál kontra Pál Erzsébet	183
Az utitárs	191
Repcze	199

Szöllősi

Üvegház

